DE GAVE DER TALEN; PINKSTERSTUDIE

Wessel Albertus van HENGEL

Van den Schrijver.

GAVE DER TALEN.

PINKSTERSTUDIE

DE GAVE DER TALEN.

GEDRUKT BIJ D. NOOTHOVEN VAN GOOR TE LEIDEN.

DE

GAVE DER TALEN.

PINKSTERSTUDIE

DOOR

W. A. VAN HENGEL.

LEIDEN,
D. NOOTHOVEN VAN GOOR.
1864.

Eine Bitte wage ich an den Leser, wo möglich ohne eigene Hypothese, im Geist der damaligen Zeit und der Schriften des neuen Testaments zu lesen.

HERDER.

Hoe menig Predikant zag er reeds lang tegen op, om, bij de viering van het Pinksterfeest, voor de Christelijke gemeente over *Hand.* II volgg. te prediken! Vond hij in het wonder van *het spreken met vreemde talen*, hetwelk, naar de kerkelijke overlevering, aldaar beschreven staat, gelijk BROES het uitdrukt, *iets volstrekt ondenkbaars* 1), eene andere opvatting van het Bijbelsch verhaal, die hem geheel bevredigen kon, zocht hij overal te vergeefs. Zoo ging het mij insgelijks eene reeks van jaren, wanneer ik mij voorbereidde om ter behandeling van den bepaalden tekst den leerstoel op te treden. En hoe vele pogingen er in den loop dezer eeuw te werk zijn gesteld 2), om aan het donkere licht bij te zetten, tot op den laatsten tijd toe is er niets onder mijn bereik gekomen, of het liet bedenkingen van meerdere of mindere zwaarte bij mij over. Ik hechtte dan ook weinig aan hetgeen DE WETTE gezegd had: *De zaak kan beschouwd worden als voldoende opgehelderd, maar de uitdrukking is het niet* 3). Doch of eenig berigt van een' ouden schrijver wel behoorlijk verstaan wordt, zoolang het niet ten volle uitgemaakt is, wat zijne woorden te kennen geven, bleef ik

---

1) *De Evangeliesche godsdienst, haar inhoud en hooge waarde, opengelegd in breeden Tekstenrol.* 1852. bl. 427.

2) Aan het hoofd van zijn geschrift: *La Glossolalie, Chapitre de Psychologie Evangélique*, in COLANI'S *Revue de Théologie et de Philosophie Chrétienne.* Vol. III. p. 65—97 vermeldt REUSS vier en vijftig verhandelingen alleen in Duitschland sedert den aanvang dezer eeuw over dit onderwerp uitgegeven, benevens eenige twaalftallen van Bijbelverklaringen en eene onnoemelijke reeks van losse opstellen, ook daarover in het licht gezonden.

3) *Kurze Erklärung der Apostelgeschichte.* 1838. S. 23.

steeds betwijfelen. Ja, hoe dieper ik over het onderwerp nadacht, des te vaster hield ik er mij van overtuigd, dat het gewone gevoelen, als hadden de eerste Christenen met vreemde talen gesproken, wel op losse gronden rust, maar dat ook de geleerden, inzonderheid van onze dagen, met hoeveel regt zij dat gevoelen verwierpen, toch ter ontdekking der waarheid verkeerde wegen waren ingeslagen.

Dat mij die ontdekking zou te beurt gevallen zijn, mogt ik wel niet vermoeden; en echter keerde ik in de laatste jaren tot de beschouwing van dit onderwerp nooit terug, of ik voelde mij in de meening versterken, dat ik althans eenig spoor gevonden had, om er nader bij te komen. Van dezen en genen mijner vrienden, aan wie ik van tijd tot tijd eenige mijner gedachten mededeelde, kreeg ik aanmoediging, om in het onderzoek voort te gaan en ter verspreiding van licht over de nog duistere zaak mijne krachten te beproeven. Daarmede begon ik dan vóór ettelijke maanden; onafgebroken zette ik, wanneer de roeping tot andere werkzaamheden dit niet verhinderde, het aangevangene voort, en meermalen getroostte ik mij de moeite, om hetgeen ik vroeger gesteld had over te werken. Zelfs de geschriften van den laatsten tijd, welke mij toen nog onder het oog kwamen, bevestigden mij er in, dat ik zeker niets overbodigs doen zou, zoo ik mijnen arbeid voltooide 1). Dit geschiedde dan eindelijk, en nu besloot ik mijn opstel over *de gave der talen*, gelijk er op den titel staat, als *eene Pinksterstudie* uit te geven.

De aard der zaak brengt het mede, dat ik in de eerste plaats

---

1) Zoo deden er ook twee, welke ik eerst heb kunnen raadplegen, nadat ik bijkans aan geheel mijnen arbeid de laatste hand reeds gelegd had: ik bedoel die van een paar hooggeschatte leerlingen: N. J. KROM, Predikant te Biervliet, en A. H. BLOM, Theol. Doctor en Predikant te Dordrecht. De een schreef een antwoord op de vraag: *Wie zijn de ἅπαντες van Hand. II: 1?* en plaatste het in de *Godgeleerde Bijdragen voor* 1863. Tiende stuk. Bl. 809—839; de ander gaf een boek uit onder den titel: *De leer van het Messiasrijk bij de eerste Christenen volgens de Handelingen der Apostelen* enz. Dordrecht 1863. In beide geschriften wordt ook over de *Glossolalie* of *de gave der talen* gehandeld.

voor letterkundigen, inzonderheid voor Godgeleerden van beroep, geschreven heb. Zonder dat ik de velden van taal- en oudheidkunde intrad, kon mijn onderzoek niet wetenschappelijk zijn. En bij gemis van die eigenschap voorzag ik, dat het ook alle waarde missen zou. Evenwel heb ik mij met de wederlegging van anderen niet verder ingelaten, dan ik tot staving van mijn eigen gevoelen volstrekt noodig achtte. Vergelijkt iemand de meeste geschriften, welke er over dit onderwerp zijn uitgekomen, hij zal het mij niet betwisten, dat ik mij, zooveel het mogelijk was, op *populariteit* heb toegelegd. Letterkundige uitweidingen zijn te gelijk met Grieksche en andere vreemde woorden binnen den kring der *Aanteekeningen* besloten gebleven. Beschaafde lezers zullen mij, vertrouw ik, op mijnen weg, althans doorgaans, geregeld kunnen volgen.

Zeker voorzie ik, dat ik bij twee partijën, waarvan de eene de kerkelijke overlevering, als eene halve Godspraak, eerbiedigt, de andere den Bijbel voor een verouderd boek houdt, en er dus weinig belang in stelt, wat hij voordrage, door de uitgave van dit geschrift geen' grooten dank behalen zal. Maar tusschen die twee uitersten staat eene aanmerkelijke menigte van dezulken in, die, ofschoon zij van verschillende rigtingen uitgaan, gezamenlijk toch eene vrije en onbevooroordeelde navorsching van hetgeen wij door *de gave der talen* te verstaan hebben, als eene zaak van hoog gewigt rekenen. Moge ik nu, bijaldien ik de waarheid, welke tot dusverre verborgen is gebleven, nog niet ten volle aan het licht heb gebragt, althans in het oog van velen, zoo gelukkig geslaagd zijn, dat ik voor anderen den weg baande, om haar eindelijk geheel te ontdekken! Mogt ik het ook in dezen mijnen ouderdom, nu de predikstoel mij reeds lang vreemd geworden is, voor een aantal hunner, die tot het betreden daarvan geroepen zijn, gemakkelijker hebben gemaakt de aandacht der Christelijke gemeente tot eene waardige viering van den eersten Pinksterdag te leiden! Door de bearbeiding mijner taak met de opgave van het eenvoudige plan, naar hetwelk ik mijn onderzoek ingerigt heb, aan te vangen, zal ik misschien dezen en genen reeds eenige hoop op zulk een' gewenschten uitslag inboezemen.

Bij dit ons onderzoek komt het Nieuwe Testament bijzonder in aanmerking. Vijf plaatsen liggen er ter behandeling voor ons: *Hand.* II : 4 volgg. *Marc.* XVI : 17. *Hand.* X : 6; XIX : 6. 1 *Kor.* XII, XIII, XIV. Maar bij de eerstgenoemde moeten wij veel langer stil staan, dan bij al de overige zaamgenomen. Hoe men ook over deze vier te oordeelen hebbe; zij alleen betreft de gebeurtenis op den Pinksterdag. Intusschen zal ik mij, zoowel bij hare beschouwing, als bij geheel mijnen arbeid, met de uitlegging van woorden en spreekwijzen niet verder inlaten, dan de vragen vereischen, welke ik hier te beantwoorden heb. Zij zijn deze twee: *of het Nieuwe Testament ons de gave der talen vermelde, waarvan de kerkelijke overlevering gewaagt*, en, *zoo het tegendeel gebleken is, wat het ons dan voorstelle.* En hebben wij dit onderzoek afgedaan, dan hoop ik in staat te zullen zijn om te toonen, *in hoe verre de geschiedenis der vroegste Christeneeuwen de gegrondheid der slotsom, waartoe ik gekomen ben, en wel op meer dan ééne wijze stave.*

Omtrent den gang, welken ik bij dezen arbeid, met de hoop op een' goeden uitslag, te nemen heb, meen ik van de meesten mijner voorgangers, wier schriften door mij geraadpleegd zijn, inzonderheid van hen, die op HERDER's voetspoor 1) het gewone gevoelen bestreden hebben, te moeten verschillen. Zal ik niet alleen wetenschappelijk, maar ook onbevooroordeeld te werk gaan, dan acht ik het noodzakelijk eene *naauwkeurige onderscheiding* van de personen, tijden en omstandigheden, waarop de woorden van LUCAS, MARCUS en PAULUS betrekkelijk zijn, voorop te zetten. Daartoe dient nu, dat wij elke plaats van het genoemde vijftal afzonderlijk en op zich zelve beschouwen. En, bedrieg ik mij niet, dan moet dit in de volgorde

1) Iedereen kent althans bij name 's mans geschrift: *Von der Gabe der Sprachen am ersten Pfingstfest.* Riga 1794. Dit geschrift, hetwelk *nieuwe manieren om de oude Profeten uit te leggen* de plaats van *het spreken met vreemde talen* doet innemen, is reeds daarom merkwaardig, dewijl het tot onderzoek eener zaak, die te zeer veronachtzaamd was geworden, een' krachtigen stoot gegeven heeft. Het is herdrukt in 's mans *Sämmtliche Werke.* Th. XI. S. 1—63. Waar ik het aanhale, zal het naar deze uitgave zijn.

geschieden, welke ik boven heb opgegeven. De pogingen om hetgeen, naar de kerkelijke overlevering, een *spreken met vreemde talen* geweest is, in het licht te stellen, zijn, mijns bedunkens, vooral daarom mislukt, dewijl men doorgaans *Hand.* II : 4 volgg., zoo niet uit *Marc.* XVI : 17, *Hand.* X : 46 en XIX : 6, dan toch uit 1 *Kor.* XII, XIII, XIV heeft zoeken te verklaren 1). Door het laatstgenoemde is men het verst op den dwaalweg gebragt. Zoo koos men toch het verbasterde, dubbelzinnige en wat te Korinthe dagelijks gebeurd is, tot maatstaf ter beoordeeling van het oorspronkelijke, eenvoudige en wat te Jeruzalem slechts eenmaal is voorgevallen. Als wij daarop letten, bevroeden wij reeds de nietigheid van de redenen, met welke men deze zijne handelwijze bepleit heeft, en later zal die, vertrouw ik, ten volle blijken.

Ik weet wel, de *Handelingen der Apostelen* zijn lang na den *eersten brief aan de Korinthiërs* geschreven; maar het berigt, dat wij H. II : 4 volgg. lezen, behoort, op welken tijd en door wien dit boek 2) ook vervaardigd zij, allerwaarschijnlijkst tot dezulke, die de schrijver aan de *Luc.* I : 1--4 vermelde gedenkstukken van vroeger dagen ontleend heeft, en is dus het oudste, hetwelk wij omtrent de zoogenoemde *gave der talen* bezitten. Daarenboven is de overlevering, dat de eerste belijders van JEZUS *met vreemde talen gesproken hebben*, van dit berigt buiten twijfel uitgegaan. Wij moeten dan ook vaststellen, dat het ten grondslag ligt van hetgeen wij zoo elders als 1 *Kor.* XII, XIII, XIV aantreffen. Zal ik de getuigenis van een' ander inroepen; men zie dan, hoe WIESELER zelf, al

---

1) Nadat ik het bovenstaande reeds geschreven had, kwamen mij, door vriendschappelijke hulp, N°. 10 en N°. 11 van de *Zeitstimmen aus der reformirten Kirche der Schweiz*, van 16 Mei en 1 Junij des vorigen jaars, in handen, en trof ik daar S. 169—181 en 185—195 een opstel van SCHMID aan met den titel: *Das in Zungen Reden;* doch, hoeveel goeds dit geschrift bevatte, de schrijver is ook al van den mijns inziens verkeerden weg uitgegaan.

2) Het zal echter aan dit mijn werk geene schade doen, dat ik, van de oude overlevering uitgegaan, LUCAS steeds als schrijver noeme.

liet ook hij zich door den stroom meêslepen, met mij volmondig instemme, dat wij aan het verhaal van LUCAS den eersten rang moeten toekennen 1). Verbeeldt menigeen zich 2), dat hetgeen wij *Hand.* II : 4 vinden, door de overlevering misvormd is geworden, die verbeelding vloeit ook al daaruit voort, dat men in zijn onderzoek de paarden, zooals het heet, achter den wagen spant. Keeren wij het derhalve om en monsteren wij het vijftal plaatsen, die wij te behandelen hebben, naar de opgegevene volgorde; ik durf hopen, dat de uitkomst dit regtvaardigen zal. En wie zou daaraan twijfelen, wanneer wij zoo doende tot zulk eene verklaring geleid worden, welke op al die plaatsen, gelijk BLEEK 3) ook te regt vordert, evenzeer toepasselijk is, en waardoor zij *in den grond hetzelfde verschijnsel* blijken te bevatten. Doch de slotsom, die wij verkrijgen, zal eene geheel andere zijn, dan OLSHAUSEN 4) zich voor-

---

1) *Ueber das γλώσσαις λαλεῖν im neuen Testament*, te vinden in *Theol. Studiën und Kritiken.* 1838. S. 703—772. Hier leze men bijzonder S. 759 ff. 764, 772 en vergelijke daarmede S. 706 ff. Intusschen heeft WIESELER, bij het schrijven van *Einige nachträgliche Bemerkungen über das Zungenreden*, in *Theol. Stud. und Krit.* 1860. S. 111—121 zijne verkeerde behandeling der zaak volgehouden.

2) Zoo ook nog zeer onlangs mijn onvergetelijke leerling J. BREUNISSEN TROOST in zijne met ongemeene scherpzinnigheid vervaardigde *Proeve van onderzoek naar het feit, dat Hand. II: 4 als λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις beschreven wordt*, welke voorkomt in *Godgeleerde Bijdragen voor* 1859. Tweede Stuk. Bl. 185—232 en 273—314. Moge ik hier en daar, en zoo ook bij hetgeen wij bl. 311 lezen, van hem verschillen, omdat ik van een ander standpunt uitga, meermalen zal het mij toch genoegen doen te kunnen toonen, dat ik door zijne verhandeling ben voorgelicht geworden. De waarde van het verhaal *Hand.* II: 4 met al wat er voorgaat en volgt is door niemand scherper bestreden dan door ZELLER, *Die Apostelgeschichte* enz. in *Theol. Jahrbücher.* B. VIII. S. 36 ff. Doch in zijne *Geschichte des Volkes Israël.* Zweite Augs. B. VI. S. 119 heeft EWALD haar kortelijk verdedigd.

3) *Ueber die Gabe des γλώσσαις λαλεῖν in der ersten Christlichen Kirche*, in *Theol. Stud. u. Krit.* 1829. S. 3—79. Hier leze men S. 7, 8.

4) *Biblischer Commentar über sämmtliche Schriften des Neuen Testaments.* II. Aufl. op 1 *Kor.* XIV : 1.

stelde, toen hij zich op het verhaal nopens het wonder van den Pinksterdag beriep, om *althans een tijdelijk gebruik van vreemde talen* onder de ons beschrevene gaven des Geestes op te nemen.

Vestigen wij derhalve onze aandacht eerst op *Hand.* II : 4 volgg. Deze is de plaats, waarop het bij mijne *Pinksterstudie* voornamelijk aankomt, en die ons het langst zal bezig houden. Volgens de kerkelijke overlevering berigt daar de schrijver, *dat de belijders van* JEZUS, *op den eersten Christelijken Pinksterdag, door de kracht des Heiligen Geestes, vreemde talen gesproken hebben, welke zij nooit geleerd hadden.* Dit berigt blijft in zijn geheel, wanneer wij het Grieksch, waarmede het verhaal aanvangt, aldus in het Nederduitsch overzetten : *en zij werden allen vervuld van heiligen geest en begonnen te spreken met andere talen, zooals de Geest hun gaf uit te spreken* 1). Nadat nu de gewone opvatting van die woorden bij de Grieksche en Latijnsche Kerk eene reeks van eeuwen had vastgestaan, hebben schier al de Hervormers haar zonder eenige bedenking overgenomen. Ook de volgelingen van SOCINUS zijn in hetzelfde voetspoor getreden 2). Nog heden ten dage doen

---

1) Zoo luidt ook de vertaling van den Statenbijbel, aan welken ik mij bij het vervaardigen van dit geschrift in den regel gehouden heb, behalve dat wij daar *met den Heiligen Geest* voor *van heiligen geest* lezen. In het Grieksch staat er : *Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι,* (of omgekeerd, zooals de beste Handschriften hebben: *ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς*). Nu ligt er onder mijne papieren een opstel over de welbekende *Inspiratie der Bijbelschrijvers*, waarin ik heb trachten te bewijzen, wat ik bij deze gelegenheid aan taalkundigen als een punt van nader onderzoek mededeel, dat de spreekwijze *τὸ Ἅγιον Πνεῦμα* met het lidwoord en de nog sterkere *τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον*, althans in het Nieuwe Testament, *den Heiligen Geest zelven* bij persoonsverbeelding beduiden, maar dat door de spreekwijze *πνεῦμα ἅγιον* zonder het Lidwoord *de gaven, die den mensch door de gemeenschap des Heiligen Geestes eigen zijn*, te kennen worden gegeven.

2) CRELLIUS Opp. Exeg. Tom. III p. 127 ad *Act.* II : 4. WOLZOGENIUS, *Opp.* Tom. II. p. 7, 8, itid. ad *Act.* II: 4. Cff. SLICHTINGII *Opp. Exeg. Postum.* Tom. II. p. 62 ad. 1 *Cor.* XII : 10.

dit de Protestanten, zoowel als anderen, vrij algemeen, al zijn er ook velen onder, die aan het berigt van den schrijver de geschiedkundige waarde ontzeggen.

Het is zoo, in vroegeren en lateren tijd waren er eenigen, die de zaak aldus beschouwden, als hadden de eerste belijders van JEZUS in hunne moedertaal gesproken, maar was de klank hunner woorden, door hoogere tusschenkomst, van dien aard geweest, *dat de*, naar H. II : 5, *aanwezige vreemdelingen hunne eigene talen meenden te hooren.* Die gedachte schijnt het eerst te zijn opgekomen door de vergelijking van een verhaal, hetwelk, zooals men ook van bisschop COLENSO 1) leeren kan, volstrekt niet begrepen wordt, wanneer men aan de letter hangen blijft : het verhaal nopens de spraakverwarring bij gelegenheid van den Babelschen torenbouw, *Gen.* XI : 1 volgg. Hiervan gewaagde de abt ARNOLD in de twaalfde eeuw uitdrukkelijk, toen hij de vermelde gedachte voorstelde 2). Lang te voren roerde GREGORIUS van Nazianze het evenzeer aan bij het houden eener redevoering, waarin hij echter, na eenig overleg, boven dezelfde opvatting van *Hand.* II : 4 volgg. de gewone meende te moeten verkiezen 3). Nog vroeger zinspeelde ARNOBIUS er op, dat er op den Pinksterdag geen wonder aan de *sprekers*, maar aan de *hoorders* geschied was 4). Het zou niet moeijelijk zijn een veel grooter getal schrijvers, die, vóór of na de hervorming, dit gevoelen meer of min begunstigd hebben, op te noemen 5). Alleenlijk wil ik noch onzen ERASMUS 6), noch den steeds onder ons geëerden SCHNECKENBURGER 7)

1) *The Pentateuch and Book of Joshua* enz. Part. IV. p. 264 ff.

2) ARNOLDI *Abbatis bonae-vallis tractatus de Sancto Spiritu* post *Cypriani opera*, auct. BALUZIO. p. CXLVI et CXLVII.

3) GREGORII *Nazian.* Orat. XLIV. Opp. Tom. I, p. 715, 716. Col. 1690 Cf. NICETAE. *Comment.* ad h. l. Tom. II. p. 1262.

4) *Adversus Gentes.* Lib. I. Cap. 46. Tom. I. p. 30, 31 ORELL.

5) Men zie GREGOR. *Nyss Contra Eunom. Orat.* XII. *Opp.* Tom. II. p. 353 sqq. Par. 1615 en verg. behalve D. HEINSII *Sacr. Exercitat.* ad N. T. p. 251, 252, en WOLZOGENIUS l. c. DE WETTE t. a. p. en MEYER, *Krit. exeg. Handbuch über die Apostelgeschichte.* II. Aufl. S. 45.

6) In *Bibl. Crit.* ad Act. II : 8.

7) *Beiträge zur Einleitung in's N. T.* S. 84 en elders. Zie ZELLER. S. 14.

met stilzwijgen voorbijgaan. Tot wederlegging van dit wanbegrip, dat zich zelf omverstoot, doe ik echter ook niet meer, dan dat ik mij beroep op het verhaal van den gewijden schrijver, dat slechts de *sprekers*, en geenszins de *hoorders* betreft. Begeert iemand het nog wat dieper in te zien, reeds CASTALIO 1) en BEZA 2) zullen hem voldoening geven. Zelfs zou ik mij over dit gevoelen zoo breed niet hebben uitgelaten, moest ik er beneden niet toe terugkeeren, om er mij tot een' steun voor het mijne van te bedienen.

Zulk eene waarde heeft voor mij de meening niet, dat *de belijders van* JEZUS *wel met vreemde talen gesproken hebben, maar welke zij door oefening hadden aangeleerd, of die hun van nature eigen waren :* en dus kan ik over deze korter zijn. Hoe geliefkoosd zij ook voor vijftig en meer jaren geweest is, zooals men bij KUINOEL 3) zien kan, die haar zelf heeft voorgestaan, men mag haar thans verouderd noemen. Zij is inderdaad met *Hand.* II : 4, waar het spreken louter als eene gave des Heiligen Geestes voorkomt, zoo wel onbestaanbaar, als met het verband der rede, inzonderheid met vers 5, waaraan geweld wordt uitgeoefend, zoo men het tot eene nadere beschrijving der vroeger vermelde personen dienen doet 4). En

---

1) In *Bibl. Crit* ad h. l.

2) In zijn *Nov. Test.* ad Act. II : 8 en in zijne *digressio de dono linguarum et Apostolico sermone*, achter zijne uitlegging van *Hand.* X : 45.

3) *Comment. in libros Novi Test. historicos.* Vol. IV. ad Act. II : 4.

4) Om het daartoe te brengen, moest men het Grieksch: *ἦσαν δὲ* vertalen: *nu waren het*, en het spraakgebruik heeft er niets tegen; maar door zulk eene zaamknooping van vs. 5 met vs. 4 zouden de belijders van JEZUS als *'Ιουδαῖοι* en *ἄνδρες εὐλαβεῖς* beschreven zijn geworden: en wie kan dat gelooven? Wie kan voor waarschijnlijk houden, dat, zooals uit die vertaling volgen zou, onder deze aan het Evangelie verknochte menschen zulk een tal van vreemdelingen geweest is? Wie kan ook van zich verkrijgen aan vs. 5 toe te dichten, hetgeen regelregt tegen het goddelijke inloopt, dat door vs. 4 verhaald wordt? Deze aanmerkingen, welke ook reeds door REUSS p. 93 gemaakt zijn, wederleggen tevens de uitleggers, die met HEINRICHS, *Nov. Test. Graece perpet. annot. illustrat.* p. 105, vers 5 tusschen twee haakjes zetten.

laat men nu met WINER 1) aannemen, dat *vreemde talen* in Galilea zeer gemeenzaam geweest zijn, er is noch hier, noch elders het geringste spoor van, dat de eerste belijders van JEZUS in die gemeenzaamheid gedeeld hebben. Doch waartoe langer bij eene meening stilgestaan, welke niets voor zich, maar alles tegen zich heeft, zooals wij door BLEEK 2) en anderen voldingend genoeg vinden aangewezen?

Tot dusverre heb ik het voornaamste nog niet aangeroerd, hetwelk zoo wel met de gevoelens van hen, welke wij gezien hebben, dat de kerkelijke overlevering varen lieten, als met die overlevering zelve in strijd is. Er wordt, namelijk, bij aangenomen, dat het Grieksche woord, hetwelk *Hand.* II : 4 voorkomt, werkelijk *talen* beteekent. En zeker hebben velen onzen tijdgenooten nog te dezer plaats aan die beteekenis vastgehouden, ook DE WETTE, MEIJER en anderen, welke er elders van afweken. Insgelijks bleven hier te lande de meesten, die het berigt van LUCAS tot een punt van hun onderzoek maakten, met onzen VAN DER PALM 3) bij de overzetting van den Statenbijbel 4). Maar hoe, zoo het zich bewijzen laat, dat het woord *talen*, *Hand.* II : 4 volgg. niet te verdragen is? Zie daar het eerste, wat ik bij de verklaring, dezer plaats wil beproeven 5).

De schriften der oude Grieken kunnen mij echter geene hulp aanbieden. Omtrent het woord, hetwelk hier een punt van onderzoek is, beslissen zij niets ter wereld, daar zij het zoowel in eene andere beteekenis, als in die van *taal* of *talen* gebruiken. Evenmin wijzen zij de kracht der uitdrukking aan, welke, naar de kerkelijke overlevering, aan de Nederduitsche *met talen spreken* gelijk staat. Overal zoekt men, zooals ook OLSHAUSEN 6)

---

1) *Bibl. Realwörterbuch.* Dritte Aufl. I. B. S. 387, 388.

2) A. a. O. S. 26 ff.

3) *Bijbel* op *Hand.* II : 4 en elders.

4) Zoo ook HARTING in zijn anders met kennis van zaken bearbeid *Grieksch-Nederduitsch Woordenboek op het N. T.* I Helft. Bl. 87.

5) Wat ik hier bewijzen ga, zal nog meer kracht hebben, wanneer het beneden ook blijkt, dat het woord γλῶσσα *Marc.* XVI : 17. *Hand.* X : 46. XIX : 6. 1 *Kor.* XII, XIII, XIV. de beteekenis van *taal* niet hebben kan.

6) *Nachträgliche Bemerkungen über das Charisma des* γλώσσαις λαλεῖν enz.

erkent, die uitdrukking te vergeefs. Slechts eenmaal vindt men haar in een geschrift van later dagen, doch waarvan niemand zeggen zal, dat het een maatstaf aan de hand geeft om hare beteekenis in het Nieuwe Testament te leeren verstaan 1).

Een weinig meer licht verspreidt de Alexandrijnsche overzetting van het Oude Testament. Het is nu minder de vraag, wat er eigenlijk in den Hebreeuwschen grondtekst sta, dan hoe die door de vertalers zij opgevat. Zeker hebben zij hier en daar het Grieksche woord, waarover wij thans handelen, gebruikt, om er hetzelfde mede uit te drukken, wat wij met het Nederduitsche *taal* of *talen* te kennen geven. Doch het ontbreekt ook bij lange na niet aan plaatsen, in welke het verkieslijk schijnt te zijn, daarvoor *tong* of *tongen* te schrijven 2). Wat meer is, menigmaal wordt die keuze volstrekt vereischt 3). Wie twijfelt er aan, of dit ook toepasselijk zij op *Jez.* XXXII : 4, waar tegen het beschroomd en ingewikkeld spreken het *vrijmoedig en verstaanbaar bewegen der tonge* wordt overgesteld? 4) Inzonderheid

---

Theol. Stud. u. Krit. 1829. S. 538—549. Ik bedoel hier bijzonder wat hij S. 544 over de uitdrukking γλώσσαις λαλεῖν zegt.

1) In LEONIS *Imper. Tactic.* leest men thans γλώσσαις διαφόροις λαλεῖν, zooals FRITZSCHE, *Nova Opusc. Acad.* p. 305 heeft aangewezen. Maar vergelijkt men nu STEPHANI *Thes. Ling. Gr. Edd.* HASE *et* DINDORF. Vol II. p. 661, dan zal men zien, dat deze de eenige plaats is, waarin de uitdrukking γλώσσαις λαλεῖν gevonden is geworden.

2) Zoo deden onze Overzetters wel eens zelve, onder anderen *Jez.* LXVI : 18 en *Zach.* VIII : 23.

3) Ten voorbeelde strekke *Gen.* XI : 7. *Spreuk.* VI : 24. *Jerem.* V : 15. Meer andere worden door SCHLEUSNER, *Nov. Thes. Phil.-crit.* Parte II. p. 30, 31 aan de hand gegeven. Op de eerstgenoemde plaats zinspeelt waarschijnlijk het *Testam. Jud.* Cap. 25. apud FABR. *Cod. Pseudepigr.* V. T. Vol. I. p. 618, als het de woorden: εἷς λαὸς Κυρίου καὶ γλῶσσα μία in den mond van den Aartsvader legt. Dan doet het aan *één volk des Heeren en ééne tong* denken. De woorden van JUDA worden dus ook door ZELLER S. 45 misverstaan, wanneer hij er de voorspelling in vindt, dat ten tijde van den *Messias*, de *éénheid der talen* zou hersteld worden. Had de schrijver het *spreken van vreemde talen* bedoeld, dat de kerkelijke overlevering aan *Hand.* II : 4 volgg. toekent, dan zou hij zich zeker anders hebben uitgedrukt.

4) Zie VITRINGA, *Comment. in libr. Proph. Jes.* Pars. II p. 209. KNOBEL,

komt hier in aanmerking *Psalm.* XXXIX: 4, waar wij in den Statenbijbel lezen: *Ik sprak met mijne tong.* Zoo vernemen wij in onze moedertaal hetzelfde, dat zoo wel in het Grieksch als in het Hebreeuwsch gevonden wordt. De toevoeging van het Naamwoord *tong* aan het Werkwoord *spreken*, welke bij oppervlakkige beschouwing overtollig schijnt te zijn, zet aan het laatstgenoemde bijzonderen nadruk bij. De dichter bedoelt hier *een vrij en openlijk uiten van de verborgenheden zijns harten* 1).

Het bovenstaande doet reeds eenigermate doorschemeren, wat er van mijn onderzoek te wachten zij. Doch nu wij tot de beschouwing van het Nieuwe Testament overgaan, zal dit zich al spoedig meer ophelderen. Daartoe leidt zelfs de toets eener bedenking, welke het laatste boek, *de Openbaring van* JOANNES, veroorzaakt, en wel eerst H. V: 9, waar wij in den Statenbijbel lezen: *Gij hebt ons Gode gekocht met uw bloed, uit alle geslacht, en taal, en volk, en natie;* daarna H. VII: 9; X: 11; XI: 9, XIII: 7; XIV: 6, waar hij voor het Grieksche woord, hetwelk thans onze aandacht tot zich trekt, hetzelfde Nederduitsche *taal* of *talen* gebruikt. En dat dit in de zes plaatsen, behoudens den zin der rede, staan kan, geef ik gereedelijk toe. Doch het is eene andere vraag, of nu de vertaler op eene zevende plaats aan zich zelven niet ongelijk geworden zij. Ik bedoel H. XVII: 5. Dáár vinden wij, met kleine verandering, hetzelfde formulier tot uitdrukking van eene algemeenheid als boven. Dáár kan dus geene voldoende reden zijn, om van de vroegere vertaling af te wijken. Waarom doet dan toch de

---

der Proph. Jes. t. d. p. en anderen. Bijzonder verdient het de aandacht tot zich te trekken, dat in het Grieksch λαλεῖν digt bij αἱ γλῶσσαι staat.

1) Volgens OLSHAUSEN, *die Psalmen erklärt* S. 179, en anderen gewaagt de dichter daarvan, *dat hij nu zijne kwelling uitboezemt.* MUNTINGHE doet in zijne *Korte aanmerkingen over de Psalmen* bl. 65 hem zeggen: *Mijne tong brak los in morrende klagten.* Doch het zij 's mans woorden op het verledene of op het tegenwoordige betrekkelijk worden gemaakt, omtrent den nadruk, welken hier het woord *tong* verwekt, stemmen alle uitleggers overeen. Staat er nu *Psalm* XXXVIII: 3 in het Grieksch: ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου, en treffen wij 1 *Kor.* XIV: 19 dezelfde spreekwijze aan, ik zal tot deze plaats nog wel eens moeten terugkeeren.

Statenbijbel daar *tongen* in plaats van *talen* achter *volken en scharen en natiën* volgen? Maakt hij het misschien door deze onbestaanbaarheid met zich zelven aanschouwelijk, dat er geen bezwaar tegen is, om ook in de zes andere plaatsen *tong* of *tongen* te schrijven? Met zijn eigen voorbeeld prijst hij dit aan, als hij zich bij de overzetting van *Dan.* III : 4, 7, 29; IV : 1; V : 19; VI : 26; VII : 14, waaraan het boek der *Openbaring* zijn formulier ontleend heeft, steeds van *tong* of *tongen* bedient. Het schijnt dus inderdaad geraden te zijn, dat wij ons zoo wel *Openb.* V : 9 en elders, als H. XVII : 15 aan hetzelfde *tong* of *tongen* houden, hetgeen DE WETTE 1) en anderen gedaan hebben.

Doch al wilde men in al deze plaatsen aan het Nederduitsche *taal* of *talen* nog de voorkeur geven, het zou ons geenszins verpligten om in de overige schriften van het Nieuwe Testament eveneens te werk te gaan. Bevat immers de *Openbaring* eene *dichterlijke opeenstapeling van woorden, om eene algemeenheid uit te drukken*, dit verschaft ons geen regel ter uitlegging van hetgeen in een *eenvoudig verhaal of betoog*, en dus *in een' platten stijl* voorkomt. Daardoor wordt ons derhalve evenmin aangewezen, hoe wij het Grieksche woord, waarvan hier sprake is, *Hand.* II : 4 volgg., als hoe wij het *Marc.* XVI : 17; *Hand.* X : 46; XIX : 6; 1 *Kor.* XII, XIII, XIV, te verstaan hebben. Doch die aanwijzing krijgen wij door geheel het Nieuwe Testament heen. Nergens vinden wij het gebruikt, om *taal* of *talen*, maar overal om *tong* of *tongen* te kennen te geven, zoo ook *Openb.* XVI : 10, waar de onzen natuurlijk door de vertaling: *zij kaauwden hunne tongen van pijn* in het gebruik van *tongen* voorgaan. Hiermede is echter nog niets uitgemaakt, dan dat het spraakgebruik in deze gewijde schriften de keuze van *tong* of *tongen* boven die van *taal* of *talen* begunstigt. Het zou nog niet onmogelijk zijn, dat er gewigtige redenen bestonden, om *Hand.* II : 4 volgg. en in de vier andere plaatsen eene tegen-

---

1) *Kurze Erklärung der Offenbarung Johannis*, zoowel op H. V : 9, als op de zes overige plaatsen.

overgestelde keuze te doen. Ook beslist het gezag van mannen, die, zooals onze VISSERING 1), zich zelven gelijk blijvende, overal *tong* of *tongen* geschreven hebben, nog in geenen deele. Neen, er behoort te worden nagegaan, of het eene noodzakelijkheid zij hunne voetstappen te drukken. Ten aanzien van *Marc.* XVI : 17. *Hand.* X : 46; XIX : 6. 1 *Kor.* XII, XIII, XIV zullen de bewijzen daarvoor niet ver te zoeken zijn, wanneer wij maar eens door de moeijelijkheden heen zijn, welke *Hand.* II : 4 volgg. oplevert.

Dat er in de vertaling van *Hand.* II : 4 geen *talen*, maar *tongen* staan moet, maakt het verband der rede ontegenzeggelijk. Ik heb hier het oog op vers 3, dat er voorgaat en door de uitleggers bij dit onderzoek veel te weinig in aanmerking is genomen. Het was alles behalve een gelukkige inval, waardoor BLEEK 2) zich verleiden liet om te beweren, dat wij met dit vers hier niet te doen hebben, dewijl het in een' geheel anderen zamenhang voorkomt. Kort daarna verklaarde BAUR 3) zich dan ook voor het tegendeel. Het is zoo, over het verhaal zoowel van vers 3, als van vers 2, ligt zulk een donkere nevel, dat ik niet weet, wat wij er van te denken hebben. Vertaalt men het oorspronkelijke al : *En hun verschenen zich verdeelende tongen als van vuur, en het zat op een' ieder hunner*, dit redt ons bij lange na niet uit de verlegenheid 4). Doch ik

---

1) Zoowel in de eerste, als in de tweede uitgaaf van *Al de boeken des Nieuwen Verbonds, uit het Grieksch op nieuw vertaald* enz. Eveneens is zich zelven gelijk gebleven de geleerde schrijver van *Die biblische Bedeutung des Wortes Geist.* Giessen 1862. Zie onder anderen S. 68 ff. Reeds heeft LUTHER het Grieksche woord doorgaans door het Hoogduitsche *Zungen* vertaald, maar toch hier en daar, zooals 1 *Kor.* XII : 10, *Sprachen* geschreven.

2) *Noch ein Paar Worte über die Gabe des γλώσσαις λαλεῖν* in *Theol. Stud. u. Krit.* 1830. S. 45—64. Het hier aangehaalde gevoelen vindt men S. 59.

3) S. 84 van zijn opstel : *Ueber den wahren Begriff des γλώσσαις λαλεῖν* enz. in *Tübinger Zeitschrift für Theologie.* Jahrgang 1830. II Heft. S. 75—133.

4) Bediende de schrijver zich van het onbepaalde *ἐκάθισε*, misschien

beroep mij op deze plaats alleenlijk om de woorden *tongen als van vuur* 1). Verklaren wij die, zooals het Grieksch vordert, door *tongen aan vuurdeelen*, of wil men? *vuurvlammetjes gelijk* 1), dit is toereikend ter beslissing, dat wij vers 4 ook *tongen* schrijven moeten. Of mogen wij, zooals niet eens eene *Antanaclasis* veroorlooft, hetzelfde woord in hetzelfde redebeleid wel eerst door *tongen*, daarna door *talen* overzetten? Wat meer is, doet men de naauwe betrekking tusschen het beeld en het afgebeelde niet verloren gaan, wanneer men het eene door *tongen*, het andere door *talen* uitdrukt? Zulk eene vermetelheid wordt, mijns inziens, door alle gezonde uitlegkunde gewraakt; en al wisten wij het met het vervolg van dit verhaal niet overeen te brengen, dat wij vers 4 *tongen* in plaats van *talen* schreven; wij mogten dit toch niet nalaten en liever onze onwetendheid belijden, dan de wetten der uitlegkunde schenden, aan welke wij gebonden zijn.

Doch in H. II : 4 wijst ons reeds het woord *andere* aan, dat wij ons niet behoeven te verontrusten. Zoo veel goedkeuring het schijnt te verdienen, dat de Statenbijbel hier van dit woord gebruik maakt, zoo veel afkeuring verdient het werkelijk, dat er H. X : 46 en elders *vreemde* staat. Daardoor wordt er niet alleen iets overbodigs, maar ook iets verkeerds ingeschoven. Er mogen plaatsen zijn, waarin het Grieksch die

---

deed hij dit, omdat hij zelf met de zaak verlegen was. Voorts hebben sommige uitleggers wel ingezien, dat men de rede noch met τὸ πῦρ, noch met τὸ πνεῦμα mag aanvullen, maar dat men er bij verstaan moet : *hetgeen hun verscheen.* En vergelijken wij andere plaatsen, zooals *Marc* XV : 24; *Luc.* XXIII : 24; *Hand.* II : 45, dan schijnt door het Deelwoord διαμεριζόμεναι bedoeld te worden, *dat een ieder daarvan het zijne kreeg.* Het duistere van dit verhaal blijkt ook uit de aanmerkingen van TROOST, bl. 311, 312.

1) De woorden γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός zullen wel echt zijn, al leest men in *Bibliorum codex sinaiticus*, vol. IV, alleenlijk γλῶσσαι πυρός.

2) Anderen, zooals MEIJER, keeren het om en vertalen : *vlammetjes in de gedaante van tongen*, maar dan moest er in allen gevalle πῦρ ὡσεὶ γλῶσσαι staan. Zie PLANCK, *Geschichte des Christenthums* enz. II B. S. 13.

beteekenis heeft, op een vrij klein getal zullen zij neêrkomen 1). Hoe veel te bedenkelijker dan, dat menig uitlegger *Hand.* II : 4 ook het woord *vreemde* verkiest! En al behoudt men ook woord *talen*, te vergeefs zou men in eenig geschrift der oudheid het bewijs zoeken, dat men er *talen* door verstaan kan, *welke de sprekers nooit hebben aangeleerd.* Doch zien wij nu eens, hoe het bijvoegelijk Naamwoord zelf ons leert, dat het verhaal niet van *talen*, maar van *tongen* gewaagt. Klaarblijkelijk sluit het zich aan het vergelijkende *als van vuur*, dat wij vers 3 lezen 2). Het beduidt dus *andere, dan die zij te voren hadden* of *dan die de hunne waren.* Hetzelfde of iets dergelijks beduidt het woord *andere* menigmaal, wanneer er in de rede niets voorgaat, waarvan het uitdrukkelijk onderscheiden wordt. Ten voorbeelde strekke *Marc.* XVI : 12 *eene andere gedaante*, *Luc.* IX : 23 insgelijks *eene andere gedaante*, *Hand.* XII : 17 *eene andere plaats*, *Jac.* II : 25 *een andere weg*, *Jud.* 7 *ander vleesch* 3). Zoo wordt het Grieksche woord 2 *Kor.* XI : 4, *Gal.* I : 6 en elders ook verklaard. De schrijver wil derhalve hier met het woord *andere* zeggen, dat de belijders van JEZUS nu *tongen met vuur* gekregen hebben, terwijl zij te voren *tongen zonder vuur* hadden. Doch dit bewijst onwedersprekelijk, dat hij vers 4 geen *talen*, maar, evenals vers 3, *tongen* voor den geest gehad heeft.

---

1) Ware het te doen geweest, om het *vreemde* aan te duiden, dan zou er denkelijk *ἀλλοτρίαις γλώσσαις* geschreven zijn, daar het woord *ἀλλότριος* H. VII : 6 en door geheel het N. T. heen gebruikt wordt, om dit te kennen te geven. Bij PINDARUS, *Pythic.* XI. vs. 43, vindt men de woorden *ἀλλοτρίαισι γλώσσαις*, zooals BAUR S. 100 ook heeft aangeteekend. Doch het was slechts ten halve juist, als hij er bijvoegde, dat deze uitdrukking geene *vreemde*, *buitenlandsche talen*, maar *tongen van anderen* te kennen geeft. Gaat er voor : *χαλύψαι τ' ἀμάχανον*, men kan gerustelijk vertalen : *voor vreemde tongen*, mits men daardoor *kwaadaardige tongen* versta.

1) Ook ZELLER noemt S. 12 de betrekking tusschen vers 3 en 4 onmiskenbaar, maar heeft haar niet begrepen. Zij bestaat tusschen *γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός* en *γλώσσαις λαλεῖν* niet, ten zij daar *ἑτέραις* vóór worde gezet.

3) Een paar van deze plaatsen vindt men ook bij HILGENFELD, *Die Glossolalie in der alten Kirche.* S. 87.

Ik weet niet, of menig geleerde en ook ongeleerde zich nu nog wel zonder aarzeling op *Hand.* II : 7—11 beroepen zal, om zich tegen mij te verzetten 1). Doch hoe naauwkeuriger iemand deze plaats beschouwt, des te minder zal hij haar te mijner wederlegging drukken. Dit staat reeds boven bedenking, dat de woorden *Parthers* — *Arabiers* geen woorden van al de te Jeruzalem aanwezige vreemdelingen kunnen geweest zijn. Of hoe zouden zij allen, al waren er nu nog slechts honderden, en eerst later, volgens vers 41, bij de drie duizend opgekomen 2), elkanders geboorteland geweten en allen te gelijk hetzelfde gesproken hebben 3)? Er blijft dus niets anders over, dan dat, òf door den schrijver van dit boek, òf door hem, van wien deze zijn verhaal gekregen heeft, aan de geheele menigte in den mond zal zijn gelegd, wat door die menschen slechts onderling in stilte bepraat en door een' enkele openlijk geuit was geworden. Zoo behooren wij het ook van een' enkele, met wien de overigen hebben ingestemd, te verstaan, wanneer wij vs. 37 lezen : *zeiden zij tot Petrus* enz., en H. IV : 24 :

---

1) Dit geldt derhalve tegen HILGENFELD, als hij t. a. p. met mij erkent, dat men het woord *ἑτέραις* volgens het spraakgebruik niet voor *vreemde* nemen kan, en toch de uitdrukking *λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις*, om het verhaal vs. 7—11, van het *spreken met vreemde talen* verstaan wil hebben. Zegt onze BLOM bl. 135, dat de schrijver bij het gewone *λαλεῖν γλώσσαις* met opzet *ἑτέραις* gevoegd heeft, om daardoor die *γλῶσσαι* tevens als volkstalen te schetsen, ik twijfel er zeer aan, of de scherpzinnige man, na het bovenstaande gelezen te hebben, dit nog wel zal volhouden.

2) Dat er van tijd tot tijd een ander personeel tegenwoordig is geweest, moeten wij om meer dan ééne reden wel aannemen. LUCAS zegt vs. 41 ook niet *te dier ure*, maar *op dien dag*. Het bezwaar zie men bij ZELLER S. 48 ff.

3) Dit bezwaar is ook door BLEEK, (1830) S. 47, 48, erkend, maar door REUSS, p. 91, 92, in al zijne kracht voorgesteld. Wat STEUDEL, *Tüb. Zeitschr. für Theol.* 1830. S. 133—149 in het midden brengt, helpt niet, om het weg te nemen. Ook onze VAN OOSTERZEE heeft in *Verhandelingen van het Haagsche Genootschap sedert deszelfs vijftigjarig bestaan*, D. VII. bl. 62, 63 zich aan deze lijst van vreemdelingen gestooten, maar met de gissing van velen ingestemd, dat LUCAS haar aan het oorspronkelijk verhaal zal hebben toegevoegd.

hieven zij eendragtelijk hunne stem op tot God. Dit past intusschen evenzeer op het: *zeggende, zie! zijn niet allen* enz., dat vs. 7 en 8 voorgaat, en het : *wij hooren ze* enz., dat vs. 11 volgt. Doch het zou geene groote vermetelheid zijn, zoo wij den geheelen inhoud van vs. 7 tot vs. 11 ingesloten voor een toevoegsel, van welke hand dan ook, tot het oorspronkelijk verhaal hielden. Zeker is het althans, dat dit betere houding krijgt, wanneer wij vs. 6, door er al het overige uit te ligten, aan vs. 12 verbinden 1). Evenwel is daarmede tot wegneming van bezwaren nog niet veel gewonnen. Hetgeen ons hindert is altijd van iemand afkomstig, die het gebeurde op den Pinksterdag vrij wat naauwkeuriger heeft kunnen weten dan wij, die achttien eeuwen na de grondvesting der Christelijke Kerk leven. Bevatte derhalve het verhaal vs. 7—11 er iets bedenkelijks tegen, om ons vs. 4 *tongen met vuur*, in plaats van *vreemde talen* voor te stellen, zelfs de meest waarschijnlijk gemaakte gissing, dat dit verhaal er ingeschoven of onecht is, zou nog niet helpen om dat bedenkelijke te verwijderen. Doch ik heb het ook niet noodig, daarbij te blijven staan, dewijl ik meen, dat alles, met uitzondering van de volkenlijst vs. 9—11, welke van de vreemdelingen niet afkomstig zijn kan, zich vereffenen laat, wanneer wij de woorden, zooals wij ze daar vinden, naar eisch verklaren.

De meeste moeijelijkheid bestaat misschien in hetgeen H. II : 11 aan de vreemdelingen in den mond gelegd is en volgens den Statenbijbel aldus luidt : *Wij hooren ze in onze talen de groote werken Gods spreken.* In het oorspronkelijke treffen wij hetzelfde Grieksche woord als vs. 4 aan 2) : zeer natuurlijk dus, dat de voorstanders van de kerkelijke overlevering nopens *de gave der talen* zich op deze plaats beroepen, om het te wettigen, dat er in gene ook *talen* staan blijve. En te sterker

1) Tegen het behouden van den gewonen tekst is dit onder anderen, dat men dan tweemaal *ἐξίσταντο*, en tweemaal *ἀκούομεν*, eens met en eens zonder *λαλούντων*, leest.

2) Er staat namelijk : *ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ.*

schijnt dit te klemmen, vermits de grondtekst eischt, dat het bezittelijk Voornaamwoord *onze* verklaard worde door *die de onze* of *ons eigen zijn* 1). Evenwel neemt die klem reeds daardoor af, dat wij deze verklaring niet behoeven te verwerpen, wanneer wij *tongen* boven *talen* verkiezen. Dit zal tevens te ligter ingang vinden bij de opmerking, dat, volgens den grondtekst, het Voorzetsel *met* in plaats van het Voorzetsel *in* staan moet. Ook zijn het alleen veronderstellingen, uit misverstand van eenige voorgaande verzen geboren, waarop de gewone vertaling rust. Niets ter wereld is er derhalve tegen, de vreemdelingen te doen zeggen: *Met tongen, die de onze zijn, hooren wij ze spreken.* Zijn wij wat verder gevorderd, dan zal de meening daarvan zich wel genoegzaam ophelderen. Doch het slot van ditzelfde vers helpt die opheldering reeds voorbereiden. Het is zoo, over de woorden *de groote werken Gods* wordt er geredetwist, doch inderdaad zonder noodzaak. Die hierdoor *de daden en lotgevallen van* CHRISTUS verstaan willen hebben, vergeten met DE WETTE en anderen, dat de schrijver menschen, die nog Joden waren, sprekende invoert 2). Maar wil men *Gods weldaden in* CHRISTUS geheel uitsluiten 3), dan vergeet men evenzeer, dat belijders van JEZUS, op dezen Pinksterdag zaamgekomen en van heiligen geest vervuld geworden, daarvan niet hebben kunnen zwijgen. De verheffing van *Gods deugden* zal bij hen dan op den voorgrond hebben gestaan, maar *zooals zij in zijnen Zoon aanschouwelijk waren* 4). De godsdienstige Joden, tot viering van het Pinksterfeest op-

---

1) Die lust en gelegenheid heeft, vergelijke wat ik over het onderscheid tusschen het *Pronomen possessivum* en *personale* bij Grieksche schrijvers, zoo elders gezegd heb, als in mijne *Interpretatio Epistolae Pauli ad Romanos.* Tom. I. p. 286. Tom. II. p. 482, 733.

2) Zie TROOST. Bl. 209, 210.

3) Zooals nog zeer onlangs de schrijver van *die bibl. Bedeut.* S. 69.

4) Het is mij aangenaam, dat ik, als hieromtrent vrij eenstemmig, gelijkelijk kan aanhalen S. 661 van BAUR's *kritische Uebersicht* enz. in *Theol. Stud. u. Krit.* Jahrg. 1838. S. 618—702, en EWALD, S. 108 ff. Ook dergelijken weg is onze HUIG DE GROOT, *Annot. in Bibl. crit.* ad h. l. reeds ingeslagen.

gekomen, zeggen dan met verbazing daarover : *Wij hooren hen God wegens zijn wereldbestuur verheerlijken, gelijk wij met onze eigene tongen doen.* Zoo is er geene de minste reden, om hen van het *spreken met vreemde talen* te doen gewagen. Wat meer is, daaraan kan volstrekt niet gedacht worden, zonder hunne woorden, die één geheel uitmaken, zóó te verdeelen, dat zij twee dingen bevatten, welke met elkander in geen het minste verband staan : *het uiten van vreemde talen* en *het verkondigen van Gods werken* 1).

Mogelijk verbeeldt men zich, dat hetgeen de vreemde Joden vs. 8 zeggen met mijne verklaring van vs. 11 in strijd is. Er wordt hun daar in den mond gelegd: *En hoe hooren wij ze een iegelijk in onze eigene taal spreken?* 2). Nu beweert men vrij algemeen 3); dat het woord *taal* in deze beide verzen dezelfde beteekenis heeft als het andere vs. 4 en 11, waarvoor wij in den Statenbijbel *talen* lezen. Hierom acht men het dan buiten tegenspraak, dat daar alleen *talen*, en geen *tongen* te pas komen. Maar gaan wij de zaak slechts naauwkeurig na, wij zullen het tegendeel bevinden.

Of er voorbeelden van zijn, dat de beide woorden, over welke wij nu handelen, als van dezelfde beteekenis met elkander

---

1) In het voorbijgaan vestig ik er nu de aandacht op, hoezeer vs. 11 mijne onderscheiding tusschen het oorspronkelijke *Hand.* II : 4 en het verbasterde 1 *Kor.* XIV : 2, 9, 14, 19 enz. begunstigt. Had zich onze BLOM door de thans overal, ook waar men zich aan *tongen* houdt, ingeslopene verwarring van het eene met het andere niet laten misleiden, dan ware hij niet genoodzaakt geweest bl. 131 te schrijven : „Waren deze talen verstaanbaar voor de hoorders, zoodat zij nu den inhoud van het gesprokene konden opgeven, dan wijkt daardoor deze voorstelling der glossolalie af van die, welke PAULUS geeft, die haar slechts voor enkelen verstaanbaar noemt."

2) Ik neem hier de woorden over, zooals zij letterlijk in den grondtekst staan, zonder mij te behelpen met hetgeen NEANDER, *Geschichte der Pflanzung und Leitung der christl. Kirche durch die Apostel* enz. B. I. S. 16, uit blijkbare verlegenheid beweert, dat wij hier niet letterlijk den vorm der uitdrukking voor ons zien, waarvan zich de vreemdelingen bediend hebben.

3) Zie behalve DE WETTE en vele uitleggers t. d. p. BAUR (1830) S. 100. TROOST. Bl. 213, 214 en anderen.

verwisseld worden 1), weet ik mij niet te herinneren 2). Doch zoo dit hier in aanmerking komt, waarom wordt het eene dan tweemaal in het Meervoud, het andere tweemaal in het Enkelvoud gebruikt? En waarom zien wij in het verhaal van den schrijver zelven het Meervoud door het Enkelvoud, en in den mond der vreemdelingen, omgekeerd, het Enkelvoud door het Meervoud vervangen? In vroegeren tijd plagt men op zulke vragen dikwijls te antwoorden, dat dit om de verscheidenheid, of dat het om de bevalligheid geschied was; maar over die glibberige glijbaan zijn wij heden ten dage gelukkig henen. En buitendien is er, wanneer men het daarvoor houdt, dat beide woorden als gelijkluidend met elkander verwisseld worden, op die vragen mijns bedunkens geen antwoord te vinden. Die gelijkluidendheid, door hoe velen ook toegejuicht, laat zich derhalve niet verdedigen. Maar zoo raken zij dan tevens hunnen steun kwijt, die zich op het eene woord van vers 6 en 8 beroepen, om het andere, dat vers 4 en 11 gelezen wordt, door *talen* te kunnen uitleggen 3).

Wil men met onzen VAN WILLES 4) beweren, dat het eene woord *tongval*, het andere *talen* beteekent, dit beveelt zich nog minder aan. Daarbij moet men immers aannemen, dat die woorden tegen elkander overgesteld en zoo van elkander onderscheiden zijn. En, ik erken het, voorbeelden van dit gebruik

---

1) *Γλῶσσαι* en *διάλεκτος*.

2) In het oorspronkelijke staat er, namelijk, vers 8: *Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν*; en vers 6: *ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν.*

3) Daarmede wederleg ik, wat mij nu echter niet voor de eerste reis gebeurt, mij zelven zoowel als anderen, vermits ik, toen ik over *Hand.* II: 4 volgg. nog openbare lessen gaf, almede van het heerschende wanbegrip ben uitgegaan, dat *γλῶσσαι* vs. 4 en 11, als van dezelfde beteekenis, met *διάλεκτος* vs. 6 en 8 verwisseld worden, en uit dien hoofde ook de meening van den schrijver niet begrepen heb.

4) *Over het spreken in talen*, in *Bijdragen tot bevordering van Bijbelsche uitlegkunde.* D. II. bl. 271—324. Wat hier bedoeld wordt, staat bl. 280. Met hem stemmen overeen de Hoogl. HOFSTEDE DE GROOT, in *Waarheid in liefde.* 1843. bl. 245 volgg. en anderen.

laten zich in de schriften der ouden niet te vergeefs zoeken. Maar zulke voorbeelden bewijzen nog niet eens, dat wij H. II: 4 en 11 door het Meervoud *talen* te verstaan hebben. Daarenboven is er, wanneer wij die verzen met het Enkelvoud vs. 6 en 8 vergelijken, geen schijn of schaduw van eenige tegenoverstelling of onderscheiding 1). Derhalve zal een ieder, die het verhaal van LUCAS onbevooroordeeld leest, gereedelijk toestemmen, dat het Enkelvoud vs. 6 en 8 in geene de minste betrekking tot het Meervoud vs. 4 en 11 staat. Zoo blijft er niets over, dan het eene, zooals met het andere reeds geschied

---

1) Te vergeefs zou men mij de welbekende plaats van CLEMENS *Alex. Stromat.* Lib. I. Cap. 21 § 142. Tom. I. p. 404 POTT. tegenwerpen, waar wij lezen: *Φασὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαλέκτους εἶναι τὰς παρὰ σφίσι πέντε, ἀτθίδα, ἰάδα, δωρίδα, αἰολίδα καὶ πέμπτην τὴν κοινὴν, ἀπεριλήπτους δὲ οὔσας τὰς βαρβάρων φωνὰς, μηδὲ διαλέκτους, ἀλλὰ γλώσσας λέγεσθαι.* Hier worden toch *διάλεκτοι* en *γλῶσσαι* in het Meervoud regelregt tegen elkander overgesteld en laatstgenoemde *ἀπερίληπτοι* genoemd, om te kennen te geven, *dat haar getal niet te berekenen is.* Zie STEPH. *Thes.* Vol I. p. 1980. Verg. BAUR (1830) S. 85. Voorts zou ik, moest ik beiden in het Nederduitsch overbrengen, liefst schrijven: *taalvormen* en *tongklanken.* Ik voeg hier nog eene plaats van THEOPHILUS bij, welke voorkomt in Lib. II *ad Autolycum.* Cap 31. Dáár lezen wij het eerst van de menschen vóór den torenbouw van Babel: *ὁπότε ἦν χεῖλος ἓν καὶ μία γλῶσσα*, dat is buiten tegenspraak: *toen er éénheid van lippen en ééne tong was.* Volgt er nu een weinig lager: *Ἔκτοτε ἐνήλλαξε τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, δοὺς ἑκάστῳ διάφορον διάλεκτον*; hier worden wij niet alleen door het opgegeven gebruik van *γλῶσσα* voor *tong*, maar ook daardoor, dat er naar de overlevering tot den tijd van den torenbouw *slechts ééne taal* geweest is, belet, om bij *γλώσσας* aan *talen* te denken, maar integendeel, bedrieg ik mij niet, verpligt om het Grieksch dus over te zetten: *Van toen af veranderde hij de tongen der menschen, gevende aan een iegelijk eene onderscheidene taal*, of wil men *een onderscheiden spraakvorm.* Dat het Enkelvoud *διάλεκτον*, om het voorgaande: *ἑκάστῳ διάφορον*, met het Meervoud *διαλέκτους* gelijk staat, behoef ik niet te zeggen. Daarom bevat het slot van hetgeen de schrijver nog lager aan de Sibylle ontleent:

— — — — — *γλῶσσαί τ' ἀνθρώπων*
Εἰς πολλὰς θνητῶν ἐμερίσθησαν διαλέκτους.

Doch hier verbieden ons ook de voorgaande woorden: *ὁμόφωνοι δ' ἦσαν ἅπαντες*, het Meervoud *γλῶσσαι* van *talen* te verstaan. Zie verder *Carm. Sibyll.* Lib. VIII. vs. 5 en de aanmerkingen van OTTO, p. 146 sqq.

is, op zich zelf te gaan beschouwen. Noemt nu OLSHAUSEN 1) het berigt van vs. 6 niet geheel zonder reden onnaauwkeurig, ik acht het raadzaam op dat van vs. 8 het eerst de aandacht te vestigen.

Het woord, hetwelk de Statenbijbel vs. 8 door het Nederduitsche *taal* overzet 2), is hetzelfde, waarvan de Grieksche schrijvers zich bedienen, om hunne onderscheidene *dialecten* of *tongvallen* uit te drukken. In de Alexandrijnsche vertaling van het Oude Testament treft men het nergens aan, in het Nieuwe Testament insgelijks nergens, behalve alleen *Hand.* I : 19 3);

---

1) *Bibl. Comment.* II B. Dritte Aufl. S. 654 op *Hand.* II. 4—11.

2) Die overzetting verdient, meen ik, goedgekeurd te worden. Niet alleen weten wij van STEPHANUS en andere Lexicographi, dat de Grieken het woord *διάλεκτος* menigmaal in die algemeene beteekenis gebruikt hebben, maar zij alleen voegt te dezer plaatse, waar geene verschillende spraakvormen van hetzelfde volk in aanmerking komen, zooals in de bovenbehandelde plaats van CLEMENS *Alex.* HILGENFELD heeft S. 88 mij opmerkzaam gemaakt op hetgeen JUSTIN. *Mart. Apol.* I. Cap. 33 zegt: *Τὸ δὲ Ἰησοῦς, ὄνομα τῇ ἑβραΐδι φωνῇ, σωτὴρ τῇ ἑλληνίδι διαλέκτῳ δηλοῖ.* Maar dat hier niets anders dan *de Grieksche taal* te kennen wordt gegeven, zal niemand mijns bedunkens betwisten. De schrijver zelf heeft dit ook daardoor aangeduid, dat hij niet *γλώσσῃ*, maar *φωνῇ* tegen *διαλέκτῳ* overstelde. Het laatste acht MEYER door LUCAS met opzet gekozen, dewijl bij de hier opgekomene buitenlanders niet enkel verschillende *talen*, maar ten deele slechts verschillende *tongvallen* van dezelfde taal in gebruik waren geweest. Doch hoe kon die man opzettelijk zulk eene keuze doen, waardoor hij, al betrof zij de meerderheid der zaamgevloeide vreemdelingen, toch sommigen hunner, zooals de Arabieren, voorbijging? Ik zwijg er nu van, dat H. XXI: 40 en elders die keuze bij hem niet kan bestaan hebben. Meer dan éénen, die aan het Grieksche woord eene verkeerde beteekenis toegedicht had, zie ik door BAUR (1838) S. 657. ff teregtgewezen.

3) Ik weet wel, de woorden *τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν* verklaart VALCKENAER, *Selecta e scholis. Edit.* WASSENB. Tom. I. 325, en menigeen met hem, voor uitdrukking van *het Jeruzalemsch dialekt* aan het *Galileesche* tegenovergesteld. En dat de Galileërs in de uitspraak der woorden van Jeruzalems of liever Judea's inwoners verschild hebben, is eene bekende zaak. Maar of het verschil zoo groot geweest zij, dat men een onderscheid van *dialekten* maken kon, moet ik betwijfelen. Althans herinner ik mij niet de gangbaarheid van dit onderscheid in de dagen van JEZUS en de Apos-

XXI : 40; XXII : 2; XXVI : 14. Maar het is opmerkelijk, dat er in die vier plaatsen het ten tijde der Apostelen gebruikelijk *Hebreeuwsch* of *Arameesch*, en dus de moedertaal der toenmalige Joden door beduid wordt. Redelijker wijze kunnen wij ons dus niets anders voorstellen, dan dat de schrijver, zich zelven gelijk blijvende, dit ook hier voor den geest heeft gehad. Daarvoor pleit alles, wat de vreemdelingen zeggen, ook dat zij de *taal* der belijders van JEZUS *onze eigene* 1) noemen en er bijvoegen: *in welke wij geboren zijn.* Hoe kan iemand dit op iets anders, dan op het *Hebreeuwsch* of *Arameesch*, hetwelk ook voor de Joden in de verstrooijing steeds de moedertaal gebleven is, toepassen? Hoe zou men tevens aan *meer dan ééne taal* kunnen denken, zonder voor het Enkelvoud het Meervoud eigendunkelijk in de plaats te zetten? En is er aan de vraag der vreemdelingen tot hare versterking *een iegelijk* toegevoegd; wat zou ons beletten haar aldus te verklaren: *Hoe komt het, dat*

---

telen ergens te hebben aangetroffen. Wat *Hand.* I: 19 betreft, dit moet, zooals KUINOEL, die door anderen reeds voorgegaan is, aanwijst, door LUCAS aan de rede van PETRUS ter opheldering zijn toegevoegd, dewijl het uit den mond van dien Apostel niet kan gekomen zijn. Zoo vervalt dan ook alles, wat het *Jeruzalemsch dialekt* schijnt te begunstigen. Doch wilde iemand dit volstrekt niet toestemmen, het zou hem nog niet baten om *zulk een dialekt* in den tekst in te brengen. Wij zouden dan zonder aarzeling kunnen zeggen: Hier ter plaatse moeten de woorden *τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν* verklaard worden uit de voorgaande: *πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ*, waardoor PETRUS zich zóó uitdrukt, als verkeert hij met zijne hoorders in eene gansch andere stad. Dit doet hij, omdat hij zich op menschen beroepen wil, die aan de zaak van JEZUS vreemd zijn en dus eerst regt getuigen kunnen. Hij zegt derhalve: *Ἱερουσαλήμ* in plaats van *ταύτην τὴν πόλιν.* Maar dit beweegt hem nu ook tot het gebruiken van *αὐτῶν* voor *ἡμῶν*, om het *Arameesche* aan te duiden; zooals ook het woord *Ἀκελδαμάχ* in den grond *Arameesch* is. Hoe men dan over de bedenkingen van ZELLER S. 9 verg. S. 47, 48 oordeele, voor een *Jeruzalemsch dialekt* pleiten zij in geenen deele.

1) Men vergelijke hier vooral de woorden *τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν*, H. I: 19 en hetgeen ik boven daarover heb aangemerkt. Dit stelt het buiten twijfel, dat H. II: 6 en 8 alleen het *Arameesch* bedoeld wordt. Zie ook BLEEK (1829) S. 30.

wij, niemand uitgezonderd, hen in de moedertaal van ons eigen volk hooren spreken? Zoo wordt dan ook het dubbelzinnige, dat er in vs. 6 ligt, weggenomen. Wij weten nu, dat in den grondtekst *een iegelijk* achter *zij hoorden* staat, omdat het daarmede, en niet met het volgende *in zijne eigene taal* moet verbonden zijn. En verhaalt ons de schrijver van de vreemdelingen: *Niemand uitgezonderd, hoorden zij hen in hunne eigene taal spreken*, dit geeft, volgens het verband der rede, geen ander spreken, dan in *de ééne moedertaal, het toen gebruikelijk Hebreeuwsch of Arameesch* te kennen 1). Hij zegt dit toch, blijkens vs. 5, hetwelk met vs. 6 naauw zamenhangt 2), alleen van *Joden.* Wie zou dan te dezer plaatse aan eenige taal, behalve de *Joodsche* alleen, die aan *Jakobs* nakomelingschap, zoowel buiten als in Palestina, eigen geweest is, gedacht hebben, indien de kerkelijke overlevering de uitleggers niet van eeuwen her misleid had? Doch gelijk vs. 6 door vs. 8 is opgehelderd, zoo krijgt nu, wederkeerig, vs. 8 van vs. 6 dit licht, dat ook daar geen *spreken met vreemde talen* kan zijn in aanmerking gekomen.

Vraagt iemand, waarom er vers 9—11 *zoo vele soorten van vreemdelingen* vermeld zijn, wanneer er geen *vreemde talen van een gelijk getal* gesproken zijn geworden, ook deze vraag maakt mij niet verlegen. Dat de vermelding van al die vreemdelingen geene betrekking op *vreemde talen* heeft 3), toont zij zelve

---

1) Ik verwijs hier naar de *Verhandeling over het ἑτέραις γλώσσαις λαλεῖν in het N. T.* door een' mijner leerlingen van vroegeren tijd, A. W. BUEKERS, geplaatst in *Godgeleerde Bijdragen* D. XIV. Bl 503—523; eene verhandeling, welke, al laat zij over *Hand.* II: 4 volgg. en de andere plaatsen veel donkers liggen, toch meer dan ééne aanmerking bevat, die nog steeds der overweging waardig is.

2) De *Editio Recepta*, welke de Statenbijbel volgt, besluit vs. 5 met een *punctum*; maar wenscht men den zamenhang der rede te herstellen, dan moet men daarvoor een *colon* zetten, zooals geschied is door LACHMANN. *Nov. Test. Graec. et Lat.* Ber. 1843 en TISCHENDORF, *Nov. Test. Graece.* Ed. VII, ook door KUENEN en COBET, *Nov. Test. ad fidem Cod. Vatic.*

3) STEUDEL heeft dit S. 136 zelf ingezien, maar wegens zijne ver-

duidelijk aan. Wij vinden hier menschen, onder welke slechts een klein verschil van tongval bestond, zooals de *Parthers*, *Meders* en *Elamieten*. Nevens *Phrygië* treffen wij *Pamphylië* aan, niettegenstaande dat in beide landstreken eenerlei of nagenoeg eenerlei spraak heerschte. Ergert het al niet, dat *Judea* midden tusschen *Mesopotamië* en *Kappadocië* in staat 1); het woord zelf heeft, als onvoegzaam te dezer plaatse, van vroegen tijd aan velen gestooten. Daarvoor heeft reeds TERTULLIAAN 2) *Armenië* gelezen. Andere pogingen, die er in den loop der eeuwen gedaan zijn om den tekst te verbeteren, deelt BOWYER 3) mede. Doch het zijn enkel gissingen, welke, zoo ze zich al door iets bijzonders aanprijzen, evenwel nog niet het minste gezag voor zich hebben. Doch zulke gissingen zijn er slechts noodig, wanneer men het uit de optelling van volken staven wil, dat er vs. 4 en 11 van het *spreken met vreemde talen* gewaagd wordt. Vertaalt men daar, terwijl men de kerkelijke overlevering verwerpt, het Grieksche woord met het Nederduitsche *tongen*, dan behoeft men zich over de vermelding van *Judea* niet te kwellen. Zelfs is er nog wel eene reden bij te brengen, waarom het tusschen *Mesopotamië* en *Kappadocië* in staat. De opsteller der volkerenlijst schijnt, namelijk, den lezer uit *Mesopotamië* over *Judea* naar *Klein-Azie* te hebben willen leiden. Maar geven wij het denkbeeld van het *spreken met vreemde talen* op, dan is ook hierin niets aanstootelijks meer, dat deze lijst tweederlei volken dooreenmengt, die slechts in *tongvallen*, en die in *talen* van elkander verschild hebben. Zij maakt het aanschouwelijk, niet hoe de eerste belijders van JEZUS op den Pinksterdag in de onderscheidene talen en tongvallen der vreemde Joden gesproken hebben, maar hoe deze in dezelfde Arameesche moe-

---

kleefdheid aan het woord *talen* moest hij zich nu in allerlei bogten wringen.

1) Ook nog zeer onlangs hinderde dit EWALD, en daarom vermoedde hij S. 120, dat het woord *Syrië* achter *Judea* was uitgevallen.

2) *Contra Judaeos.* Cap. VII.

3) *Konjekturen über das Neue Testament* u. s. w. *von* J. C. F. SCHULZ. I Th. S. 240.

dertaal gehoord hebben, wat genen daarin met hunne tongen uitdrukten.

Evenwel zou men nog kunnen tegenwerpen, dat er vs. 10 *Jodengenooten* nevens de *Joden* genoemd worden en *deze zeker het Arameesch niet verstaan zullen hebben:* iets, hetwelk te meerderen klem heeft, wanneer het waar is, dat wij die benaming zoowel op al de overigen als op de *Romeinen* moeten toepassen. Het laatste wordt door eene menigte van uitleggers vastgesteld, als die meenen, dat de opsteller van de volkenlijst met *Jodengenooten* heeft willen eindigen, maar toen *de Kretensers* en *Arabieren* hem invielen, er deze twee nog heeft bijgevoegd, zoodat het woord *Jodengenooten* evenzeer hen als allen, die aan de *Romeinen* voorgaan, betreft. Doch het spraakgebruik levert hiervoor geen het minste bewijs op, terwijl er noch in het Nieuwe Testament, noch elders, zooveel ik weet, een voorbeeld van zulk eene toelichtende uitdrukking te vinden is 1). Evenmin ligt er, of in het verband der rede, of in het behandeld onderwerp, het een of ander opgesloten, dat met eenige kracht dit gevoelen aanbeveelt. Dus kan het gezag noch van BEZA, noch van BENGEL 2), noch van DE WETTE, noch van MEIJER (om er niet meer te noemen) mij bewegen, dat ik door aanneming daarvan mij uit de verlegenheid zoeke te redden, welke het bijvoegsel *beiden Joden en Jodengenooten* veroorzaakt. Eenvoudiger is het althans dit niet verder 3) dan tot de *Romeinen en allen, die hen* op de lijst *voorgaan* uit te strekken. Nog meer bewaren wij echter de eenvoudigheid, wanneer wij het met DE GROOT op *de Romeinen alleen* toepassen. Daarvoor is buiten-

---

1) Dat de uitdrukking *'Ιουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι* eene *Appositio* bevat, aan de voorgaande woorden: *οἱ ἐπιδημοῦντες 'Ρωμαῖοι* ter verklaring toegevoegd, is buiten kijf. Maar eene plaats, waarin men zulk eene uitdrukking evenzeer met hetgeen meer verwijderd is, als met hetgeen vlak voorgaat, verbinden moet, herinner ik mij niet, dat of WINER, *Gramm. des neutestamentl. Sprachidioms.* VI Aufl of A. BUTTMANN, *Gramm. des neutestamentl. Sprachgebrauchs*, of iemand anders heeft aangewezen. Men zie genen S. 389, 390, dezen S. 309, 310.

2) *Gnomon Novi Testamenti* ad *Act.* II : 10.

3) Zooals onder anderen BAUR (1838) S. 659, 660.

dien nog wel iets meer te zeggen. Reeds ontbreekt het niet aan voorbeelden van plaatsen, in welke dezelfde Voegwoordjes, die hier voorkomen, eveneens behulpzaam zijn, om hetgeen er onmiddelijk voorgaat op te helderen 1). Daarenboven acht ik zulk eene opheldering zeer gepast na het vermelden van *uitlandsche Romeinen*, gelijk de Statenbijbel het Grieksch vertaalt, of *inwoners van Rome naar Jeruzalem overgekomen* 2). Een ieder weet toch dat de *Jodengenooten*, ten tijde der Apostelen, in die wereldstad eene aanzienlijke menigte hebben uitgemaakt. En nu schijnen ettelijken hunner, te gelijk met de Joden, van daar tot deelneming aan de Israëlietische godsdienst naar het Oosten gereisd te zijn, en wel zoo velen, dat zij bijzonder verdienden te worden aangeduid. Misschien overtroffen zij in aantal wel die van de overige hier opgegevene volken zaamgenomen. Misschien waren zij onder de vreemdelingen wel de eenige, die uit Heidenen afstamden. Dat er althans een' geruimen tijd daarna te Jeruzalem nog slechts weinigen uit de *buitenlandsche Jodengenooten*, wanneer zij met de geloovigen uit de *buitenlandsche Joden* vergeleken worden, aan de gemeente van CHRISTUS verbonden zijn geweest, mogen wij uit *Hand.* VI : 5 afleiden, waar de eenvoudigste opvatting van hetgeen omtrent NICOLAUS beschreven staat, te kennen geeft, dat er slechts één uit genen, tegenover een zestal uit dezen, tot diaken der gemeente verkozen is geworden 3).

Heeft men het nu voor waarschijnlijk te houden, dat H. II : 10 het woord *Jodengenooten* alleen op de naast voorgaande *Romeinen* ziet, dan is de boven geopperde zwarigheid zeker veel vermin-

---

1) Bijv. *Hand.* V : 14, XIX : 10, *Rom.* I : 20, waar de Voegwoordjes *τε καί* in eene *Appositio* staan, evenals te dezer plaatse.

2) Hoe vs. 10 de *ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι* onder de *κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμ* vs. 5 kunnen zijn opgenomen, en hoe laatstgenoemden vs. 9 kunnen voorkomen als *κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν* enz. zijn allermoeijelijkste vragen, maar die, mijns erachtens, buiten het onderzoek naar *de gave der talen* omgaan en welker beantwoording ik derhalve aan anderen overlate.

3) Zie KUINOEL, DE WETTE en anderen t. a. p.

derd, maar geheel is zij toch niet verdwenen. De vraag blijft, namelijk, nog over, of men van *Romeinsche Jodengenooten* wel meer dan van *andere buitenlandsche* veronderstellen kan, dat zij van het *Arameesch* kennis hebben gedragen. En wordt vs. 8 dat *Arameesch* bedoeld, dan kunnen zij althans niet gezegd hebben, wat daar gelezen wordt: *Wij hooren ze in onze eigene taal, in welke wij geboren zijn.* Doch die woorden sluiten zich aan vs. 6 en wel aan het verhaal: *zij hoorden hen, een iegelijk, in zijne eigene taal spreken,* en dit slaat weder op de vs. 5 beschrevene personen. Gevolgelijk zijn het alleenlijk *Joden*, welke, naar het berigt van den schrijver, vs. 8 hunne verwondering over de taal der belijders van JEZUS geuit hebben. Toen hij die mannen zoo spreken deed, dacht hij nog niet eens aan de *Jodengenooten*, maar bij het noemen van de *Romeinen* vielen die hem in; en nu vermeldde hij hen, ofschoon ze, daar zij *buitenlandsche* waren, evenmin als de *buitenlandsche Joden* zelve in deze volkenlijst voegden 1). Aan hunne vermelding behoeven wij dan niet zwaar te hechten, ook daarom niet, dewijl PETRUS zich in zijne redevoering zóó heeft uitgelaten, alsof zijn gehoor louter uit Joden bestond. Wij begaan derhalve niet eens eene fout, wanneer wij, om vol te kunnen houden, dat de vreemdelingen uit den mond der belijders van Jezus het *Arameesch* gehoord hebben, hen er niet bij tellen 2). Doch behoeft dit wel eens te worden nagelaten? Zou het ongeloofelijk zijn, dat zij, die den bedenkelijken stap deden, om, met verwerping van de voorvaderlijke godsdienst, tot Israëls gemeente toe te treden, ook de gebruikelijke moedertaal van dat volk hebben aangeleerd? Veronderstelt het niet eenige kennis van die taal, dat zij te gelijk met de Joden de verre reis uit Rome naar Jeruzalem ondernomen hebben om feesten te vieren, waarop men zich daarvan alleenlijk bediende? Hoe het ook zij, in de feestzaal, waarin zij op den Pinksterdag waren, ging er voor hunne zintuigen zoo veel om, dat zij, al verstonden

1) Men leze MEIJER t. a. p.

2) REUSS heeft S. 95 de zaak goed uitééngezet. Verg. TROOST. Bl. 221, 222.

zij de belijders van Jezus slechts ten halve, de Joden toch konden nazeggen: *Zij verheerlijken God met hunne tongen, zooals wij met de onze doen.*

Genoeg ten bewijze, dat het verhaal, hetwelk wij *Hand.* II: 7—11 lezen, de gegevene verklaring van vers 4 op geenerlei wijze wederspreekt, maar integendeel verscheidene bijzonderheden bevat, die haar aanbevelen. Gevolgelijk mogen wij nu reeds de kerkelijke overlevering, dat de eerste belijders van JEZUS op den Pinksterdag *met vreemde talen gesproken* hebben, als geheel ongegrond beschouwen, al rekenen wij niet eens menige gewigtige bedenking, daartegen vooral van HERDERS tijd af in het midden gebragt 1). Begeert iemand echter dit nog klaarder te zien, aan die begeerte zal, vertrouw ik, voldaan worden, als wij tot *Hand.* II: 4 volgg. nog eens terugkeeren om, wanneer de beschouwing daarvan geeindigd is, dan op de vier andere plaatsen van het Nieuwe Testament de aandacht te vestigen. Zoo vervalt dan ook de noodzakelijkheid, om met een aantal achtbare mannen, welke daarvan overtuigd zijn geweest, een onderscheid te maken tusschen hetgeen LUCAS nopens het voorgevallene op den Pinksterdag berigt heeft, en hetgeen werkelijk gebeurd is 2). Bedrieg ik mij niet, dan zijn ook zij vooral daardoor van den weg geleid, dat zij tot maatstaf hunner beoordeeling van *Hand.* II: 4 volgg. gekozen hadden wat

---

1) Zie HERDER. S. 23 ff. BLEEK (1830) S. 48 ff. BAUR (1830) S. 77 ff. REUSS. P. 93 s. s. ZELLER. S. 15 ff. Door niemand schijnt de onhoudbaarheid der kerkelijke overlevering beter in het licht gesteld te zijn, dan door SCHULZ, *Die Geistesgaben der ersten Christen, ins besondere die sogenannte Gabe der Sprachen* enz. III Abschnitt. S 57 ff. Wij behoeven daarom, zooals BAUR (1838) S. 631 opmerkt, alles niet te beamen, wat hij in het midden heeft gebragt.

2) Om nu geene uitleggers van *Hand.* II of schrijvers over de Glossolalie te noemen, verwijs ik naar de *Historisch-kritische Inleiding tot de schriften des N. T.* en wel den tweeden druk, van mijnen vriend, den Hoogl. SCHOLTEN, die bladz. 184, 185 aanmerkt, dat LUCAS bij dit verhaal de vereischte naauwkeurigheid niet in acht neemt, dewijl hij van de zaak niet genoegzaam onderrigt is geweest; en tot den niet minder beroemden Hoogl. HASE, die het in zijne *Kirchengeschichte* VI Aufl. S. 24 aan de min klare voorstelling van LUCAS toeschrijft, dat het *spreken in tongen* tevens een *spreken in eenige vreemde talen* geweest is.

PAULUS in zijnen brief over de Korinthische gemeente mededeelt. Doch dezelfde dwaling heeft ook dezulken, die aan de kerkelijke overlevering, in meerdere of mindere mate, vasthielden, er toe gebragt om mis te tasten. Het onderzoek nopens *de gave der talen* ging dan bij velen, zooals reeds bij EICHHORN 1), buiten *Hand.* II : 4 om; terwijl anderen de denkbeelden, die zij van elders ontvangen hadden, aan LUCAS opdrongen.

Niemand zal van mij vergen, dat ik mij met de afzonderlijke opgave van de begrippen, welk men zich, vooral in de laatste tachtig jaren, nopens *de gave der talen* op den Pinksterdag gevormd heeft, inlate. Daarin stemden allen tamelijk overeen, dat zij zich het spreken der eerste belijders van JEZUS te Jeruzalem als een spreken *in een' staat van opgewondenheid, in geestvervoering of geestdrift* voorstelden. En in hoe verre men dit niet uitsluiten mag, zal nader blijken. Doch ten aanzien van de wijze, waarop die gemoedsgesteldheid zal zijn geopenbaard geworden, verschilde men van elkander nog al aanmerkelijk. Van hier, dat de een verder dan de ander van de waarschijnlijkheid afweek. Onder de gevoelens, welke nog het meest voor zich hadden, mogen wij dat van BLEEK tellen, die aan de vergaderden op den Pinksterdag het gebruik van *verouderde, vreemde, dichterlijke uitdrukkingen* toeschreef 2). Het minst van alle prees zich die meening aan, welke boven de overige hare voorstanders gekregen had, dat er door hen *onverstaanbare klanken of woorden zonder zamenhang* geuit zijn geworden 3). Slechts in zoo verre verdienden zij goed-

---

1) *Allgem. Biblioth. der biblischen Litteratur.* B. I. S. 90 ff. 775 ff. II. 757 ff. III. 322 ff. *Einleitung in das Neue Testament.* III B. S. 121 ff.

2) Niet overal bedient BLEEK zich van dezelfde woorden om zijne meening te kennen te geven. In het begin van zijn betoog (1829. S. 4) gewaagt hij van *ongewone, verouderde, dichterlijke* of *gewestelijke uitdrukkingen.* Intusschen strekt het eenigermate tot aanprijzing van 's mans gevoelen, dat hij, na het eenmaal te hebben voorgesteld, in dezelfde *Theol. Stud. und Krit.* (1830. Zie vooral S. 52 ff.) er bij gebleven is; en nog meer, dat BAUR (1838. S. 636) uitdrukkelijk verklaard heeft, er nu voor een groot gedeelte mede in te stemmen.

3) Nadat EICHHORN begonnen had het woord *lallen* van de Glossolalie te gebruiken, is het door velen overgenomen en benevens het woord *sta-*

keuring weg te dragen, als zij de zijde derzulken kozen, die aan het Grieksche woord, hetwelk men van ouds voor *talen* genomen heeft, de beteekenis van *tongen* geven. Intusschen beweerde nu ook de groote meerderheid, dan de eerste leerlingen van JEZUS zelve niet verstaan hebben, wat zij uitboezemden. Opperde men derhalve al niet, wat de Christenkerk bij hare grondvesting in een zonderling daglicht stelde, dan toch wat zich zelf omverwierp, doordat het of met de oudheidkunde in het gemeen, of met het spraakgebruik van het Nieuwe Testament, of met het letterlijk verhaal van LUCAS in strijd was, of zelfs aan meer dan één van die bezwaren leed. Zulke bezwaren ontweken zij ook niet, die, naar de oude opvatting van het Grieksche woord, het zoo voorstelden, dat het spreken te Jeruzalem geen spreken in vreemde, vroeger nooit geleerde, maar in andere, nieuwe, vroeger nooit gehoorde talen, een spreken der hoogste, heilige, godsdienstige geestdrift geweest is 1). Nu moge, bij al wat verouderde, menige verkeerde

---

melen gebruikt, ook ten aanzien der gebeurtenis op den Pinksterdag. In *Bijdragen van buitenlandsche Godgeleerden*. III D. Bl. 251 haalt HITZIG 1 *Kor.* XIV : 21 aan, ten bewijze, dat γλώσσαις ἑτέραις λαλεῖν niet alleen, wat de zaak betreft, *stamelen* beteekent, maar dat ook de uitdrukking niets anders beteekenen kan. EWALD gewaagt S. 113 verg. 115 van *het lallen, waarmede het Christendom als een eerstgeboren kind in de wereld getreden is*. De schrijver van *Die bibl. Bedeut.* S. 77 noemt het gebeurde te Jeruzalem, zoowel als te Cesarea en elders : *ein den Juden aller Völkerschaften bekanntes und deshalb verständliches gelalltes Lobpreisen der Grösze Gottes*. Van hier nu de onderscheiding tusschen de Glossolalie als *onverstaanbaar*, en de Profetische rede als *verstaanbaar*, welke wij ook bij RITSCHL, *Die Entstehung der altkatholischen Kirche*. II Aufl. S. 473 aantreffen. Stelde WIESELER zich vroeger (1838) S. 738, 739 *een zacht, naauwelijks hoorbaar gefluister* voor, en wijzigde hij deze meening later (1860) S. 113 in dier voege, dat hij nu slechts aan *eenigen* toeschreef, wat hij te voren een *algemeenen karaktertrek* van de Glossolalie genoemd had, hij bleef toch, met de groote meerderheid der geleerden, aan een *uiten van onverstaanbare woorden of klanken* denken. Doch waartoe langer hierbij vertoefd? Al wie *Hand.* II : 4 naar 1 *Kor.* XIV uitlegt, *moet* wel in de voetstappen van hen treden, die aan de eerste belijders van JEZUS te Jeruzalem het *uiten van zulke woorden of klanken* toeschrijven.

1) Ik gebruik hier de woorden van KROM t. a. p. bl. 831. Doch tusschen

verklaring van het gebeurde op den Pinksterdag, welke men voor de kerkelijke overlevering in de plaats zette, tot heden toe hare aanhangers behouden hebben; maar ik zou er niet ééne weten te noemen, waarvan men hier en daar niet reeds eene genoegzame wederlegging vinden kan 1).

Mag ik nu de hoop voeden van iets in het midden te zullen brengen, dat meer dan een noodschot is, om mij zooveel mogelijk uit den drang te redden? Het hangt er van af, of ik in staat zij aan de woorden van LUCAS zulk een' zin te geven, als wij vertrouwen mogen, dat de schrijver zelf bedoeld heeft. Dat toch eene verklaring dier woorden, welke dit voor zich heeft, boven alle andere uitsteekt, zal niemand loochenen. Nu meen ik niet ligtvaardig te hebben vastgesteld, dat wij door *andere tongen*, *Hand.* II : 4, *tongen van* of *met vuur* verstaan moeten, welke aan de belijders van JEZUS geworden zijn, terwijl zij te voren slechts *tongen zonder vuur* hadden 2). En de juistheid dezer opvatting zullen wij terstond nader inzien bij de beantwoording van de vraag, wat dan *tongen van* of

---

hen, die dezen of dergelijken weg zijn ingeslagen, bestaat er nog een groot verschil. Men kan er ook hen toe brengen, die het zóó voorstellen, als hadden de belijders van JEZUS eene andere taal gevoerd, dan te Jeruzalem bij de godsdienstoefeningen gebruikelijk was, zooals STOLZ, *Erläuterungen zum Neuen Testamente.* Dritte Ausg. III Heft. S. 21. EICHHORN zelf was hierin reeds voorgegaan in zijne *Bibliothek.* III B. S. 237 ff. Doch daar het boven gebleken is, dat het Grieksche woord niet de beteekenis van *talen*, maar alleen van *tongen* hebben kan, behoef ik mij met de wederlegging van zulke gevoelens niet op te houden.

1) Men zie, onder anderen, BAUR (1838) S. 656 ff. en HILGENFELD S. 1 ff. Zoekt men naar schrijvers uit den laatsten tijd, dan wende men zich tot TROOST, bl. 214 volgg. 223 volgg. 276 volgg. en op andere plaatsen, insgelijks tot SCHMID in de *Zeitstimmen.* S. 176 ff. Ook MEIJER zal men t. a. p. S. 41 ff., alsmede in zijn *Kritisch exegetisches Handbuch über den ersten Brief an die Korinther*, zweiter Aufl. op 1 *Kor.* XII : 10. S. 255 ff. niet zonder vrucht raadplegen. En wil men de bezwaren tegen de gevoelens van hen, die de kerkelijke overlevering verwerpen, beknoptelijk zien opgeteld, dan leze men ZELLER S. 23 ff., waar ook op BLEEK, SCHULZ, NEANDER en WIESELER acht geslagen is geworden.

2) Verg. BAUR (1830). S. 84, 103.

met vuur te kennen geven. Immers enkel en alleen *tongen, welke de gemeenschap van den Heiligen Geest geschonken had.* Het naauwe verband tusschen de woorden : *zij begonnen te spreken met andere tongen* en de voorgaande : *zij werden allen vervuld van heiligen geest*, veroorlooft geene andere uitlegging 1). De vermaarde stichter der Tubingsche school heeft het, toen hij dit onderwerp het eerst behandelde, ook zóó begrepen 2). NEANDER is met vele anderen hem nagevolgd 3). Maar door misverstand zijn zij, bij alle scherpzinnigheid, van den weg, welken zij hadden ingeslagen, afgedwaald, of belet geworden, om hetgeen door hen was aangevangen, naar eisch door te zetten. BAUR zelf heeft het zich onmogelijk gemaakt den zin van den gewijden schrijver wel te vatten, dewijl hij beweerde, dat *andere tongen*, bij LUCAS, *tongen des Geestes, van hooger orgaan, door welks middel de Geest zich uit*, te kennen geven 4). Neen, willen wij dien schrijver geene begrippen opdringen, welke hij niet gehad heeft, dan moeten wij in zoo verre EICHHORN volgen, dat wij vers 4 evenzeer als vers 11 van *het spreken met menschelijke tongen* verstaan. Maar dan moeten wij het, mijns inziens, ook van *een rondborstig en luide spreken* uitleggen. Dat het *ter eere Gods* en *voor de zaak van Christus* geschied is, vereischt geen betoog. Doch de woorden : *zij begonnen te spreken met andere tongen* laten dat onaangeroerd. Zijn wij zoo ver gevorderd, om het slot van dit vers : *zooals de Geest hun gaf uit te spreken*, na te gaan, dan zullen wij zien, dat het daarin ligt opgesloten. Zoo zullen wij te dezer plaats het berigt van twee dingen vinden : *hoe* de belijders van JEZUS, en *wat* zij op den Pinksterdag gesproken

---

1) Niemand zal ligtelijk met VAN DUGTEREN instemmen, als hij het in zijne *Opmerkingen omtrent de Geestes-gaven*, bl. 101, 102 daarvoor houdt, dat het spreken, gelijk hij zegt, in onderscheidene talen, *Hand.* II : 4 en elders in dit boek, niet tot de Geestes-gaven behoort.

2) Men vergelijke 's mans woorden (1830) S. 99, 103, met hetgeen hij (1838) S. 620, 632 en elders te berde brengt.

3) T. a. p. S. 15 ff.

4) Verg. HILGENFELD S. 11 ff.

hebben. Knoopen wij die twee nu zamen, zooals zij vers 11 bij elkander staan, dan houd ik het daarvoor, dat LUCAS zeggen wil : *zij begonnen rondborstig en luide te spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS.

Doch verbeeld ik het mij slechts, of hoor ik menigeen, die dit leest, werkelijk tegen mij uitvaren? Komt dan nu, roepen zij, dat feit, waarover men in de Christenwereld zoo lang getwist heeft en nog altijd twisten blijft, op zulk eene onbeduidende slotsom neder? Wordt nu van het groote Pinksterwonder, hetwelk noch BAUR, noch HILGENFELD, noch EWALD, noch iemand van eenigen naam ontkent, dat, indien het zich al op eene andere wijze, dan de kerkelijke overlevering wil, heeft toegedragen, LUCAS toch heeft willen verhalen, zoodanig eene zeer gewone gebeurtenis gemaakt? Ik bid u, wie gij ook zijt, die deze of dergelijke vragen doet : Veroordeel mij niet voorbarig! Dat te gemoet komen aan den Bijbel door er kleur en gloed en kracht uit weg te nemen, waarin vóór eene halve eeuw en nog later zoo velen met elkander wedijverden, wraak ik evenzeer als de beste. Gereedelijk geef ik ook toe, dat mijne verklaring van *Hand.* II : 4 volgg. eenvoudig is, maar het voorbijzien van het eenvoudige is op de wereld geene zeldzaamheid. Tegelijk erken ik zelf, dat er te Jeruzalem op den Pinksterdag een wonder gebeurd is, ja wat meer zegt, ik houd dit voor een grooter, heilzamer, Gode waardiger wonder, dan *het spreken met vreemde talen*, volgens de kerkelijke overlevering. Als ik mijne gedachten zóó ontwikkeld heb, dat ik hetgeen LUCAS mijns bedunkens verhaalt in een tafereel aanschouwelijk kan maken, dan vertrouw ik, dat menigeen, die nu nog bedenkingen heeft, met mij zal instemmen. Doch om het zoo ver te brengen, zal het noodig zijn, dat ik den lezer nog op een' langen weg van onderzoek voorga. En wel komen twee dingen hier in aanmerking. Vooreerst moeten wij zien, of mijne verklaring van *het spreken met andere tongen*, als *een rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS, op goede gronden ruste; en vervolgens hebben wij na te gaan, *wie er onder de belijders van* JEZUS op den Pinksterdag te Jeruzalem *zoo gesproken hebben.*

Het allereerst moeten wij dan, gelijk ieder begrijpt, tot de beschouwing van *Hand.* II : 4 terugkeeren. Meer kan er eigenlijk niet gevorderd worden, dan dat mijne verklaring der woorden: *zij begonnen te spreken met andere tongen* van dien aard blijkt te zijn, dat zoowel hunne beteekenis, als de zamenhang der rede zich daarmede verdraagt. Is het nu voldoende bewezen, dat wij hier voor het Grieksche woord het Nederduitsche *tongen* in plaats van *talen* zetten moeten; dan komen andere beteekenissen, ook al zijn er voorbeelden van bijgebragt, niet in aanmerking 1). Staat het insgelijks, wegens het woord *andere*, vast, dat daardoor *tongen van vuur, welke de belijders van* JEZUS *door hunne gemeenschap met den Heiligen Geest verkregen hebben*, te verstaan zijn; dan ligt niets nader bij, dan dat wij aan *een rondborstig en luide spreken*, zooals er te voren niet gedaan is, denken 2). En gaan wij na, van welke menschen er gewaagd wordt, dan moet hun rondborstig en luide spreken wel geschied zijn *tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS.

---

1) Het zou dus noodelooze moeite zijn hier over de driederlei beteekenis, welke BLEEK (1829) p. 4, BAUR (1830) S. 76, REUSS p. 79, 80 en anderen aan het woord *γλῶσσα* toekennen, in een onderzoek te treden. Evenmin voel ik mij gedrongen tegen laatstgenoemden geleerde aan te merken, dat de beteekenis van dat woord in alle plaatsen, welke de Glossolalie betreffen, ook waar er eene *Metonymia* in ligt, slechts ééne zijn kan. Neemt BEGEMANN in zijne *Proeve ter verklaring van Hand. II : 4*, in *Godgel. Bijdr.* XXXI D. bl. 273 volgg., aan, dat het hier *denkbeelden* beduidt, het spraakgebruik begunstigt hem in geenen deele. Doch ik behoef mij ook alleen te beroepen op hetgeen TROOST, bl. 191, in het midden heeft gebragt.

2) Wordt de invloed van *geestelijk vuur* op 's menschen *tong* voorgesteld, dat moet op iets anders zien, dan STEUDEL (1830) S. 141 en velen met hem willen, en wel op *het spreken met nadruk en kracht.* Zoo wordt de tong wegens hare hevige, ofschoon boosaardige, werking *Jac.* III : 6 een *vuur* genoemd. Verg. *Jerem.* XX : 9, waar de Profeet voorkomt als door een vuur tot spreken gedrongen te zijn, toen hij had willen zwijgen. Zie VAN DER PALM t. a. p. Mogelijk kan eenigermate tot opheldering dienen de overdragtige uitroeping van CRATINUS nopens PERICLES: Ὦ μεγίστη γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων, zooals die, met meer dergelijke, in den *Thes.* van STEPHANUS, Vol. II. p. 660 staat, of, zooals mijn vriend COBET haar verbetert : Ὦ μεγίστη γλῶττα τῶν Ἑλληνίδων.

Die hun in onze dagen een uiten van onverstaanbare klanken en woorden zonder zamenhang toeschreven, hebben dikwijls het een en ander niet uit het oog trachten te verliezen. Maar onder de uitleggers van vroegeren tijd, die aan de kerkelijke overlevering vasthielden, is er één, die vooral verdient, dat ik hem vermelde. LIMBORCH noemde *de vrijmoedigheid in het spreken*, welke aan de belijders van JEZUS nu geworden was, onbewimpeld *eene* hun geschonkene *gave des Geestes*. Doch tot mijne verwondering ontsnapte het aan den bedrevenen taalkenner, dat hij zelf zijne uitlegging omverwierp, nadien hij nog twee gaven vooropzette : die der talen en die der kennis van al, wat geweten en geloofd behoort te worden 1). Daardoor blijft er toch in het verhaal van LUCAS geen enkel woord over, om de vrijmoedigheid in het spreken uit te drukken.

Pleit dan het middelste deel van vers 4 zelf reeds eenigermate voor de juistheid der door mij opgegevene verklaring; hetgeen er voorgaat, maakt haar nog meer aannemelijk. Wij hebben gezien, dat er vertaald moet worden : *En zij werden allen vervuld van heiligen geest*, en dat dus hier *de gaven* worden te kennen gegeven, *welke den mensch door de gemeenschap des Heiligen Geestes eigen zijn*. Vergelijken wij nu hiermede wat wij H. IV : 8, 31, alsmede IX : 17 en XIII : 9 vinden aangeteekend, dan schijnt LUCAS niet te verhalen, wat aan de belijders van JEZUS voor het eerst te beurt is gevallen, maar wat zij nu bij vernieuwing ondervonden hebben 2). Het zou ook daarop slaan kunnen, dat nu aan *allen* geworden is hetgeen slechts *eenigen* vroeger genoten hadden. In allen gevalle heeft het zich tot dus verre niet ten toon gespreid in het *spreken met andere tongen*. Ook moet het genomen worden van eene plotseling en voor een enkel tijdstip ontstane gebeurte-

1) *Comment. in Acta Apost.* ad Cap. II : 4. Van dergelijke misvatting heeft KALVIJN, *Comment. in quatuor Evangelistas nec non in Acta Apost.* ad Cap. II : 11, zich niet geheel weten vrij te houden.

2) Zoo is het ook begrepen door EWALD S. 126, BEGEMANN, bl. 281, 282 en anderen.

nis 1). LUCAS berigt derhalve, hoe de belijders van JEZUS plotseling van de innige gemeenschap met den Heiligen Geest zoo geheel doordrongen zijn geworden, dat zij er toe gedreven werden om te uiten, wat in hun gemoed omging 2). Houdt men zich echter aan het gewone gevoelen, dat hier eene bovennatuurlijke en onmiddellijke werking van dien Geest beschreven staat 3), het verband tusschen het eerste en tweede lid van vers 4 kan toch hetzelfde blijven. Wij vinden door den schrijver immers altijd medegedeeld, welke de oorzaak geweest zij, dat *tongen zonder vuur* in *tongen met vuur* veranderden. En wat zou hij dus bedoeld hebben, dan dat de belijders van JEZUS door hoogeren invloed bewogen zijn geweest, om *rondborstig en luide te spreken*, zooals zij vroeger niet gedaan hadden? Men gelieve tevens op te merken, dat bij LUCAS de uitdrukking: *vol zijn* of *vervuld worden van heiligen geest*, wanneer zij tot het *spreken* betrekking heeft, steeds op het *vrijmoedig spreken* wijst, hetzij het *vrijmoedige* niet of al vermeld sta, zooals *Hand.* IV ; 31 4). Voorts beantwoordde deze gebeurtenis op den Pinksterdag, gelijk de geleerden zoo wel van later als van vroeger dagen herinnerd hebben, aan de door JEZUS gedane belofte *Joann.* XIV : 16, 17, 26; XV : 26; XVI : 7 volgg. XX : 22, welke *Hand.* I : 4 volgg. vernieuwd wordt. Minder voegt hier wat hij *Matth.* X : 19, 20; *Marc.* XIII : 11; *Luc.* XII : 11, 12 aan de zijnen heeft toegezegd, als zij voor hunne vijanden verlegen zouden staan, om rekenschap van hun geloof af te leggen. Evenwel zijn deze plaatsen, ter opheldering

---

1) Dit is door TROOST, bl. 197 volgg., voldingend bewezen geworden.

2) Ik neem hier aan, wat ik ook elders meen bewezen te hebben, dat hetgeen door eene verborgene gemeenschap met den Heiligen Geest in de binnenwereld van 's menschen gemoed omgaat, door den Bijbel, naar Oosterschen Stijl, als een aanschouwelijk verschijnsel in de buitenwereld wordt voorgesteld.

3) Men zie BAUR (1830). S. 101, 102 en anderen.

4) Op laatstgenoemde plaats moeten wij beneden terugkomen. Voorts zie men *Hand.* VII : 55, 56; XI : 23, 24, alsmede *Luc.* I : 41, 42, 67, *Hand.* IV : 8 verg. vers 13; XIII : 9, 10.

van *Hand.* II : 4, in zoo verre van gewigt, als zij de voorspelling bevatten, dat de gemeenschap met Gods Heiligen Geest hun *vrijmoedigheid* zou inboezemen, om voor de zaak huns meesters *openlijk* uit te komen. Inzonderheid beroep ik mij op hetgeen wij *Luc.* XXI : 15, volgens den grondtekst, in den Statenbijbel lezen : *Ik zal u mond en wijsheid geven* 1). Vergelijken wij dit nu met *Exod.* IV : 10—12, waaraan het ten deele ontleend is, en raadplegen wij tevens het verband der rede, dan leeren wij, wat de *andere tongen* zijn, van welke LUCAS gewaagt. Die *andere tongen* beduiden immers hetzelfde als de *mond*, welken JEZUS aan zijne belijders door de gemeenschap met zijnen geest, benevens de noodige wijsheid, schenken zou, wanneer het hun aan moed en kracht om vrijmoedig en openlijk te spreken haperde, gelijk het MOZES daaraan gehaperd had. Zoo wordt het klaar en duidelijk, dat wij het gebeurde op den Pinksterdag van een *rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS te verstaan hebben.

Daarmede ging ik reeds ongevoelig tot het laatste lid van vers 4 : *zooals de Geest hun gaf uit te spreken* over. Hierdoor wordt toch, indien ik mij niet vergis, eigenlijk eerst uitgedrukt, *wat de belijders van* JEZUS *rondborstig en luide gesproken hebben.* Het Grieksche woord, waarvoor wij in den Statenbijbel *zooals* lezen, lijdt, op zich zelf genomen, meer dan ééne uitlegging. Het kan *de wijze*, waarop de tongen zijn te werk gegaan, aantoonen. Maar het kan ook op *den inhoud* van het gesprokene zien. Van dit gebruik vinden wij *Matth.* XXI : 6, *Marc.* XI : 6, *Luc.* I : 2, 55, *Joann.* VIII : 28, XIII : 33, *Hand.* II : 22, VII : 48 en elders voorbeelden genoeg 2). Dat het hier ook gevolgd is, wijst het Werkwoord, hetwelk aan het slot van dit vers voorkomt, vrij duidelijk aan. In het Nieuwe Testament is LUCAS de eenige, die zich daarvan, zoo te dezer plaatse, als vers 14 en H. XXVI 25 bedient. Geeft het oorspronkelijk eene *uitboezeming* van gevoelens, invallen, gewaarwordingen, overleggin-

---

1) In den grondtekst staat er : *'Εγὼ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν.*

2) Men raadplege, onder anderen, KROM, bl. 826.

gen, wenschen of iets anders te kennen 1), onze Overzetters schreven daarom *uit te spreken* 2). Zoo moesten zij wel doen, omdat de grondtekst zelf dit Werkwoord van het vorige, hetwelk door het eenvoudige *spreken* vertaald is, onderscheidt 3). En die onderscheiding is van groot gewigt. Zij toont ons, dat de schrijver *de uitboezeming van hetgeen bij de belijders van*

---

1) Reeds voor eeuwen is dit aangewezen door CAMERARIUS, *Comment. in Nov. Test.* Cantabr. 1642. ad h. l. en BUDAEUS, *Comment. Linguae Graecae.* Bas. 1556. p. 399, waar hij *ἀποφθέγγεσθαι* met *ἀποφάσκειν* vergelijkt en in het Latijn door *effari*, *eloqui* vertaalt. Hiermede strooken ook de plaatsen van het O. T., waarin *ἀποφθέγγεσθαι* voorkomt, als *Ezech.* XIII : 9, 19. *Mich.* V : 12. *Zach.* X : 2; en zoo ook die van Grieksche schrijvers, door STEPHAN. Vol I. Part. 2. p. 1779, 1780 vermeld. Uit het bovenstaande vloeit nu voort, dat *ἀποφθέγγεσθαι* ook wel eens beteekent wat men in het Latijn *sententias enunciare* noemt. Doch daarom verdient CHRYSOSTOMUS geene goedkeuring, als hij Tom. IX Opp. p. 33 ad h. l. de aanmerking maakt: *ἀποφθέγματα ἦν τὰ παρ' αὐτῶν λεγόμενα.*

2) Hieraan hebben zij ongetwijfeld wel gedaan; maar of het hun later ontgaan zij, dat het Werkwoord *ἀποφθέγγεσθαι* op de drie aangehaalde plaatsen hetzelfde beteekent, zou ik niet durven zeggen. Althans hadden zij H. XXVI : 25 zonder bezwaar kunnen schrijven: *woorden van waarheid en van gezond verstand spreek ik uit.* Waarschijnlijk heeft Paulus zoo luide als rondborstig gesproken wat voor de menschen, die hem omgaven, onaanneemlijk was, ook voor FESTUS, die hem razernij toeschreef. Dat H. II : 14 geene andere beteekenis van het woord vereischt wordt, blijkt ook eenigermate daaruit, dat wij hier eerst lezen: *ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ*, en daarna: *καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς.* Evenwel zou *uitspreken* te dezer plaatse kwalijk voegen, ten zij wij in het Nederduitsch durfden zeggen: *en sprak zich voor hen uit.* Onberispelijk zou zeker de vertaling zijn: *en boezemde zich voor hen uit;* maar dan moest er vers 4 en XXVI : 25 ook *uitboezemen* staan. Verwondert zich mogelijk iemand, dat LUCAS dit *uitboezemen* van PETRUS gebruikt, beneden hoop ik in staat te zullen zijn om die verwondering weg te nemen.

3) Zulk eene beslissende onderscheiding herinner ik mij niet ergens te hebben aangetroffen, maar iets dat er eenigzins aan nabijkomt, heeft LUCIANUS, *Zeuxis.* Cap. 1. Opp. Tom. I. p. 839. Reitz. waar de schrijver, van hen sprekende, die door het aanhooren eener rede tot opgetogenheid vervoerd zijn, eerst zegt: *μᾶλλον δὲ αὐτὰ εἰπεῖν ἄμεινον, ἅπερ ἐκεῖνοι ἀπεφθέγγοντο*, en dan hunne uitroepingen *ὢ τῆς καινότητος*, *Ἡράκλεις* enz. volgen laat.

JEZUS, *door de gemeenschap met den Heiligen Geest, in hun binnenste was omgegaan*, heeft willen voorstellen. Zoo krijgen wij niet alleen een nieuw bewijs van het ongerijmde der kerkelijke overlevering, dat zij vreemde talen gesproken hebben, maar straalt het ook duidelijk door, dat dit vers niets anders bevat, dan dat zij bewogen zijn geworden, om *rondborstig en luide te spreken, wat die gemeenschap met den Geest hun tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *ingaf.*

Vragen nu vers 7 de vreemdelingen: *Zijn niet alle dezen, die daar spreken, Galileërs?* 1) geen wonder, dat menigeen van ouds, dewijl men aan het denkbeeld van het *spreken met vreemde talen* gewoon was, bij die vraag verlegen heeft gestaan. Zij moest toch het onbegrijpelijke van hetgeen er met de belijders van JEZUS gebeurde, uitdrukken; maar konden *Galileërs* niet even ligt, door goddelijke tusschenkomst, *vreemde talen gesproken hebben*, als alle andere menschen? Tot op onzen tijd toe waren er dan, die, schoon het niet veel helpen kon, door dit woord *aanhangers van den beruchten Galileër* verstonden 2); maar de plaatsen van het Nieuwe Testament, waarop men zich beroept, geven daartoe geene de minste vrijheid. En buitendien weten wij, dat de volgelingen van JEZUS eerst onder Keizer JULIAAN zoo benoemd zijn geworden 3). Willen wij het spraakgebruik, dat zich H. I : 11 en elders voordoet, in acht nemen, dan mogen wij ons niets anders voorstellen, dan dat de vreemdelingen van *menschen* gewagen *uit Galilea*, het meest Noordelijk gewest van Palestina, *afkomstig.* Hoe velen of hoe weinigen de vraag gedaan hebben, blijft altijd een raadsel. Deden zij haar fluisterend onder elkander 4),

---

1) Zoo vertaalt de Statenbijbel het Grieksch: *Οὐκ ἰδοὺ πάντες* (volgens TISCHENDORF: *Οὐχὶ ἰδοὺ ἅπαντες*) *οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι*; en hier kunnen wij deze vertaling volgen; maar beneden zullen wij er nog eens op moeten terugkomen.

2) Zie, behalve KUINOEL en anderen, ook KROM, bl. 825.

3) AUGUSTI, *Denkwurdigk. aus der Christl. Archaeol.* B. IV. S. 49, 55. Reeds lang is dus dit gevoelen wederlegd geworden, zooals men zien kan bij WOLF. *Cur. Phil. et Crit.* ad h. l.

4) Volgens de *Edit. Rec.* naar welke de Statenbijbel vertaalt: *zeggende*

dan kan het een groot aantal geweest zijn. Geschiedde het met luider stem, dan zal zij slechts uit éen mond van een' enkele zijn voortgevloeid 1). Of de vraag zelve eenigen twijfel verraadt, wil ik nu niet onderzoeken. Hoorden zij van sommigen eene uitspraak naar Galileeschen trant, dan waren zij althans ten aanzien van het antwoord zeker genoeg. En van het gedeelte zullen zij nu, gelijk het zoo dikwijls gaat, tot het geheel besloten hebben. Of zoo handelden zij misschien ook, omdat zij de geboorteplaats of woonplaats van dezen of genen der vergaderde personen kenden. Mogelijk wisten zij echter van hen niets meer, dan dat zij tot de partij van den Nazarener behoord hadden, en nu lag het voor de hand om allen voor Galileërs aan te zien. Evenwel zou ik er geen borg voor durven staan, dat zij zich omtrent menigeen niet vergist hebben. Dit zal niemand loochenen, dat zij door hunne vraag iets meer bedoeld hebben, dan van waar de sprekers afkomstig waren. En deze hunne bedoeling is, meen ik, niet ver te zoeken. Dat het woord *Galileërs* in hunnen mond een woord van minachting geweest is, zal een elk gewillig toegeven. Maar zou dan het vreemde der Galileesche spraak, zooals velen willen 2), die minachting veroorzaakt hebben? Even als of dit, terwijl het op zich zelf weinig te beduiden had, de ooren van buitenlandsche Joden zoo kwetsen kon, dat zij het tegen de belijders van JEZUS in rekening bragten! Neen, het moet iets geweest zijn, dat bij de vragers als *godsdienstige mannen* in het oog liep: en te gelijk iets, dat hen later bewoog om vol van verwondering te zeggen: *met hunne tongen spreken zij de groote werken Gods, zooals wij met de onze doen!* Ziedaar toch

---

tot malkanderen, staat er dit uitdrukkelijk, maar de woorden πρὸς ἀλλήλους schijnen onecht te zijn.

1) Zie boven bl. 17, 18. Het spreekt van zelf, dat ik bij het onderzoek naar hetgeen LUCAS aan de vreemdelingen in den mond legt, mij met de vermoedens van NEANDER S. 16. ff. en anderen nopens de onnaauwkeurigheid van 's mans verhaal niet kan inlaten, maar veronderstellen moet, dat er werkelijk zoo gevraagd is geworden, als hij berigt.

2) Zie ook TROOST, bl. 215.

wat zij reeds voor den geest moeten gehad hebben, toen zij de vraag opperden. Maar ziedaar dan ook het woord *Galileërs* door hen zelven uitgelegd, en wel zoo uitgelegd, dat het *menschen* betreft, *omtrent de godsdienst onverschillig, in de schriften onbedreven, onbeschaafd en onbekwaam om over hoogere belangen het woord te voeren* 1). Ik noem nu gebreken, welke wij uit den Bijbel weten, dat, naar den dunk der bewoners van Jeruzalem, aan dien landaard eigen geweest zijn 2). En behoort hetgeen de belijders van JEZUS op den Pinksterdag gedaan hebben, tegen die gebreken over te staan, dan komt hier noch *gelal* of *gestamel*, noch ook *gelispel* of *gefluister*, noch iets van dit alles te pas, dat de geleerden van later dagen voor de *vreemde talen* in de plaats hebben gezet; dan voegt de vraag der vreemdelingen alleen, *wanneer er rondborstig en luide gesproken is geworden tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS.

In dit geval laat zich ook alleen begrijpen, wat de schrijver volgens den Statenbijbel vers 13 verhaalt: *En anderen, spottende, zeiden: zij zijn vol zoeten wijns* 3). Welke geschillen ook over de woorden van den grondtekst gevoerd mogen zijn, PETRUS noemt vers 15 hetgeen aan de belijders van JEZUS verweten is *dronkenschap*, en daarmede kunnen wij ons vergenoegen. Gewigtiger is de vraag naar de reden, waarom zij zich dit verwijt op den hals hebben gehaald. Door *het spreken van vreemde talen?* Maar wisten de spotters dan niet, dat de

---

1) Zulk eene verklaring, waarin velen reeds eenigermate zijn voorgegaan, moge MEIJER *willekeurig* noemen; ik twijfel er zeer aan, of iemand, die mij verder onbevooroordeeld volgt, wel met dien geleerde zal instemmen.

2) Voegen wij *Joann.* VII: 1—4, 49, 52 bij elkander, dan blijkt al het bovenstaande reeds duidelijk. Doch het verachtelijke van Galilea ligt ook in *Matth.* XXVI: 73. *Marc.* XIV: 70. *Luc.* XXII: 19. XXIII: 5. *Joann.* I: 47. Verg. VAIHINGER in *Herzogs Real-Encyklopädie.* B. IV S. 639.

3) In het oorspronkelijke: *Ἕτεροι δὲ χλευάζοντες* (beter *διαχλευάζοντες*) *ἔλεγον· ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί.*

wijn geene kennis van vreemde talen aanbrengt? 1) Nu kan men wel met sommigen aannemen, dat die spotters *inwoners van Judea* of *Jeruzalemmers* geweest zijn 2); maar, behalve dat hiervoor geen het minste bewijs is, strijdt het met de vermelding van *Judea* vers 9 en verklaart het volstrekt niet, dat de sprekers met vreemde talen als *beschonkenen* zijn uitgelagchen. Gemakkelijker kunnen zij zich uit den doolhof redden, die aan de belijders van JEZUS het uiten van onverstaanbare klanken toeschrijven. Zelfs OLSHAUSEN 3) erkent, dat de schijn van dronkenschap zich uiterlijk heeft voorgedaan. Doch zoo ver moet men wel komen, wanneer men zich aan eene verkeerde toepassing van 1 *Kor.* XIV op de Pinkstergebeurtenis overgeeft. Neen, de reden der spotternij ligt niet in het gebruik van vreemde woorden, maar in *de behandeling van vreemde zaken.* Ongetwijfeld beschouwden de spotters de belijders van JEZUS eveneens als zij, die gevraagd hadden, of zij geen Galileërs waren. Ook zij zagen hen dus als menschen aan, omtrent de godsdienst onverschillig, in de schriften onbedreven, onbeschaafd en onbekwaam om over hoogere belangen het woord te voeren: en dat zulke menschen *rondborstig en luide van een geestelijk koningrijk spraken, hetwelk God door een' gekruisigden Nazarener gesticht had*, was in hunne oogen even belagchelijk als aanstootelijk. Nu trof hen te Jeruzalem ongeveer hetzelfde, hetwelk wij weten, dat naderhand, volgens *Hand.* XXVI : 24, PAULUS te Cesarea getroffen heeft. Gelijk toen FESTUS den Apostel heeft toegeduwd: *Gij raast*, PAULUS! zoo hoorden zij zich voor dronkaards uitmaken. Het eene zoowel als het andere geschiedde om *het rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS 4). Vreest

---

1) Woorden van LIMBORCH l. c. p. 18. Voorts zie men REUSS. S. 94, 95. WIESELER (1838) S. 740 ff.

2) Zie de door KUINOEL genoemde uitleggers benevens DE WETTE op *Hand.* II: 13. BAUR (1830). S. 106. TROOST, bl. 284.

3) *Bibl. Comment.* op *Hand.* II : 13.

4) Het verdient te worden opgemerkt, dat PAULUS, in zijn antwoord aan FESTUS vs. 25, zoo wel het woord ἀποφθέγγομαι gebruikt, als LUCAS

iemand mogelijk, dat ik mij slechts met waarschijnlijkheden behelpe, waarvoor het aan bewijs hapert: hij lette dan eens op het woord *anderen*, waardoor de spotters gekenmerkt worden. Lezen wij het aaneengeschakeld verhaal vers 5—12, dan zijn dit *anderen*, die tegen de *godsdienstige mannen* overstaan. Verwonderen genen zich, even als later (*Hand.* X : 45) de broeders van Joppe aan het huis van CORNELIUS 1), over de zonderlinge kracht van Gods geestelijke gaven, met hoogen ernst: dezen stellen het goddelijke, even als nog later (*Hand.* XVII : 32) de Atheners, tot een voorwerp van gemeene boert. In de eene partij zien wij menschen gereed om het Evangelie aan te nemen, in de andere menschen gereed om het Evangelie te verwerpen. De uitkomst heeft dit ook bevestigd. Vestigen wij onze aandacht op vers 41, hetwelk men bij de verklaring van vers 12 en 13 te zeer heeft voorbijgezien. Daar lezen wij: *Die dan zijn woord gaarne aannamen, werden gedoopt* 2), en worden dus de aanwezigen in twee soorten, geloovigen en ongeloovigen, onderscheiden. Wat dunkt u, Lezer! zou dit ons tot de *godsdienstige mannen* (vs. 5—12) en tot de *anderen* (vs. 13) niet terugleiden en in hunne gemoederen de drijfveêren der verwondering en der spotternij aanwijzen?

Wij gaan nu tot iets, dat almede zeer in aanmerking komt, de redevoering van PETRUS, H. II : 14—36, over. Zwijgt hij van de gebeurtenis, welker gevolgen hem tot het doen van die redevoering bewogen hebben, geheel en al stil, dit verwekt van eeuwen her algemeene bevreemding. Onbegrijpelijk zou het vooral zijn, indien deze gebeurtenis bestaan had in het *spreken met vreemde, vroeger niet aangeleerde talen*, en dus in

---

H. II : 4 aan de belijders van JEZUS, en vs. 14 aan PETRUS een *ἀποφθέγγεσθαι* toeschrijft. Zie boven bl. 40.

1) De verwondering dier broeders over de werking van Gods geestelijke gaven wordt H. X : 45 eveneens door *ἐξέστησαν*, als die der vreemdelingen te Jeruzalem H. II : 12 door *ἐξίσταντο* uitgedrukt.

2) In den grondtekst staat er : *Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ*; maar waarschijnlijk moet het woord *ἀσμένως* (*gaarne*) als onecht verworpen worden.

één wonder boven alle wonderen. Maar die van de kerkelijke overlevering meer of min afwijken, weten er ook geene reden van te geven, welke zich eenigzins aanbeveelt 1). Of zou het *profeteren* vs. 17 en 18 mogelijk op het *spreken met vreemde tongen* vs. 5 terugslaan? 2) Maar hoe kan iemand zich dit verbeelden, daar nevens de gave van het profeteren nog twee andere, *het gezigten zien* en *het droomen droomen* vermeld zijn, zonder dat er in het verhaal van LUCAS iets is, waartoe zij betrekking hebben? Wil men, om de stilzwijgendheid te vergoelijken, deze redevoering voor zulk eene *uitlegging* van het gebeurde doen gelden, als PAULUS 1 *Kor.* XII en XIV voorstelt, dit is even ongegrond. Niet alleen baart de brief des Apostels, als men daaruit deze plaats wil ophelderen, niets dan verwarring, maar treft men er ook geen schijn of schaduw van aan, dat PETRUS het *spreken met andere tongen* uitlegt 3). Dat dit vs. 22—36, waar hij door Allegorische schriftverklaring en dus naar Joodschen trant de verheerlijking van JEZUS met hare gevolgen tracht te betoogen, op geenerlei wijze geschiedt, zal een elk gereedelijk toegeven. Evenmin geschiedt het vs. 19 volgg., waar hij het aanhalen der voorspelling van *Joël* II : 28 volgg. 4) slechts verder voortzet, om er vs. 21 eene belofte des heils bij te kunnen opnemen. Men zou het dan in vs. 14—18 moeten vinden, doch ook daar zien wij den Apostel alleen als *verdediger* der belijders van JEZUS optreden. Om kort te gaan, *er wordt niets door hem uitgelegd, omdat er niets is, dat eenige uitlegging behoeft.* Maar

---

1) Wat BLEEK (1829) S. 54, OLSHAUSEN (insgelijks 1829) S. 547, 548, WIESELER (1838) S. 742 in het midden brengen, geloof ik niet, dat aan velen voldoen kan. Volgens laatstgenoemde schijnt PETRUS door zijn stilzwijgen toe te geven, dat hij buiten staat is, om het verwijt van dronkenschap uit den aard der Glossolalie zelve te wederleggen.

2) HITZIG noemt bl. 251 die beiden één. Verg. TROOST, bl. 222, volgens wien PETRUS het niet geweten heeft, dat zijn eigen προφητεύειν en dat der elven een λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις was.

3) Zie WIESELER (1838) S. 757, 758. Verg. ZELLER. S. 34 ff. en HILGENFELD. S. 89.

4) Volgens den Hebreeuwschen tekst, *Joël* III : 1 volgg.

zou hij dit hebben kunnen nalaten, zoo niet het *spreken met andere tongen* bestaan had in *een rondborstig en luid spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS, dat, hoezeer het door allen verstaan werd, bij de eene partij verwondering, bij de andere spotternij verwekte?

Gaan wij eenige bijzonderheden na. PETRUS begint vs. 14 zijne rede met eene aanspraak, welke al de aanwezigen omvat, zonder dat zij iemand kwetsen kan. Dezelfde behoedzaamheid spreidt hij ten toon, als hij, ja wel, het verwijt: *zij zijn vol zoeten wijns*, door het dus te beantwoorden: *deze zijn niet dronken*, scherp doet uitkomen, maar er toch bijvoegt: *gelijk gij vermoedt* 1). Beleefdheidshalve maakt hij geen onderscheid tusschen zijne toehoorders en verzacht hij de harde, door sommigen gedane beschuldiging. Hetgeen hij daartegen inbrengt: *want dit is het derde uur van den dag*, strekt ook veel meer om bij de godsdienstige mannen, dan bij de spotters iets uit te werken, daar het zeggen wil: *dit is het plegtig uur van het morgengebed, en nu zal geen regtschapen Israëliet dronken zijn* 2). Daarmede stapt hij van de hatelijkheid af, en gerustelijk kan hij dit doen. Wat hij verder, zoo om aan kwalijkgezinden den mond te stoppen, als om welgezinden voor CHRISTUS te winnen, te zeggen heeft, vloeit, zonder dat hij eenigen overgang behoeft te maken, ongevoelig inéén. Met het oog op *het rondborstig en luide spreken der belijders van* JEZUS, wil hij de eene partij tot hare vertroosting, de andere tot

---

1) Zegt PETRUS vs. 14: *ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε*, het komt mij nog al stout voor, als TROOST bl. 223 in deze woorden een onwedersprekelijk teeken vindt, dat die man geene kennis gedragen heeft van hetgeen de vrome Joden volgens vs. 7—12 gezegd hadden. Bedrieg ik mij, of is het den Apostel, wanneer men zijne uitdrukking beschouwt, even als aan te zien, dat hij de berisping verzachten wil? CHRYSOST. heeft dat *Hom.* V. p. 40 reeds opgemerkt; maar nu ook min juist geschreven: *ἀγνοίας μᾶλλον ἢ κακουργίας ἔγκλημα.*

2) De woorden: *ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας* hebben onze Overzetters niet verstaan. Daarom is er door hen het Nederduitsche *eerst* ingeschoven, zoo ook later door VAN DER PALM; maar de zaak beter begrijpende, heeft VISSERING het niet opgenomen.

hare beschaming daarop wijzen, dat nu de dagen der stichting van Gods geestelijk koningrijk onder Israël zijn aangevangen 1). Hij bedient zich van eene voorspelling, die de reden verklaart van hetgeen nu op den Pinksterdag aanschouwelijk is 2). Het is eene voorspelling, waardoor JOËL tot het

1) Naar de meening van OLSHAUSEN, DE WETTE, MEIJER en vele andere, ook vroegere uitleggers, welke door SCHROECKH, *Christl. Kirchengeschichte.* 2 Ausg. II Th. S. 79 gevolgd is, zal PETRUS met de uitdrukking ἐπὶ πᾶσαν σάρκα (*op alle vleesch*) niets minder dan *het geheele menschdom* bedoeld hebben. Maar dat de Apostel alleen *het Israëlitische volk* heeft kunnen bedoelen, blijkt duidelijk uit vers 39, waar men het Grieksch: ὅσους ἂν προσκαλέσηται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, hetwelk doorgaans misduid wordt, vertalen moet: *zoo velen als de Heer onze God toeroepen*, d. i. *tot zich* of *tot Israëls gemeenschap roepen*, *zal.* Hij verkeerde, namelijk, nu nog in die dwaling, dat de Heidenen eerst Joden behoorden te worden, voordat zij tot CHRISTUS komen konden. Zie mijne Verh. *over den tweestrijd van* PETRUS *in zijn gevoelen omtrent de Heidenen*, in het *Magazijn voor Krit. en Exeg. des N. T.* II. D. bl. 4 volgg. en TROOST, bl. 222. Doch daar er geen twijfel aan is, of het bijzondere οἱ υἱοὶ ὑμῶν (*uwe zonen*) enz. tot verklaring van het algemeene *op alle vleesch* diene, kan het niet anders, of PETRUS heeft hier alleen aan *Joden* gedacht. Dit wijst het ook uit, dat JUSTI, *Joël neu übersezt und erläutert.* S. 134 en wie met hem JOËL van *het geheele menschdom* doen gewagen, den profeet niet begrepen hebben, zooals door HITZIG, *Die zwölf kleinen Profeten.* S. 19 getoond wordt. Inzonderheid verdienen de aanmerkingen van VAN DER PALM op *Joël* II 28, dat men ze ter harte neme. Zeer juist ziet hij hier den wensch van MOZES (*Num.* XI: 29) vervuld. Te regt verzet BLOM, bl. 308, 309 zich dan ook tegen de uitlegging, volgens welke PETRUS zich *het geheele menschdom* heeft voorgesteld.

2) Men behoeft nu evenmin te vragen, of al de genoemde personen, en dus ook slaven en slavinnen, op den Pinksterdag onder de belijders van JEZUS behoord hebben, als of het *zien van gezigten*, *het droomen van droomen*, ja ook het eigenlijk *profeteren* nu op hen toepasselijk zij gemaakt. Het zijn uitweidingen over het algemeene *op alle vleesch*, hetwelk maar alleen in aanmerking komt. Dat PETRUS zelf den aanvang van dit algemeene ook daardoor te kennen geeft, dat hij de voorspelling inleidt met de woorden: ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις (*in de laatste dagen*), welke hier niet in het oorspronkelijke staan, zou ik niet durven verzekeren. Liever berust ik daarin, dat hij den tekst met verandering, omzetting, bijvoeging, naar Joodschen trant, aanhaalt, volgens SURENHUSIUS, *ΒΙΒΛΟΣ ΚΑΤΑΛ-*

volk Gods belofte heeft overgebragt, dat weldra, terwijl de bevoorregting van uitverkoren klassen een einde nam, allerlei menschen, zonder onderscheid van stand, ouderdom of kunne, hun deelgenootschap aan Gods geestelijke gaven ook in hunne woorden zouden ten toon spreiden 1). Past nu de Apostel deze voorspelling op de gebeurtenis toe, waarvan de vreemdelingen te Jeruzalem getuigen zijn geweest; zegt hij van het *spreken met andere tongen*, zooals wij vs. 16 lezen : *Dit is het, dat gesproken is door den Profeet* 2); wat kan hij anders bedoelen, dan dat *de belijders van* JEZUS, *nu met de vroeger bevoorregte klassen gelijk gesteld, rondborstig en luide tot Gods verheerlijking gesproken hebben?* En had dit *Gods verheerlijking in den gekruisigden* CHRISTUS betroffen; geen wonder, dat het, ja wel, de ongodsdienstigen te sterker aanzette om er mede te spotten, maar ook de godsdienstigen te meer bewoog, om er ernstig over na te denken.

Daarmede laat zich ook alles, wat *Hand.* II verder voorkomt, in verband brengen. Vruchteloos zou men met zekeren geleerde 3) vs. 33 aanhalen, om hieruit te bewijzen, dat LUCAS vs. 4 volgg. van het *spreken met vreemde talen* gewaagt. PETRUS zegt, namelijk, tegen het einde zijner redevoering van

---

ΛΑΓΗΣ. p. 54 sq. 388 sqq. Maar het gebruik der Alexandrijnsche Overzetting moeten wij ook aan LUCAS toekennen, daar PETRUS evenzeer in het *Arameesch* zal gesproken hebben, als het te voren met andere tongen geschied was.

1) Zonder iets van zijne kracht te verliezen, ziet, ook in het oorspronkelijke, het woord *alle* op *alle soorten* en beteekent dus *allerlei*, blijkens de volgende optelling: *en uwe zonen* enz. „Te voren had men slechts," zooals VAN DER PALM op *Joël* II : 28 zegt, „weinige Profeten en vertrouwelingen der Godheid gezien; nu zou het zijn, als of de gansche natie in een volk van Profeten was verwandeld."

2) Dat het woord *dit* op hetgeen gelijkelijk verwondering en spotternij verwekt heeft, terug slaat, en dus op *het spreken met andere tongen* ziet, is buiten kijf; doch nu wordt die zaak, daar zij genoeg bekend was, niet ontvouwd, maar ten aanhoore van hen, die er slechts iets menschelijks in zagen, als een gewrocht van Gods Heiligen Geest verdedigd.

3) THOMANDER, *De donis Spiritus Sancti* cet. Londini Gothorum 1828. p. 35, 36.

CHRISTUS : *Hij dan, door de regterhand Gods verhoogd zijnde en de belofte des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den Vader, heeft dit uitgestort, dat gij ziet en hoort* 1). Ontleent hij het woord *uitstorten* aan JOËL's voorspelling, hij maakt het geestelijke daardoor, naar Oosterschen stijl, weder aanschouwelijk; en laat hij er op volgen : *hetgeen gij ziet en hoort :* het moet wel hetzelfde betreffen, waarvan hij aan het begin zijner rede gezegd heeft : *Dit is het, dat gesproken is door den Profeet.* Hij bedoelt dus het *spreken met andere tongen*, als eene tentoonspreiding van Gods geestelijke gaven, die in de belijders van JEZUS werken. Waarom hij het verledene in den tegenwoordigen tijd uitdrukt, is moeijelijk te raden. Mogelijk geschiedt het, omdat het verschijnsel aan de vreemdelingen nog altijd levendig voor de verbeelding staat 2). Hoe het zij, het *spreken met vreemde talen* wordt te dezer plaats door PETRUS zelfs niet in de verte aangeroerd. Hierop kon hij ook niet zinspelen, omdat hij van *de belofte des Heiligen Geestes* gewaagt, en zulk eene gave nergens door JEZUS als eene gave des Geestes beloofd is geworden. Zoo is het ook gelegen met het uiten van *onverstaanbare klanken en woorden zonder zamenhang*, hetwelk men voor de kerkelijke overlevering in de plaats heeft gezet, en niemand ook onder de van Gods wege gegevene toezeggingen tellen zal. Willen wij *Hand.* II : 4 in verband brengen met hetgeen de Apostel zich als eene door den grooten Meester gedane toezegging heeft kunnen voorstellen, dan schijnt het eenige, dat er overblijft, *het rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS te zijn. Dit ligt ook opgesloten in hetgeen PETRUS vs. 38 aan zijne vermaning van de diep geschokte Joden toevoegt : *Gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen.* Immers veroorlooft de naauwe overeenkomst van vs. 38 met vs. 33 niet, dat wij dit

---

1) Volgt de Statenbijbel getrouwelijk den grondtekst, wij behoeven daarvan thans geene kennis te nemen. Het woordje *nu* (νῦν) heb ik er, daar het onecht schijnt te zijn, uitgelaten.

2) Beneden zullen wij op de aanhaling van *Joël* II : 28 terug komen.

van eene andere gave verstaan, dan de belijders van JEZUS volgens vs. 4 geopenbaard hebben. En evenwel brengt zoowel de aard der zaak als de uitdrukking zelve mede, dat de Apostel aan zijne toehoorders nu alleen het uitzigt geopend heeft op eene aan alle geloovigen gemeene gave 1). Op zulk een gemeen heilgoed slaat ook vs. 39 de verzekering : *want aan u komt de belofte toe en aan uwe kinderen.* Derhalve komt vs. 4 geen verhaal van iets bijzonders voor, hetwelk de vroegere belijders van JEZUS onderscheiden heeft van alle latere. PETRUS moet dan ook aan de Joden beloofd hebben, dat zij, door geloof aan het Euangelie toegetreden, dezelfde gave des Geestes ontvangen zouden, welke de belijders van JEZUS aan den dag hadden gelegd. En moet dan het *spreken met andere tongen* niet eenig en alleen *een rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS geweest zijn?

Nu vertrouw ik, dat er tegen mijne verklaring van *Hand.* II : 4 niets meer is in te brengen. Zonder bezwaar kan ik dus overgaan tot het beantwoorden van de vraag : *Wie er* op den Pinksterdag te Jeruzalem zoo *rondborstig en luide tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *gesproken hebben.* Het kunnen, òf de Apostelen alleen, òf, benevens deze, ook andere belijders van JEZUS, òf laatstgenoemden in onderscheiding van genen geweest zijn. Leeren wij nu door naauwkeurig onderzoek, dat zoowel het tweede, als het eerste, verwerpelijk is, dan blijft ons slechts over het derde aan te nemen, hoe vreemd het ook in de ooren klinke.

Dat het *de Apostelen alleen* geweest zijn, die *Hand.* II : 4 als sprekers voorkomen, heeft ORIGENES reeds vastgesteld 2). In vroegeren en lateren tijd zijn anderen hem gevolgd. Onder ons heeft NIERMEIJER 3) het vóór ettelijke jaren op nieuw

---

1) Zoo vind ik het dan ook reeds verklaard door den schrijver der *Expositio in Symb. Apost.* Cap. 31, in de *Opusc. vulgo adscript. Cypriano.* pag. CCXX. *Bal.*

2) *Homil.* XVII *in Jer. Opp.* Tom. III. p. 255, 256. DELARUE. Ibid. *Hom.* XXIV *in Luc.* pag. 961, 962 en elders.

3) *Proeve eener bewijsvoering, dat de woorden : „Zij waren allen eendrag-*

trachten te bepleiten, en dit niet zonder dat de bekwame man, ook na zijn vroegtijdig afsterven, werd toegejuicht 1). Oppervlakkig beschouwd, schijnt dit pleit ook met zulk eene klem van redenen geschied te zijn, dat het geene tegenspraak lijden kan. Doch bij scherperen toets zal het ongenoegzame van die redenen blijken.

Ik begin met de vraag, of er ten opzigte der Apostelen wel ergens staat aangeteekend, dat zij de gemeenschap des Heiligen Geestes op zulk eene wijze aan den dag hebben gelegd, als LUCAS ons *Hand.* II : 4 verhaalt? Moet men nu daarop een ontkennend antwoord geven, dan is het reeds vrij gewaagd hen voor de personen te houden, die te dezer plaatse alleen bedoeld worden. Wat PAULUS 1 *Kor.* XIV : 18, 19 van zich zelven getuigt, betreft althans eene gave, waarin wij beneden zien zullen, dat de Korinthiërs met hem gedeeld hebben. Meer bezwaar schijnen de boven reeds aangehaalde beloften van JEZUS : *Matth.* X : 19, 20; *Marc.* XIII : 11; *Luc.* XII : 11, 12; XXI : 15 te verwekken. Maar als die beloften van Gods nabijheid tot de twaalven in het bijzonder gerigt werden, geschiedde dit dan wel om zulk eene nabijheid aan hen te ontzeggen, die gelijkelijk met de twaalven voor het geloof aan het Euangelie zouden uitkomen? Bepaalden zich evenzeer de toezeggingen : *Joann.* XIV : 16, 17, 26; XV : 26; XVI : 7 volgg. tot den kleinen Apostelkring; of strekten zij zich tot allen uit, die zich van de wereld onderscheidden? 2) Zonder iemand uit te

---

telijk bijeen", *Hand.* II : 1, *alleen van de Apostelen te verstaan zijn*, welke men leest in *Bijdragen tot bevordering van Bijbelsche Uitlegkunde.* D. V. bl. 1—48.

1) TROOST, bl. 220. BLOM, bl. 131.

2) *Joann.* XIV : 17 staat het Voornaamwoord *u* en *gij* niet tegen andere volgelingen van JEZUS, maar tegen *de dienaars der wereld* over. De beloften, die in 's Heilands laatste gesprekken voorkomen, zijn derhalve voor allen gemeen, die zijnen Geest boven dien der wereld verkozen, en slechts zóó uitgedrukt, dat het bijzonder naar de behoefte der twaalven was, als de eenigen, die nu den dagelijkschen omgang met den dierbaren Meester zouden missen.

sluiten, worden dan ook *Joann.* VII : 38, 39 al de belijders van JEZUS gezegd, na zijne verheerlijking, door denzelfden goddelijken Geest geleid te zullen worden. De uitzigten, welke hij bij zijne verschijningen, *Luc.* XXIV : 49 en *Joann.* XX : 21—23, gaf, betroffen tevens niet alleen de twaalven, maar ook dezulken, die zich met deze in de vergaderzaal vereenigd hadden 1). Zoo schijnt LUCAS, toen hij *Hand.* I : 2—8 de gedane belofte opteekende, aan een grooter getal van 's Heilands volgelingen, dan die twaalven alleen gedacht te hebben 2). Doch waartoe langer geredeneerd? Wij zagen reeds, dat PETRUS *Hand.* II : 38, 39 aan de Joden in het gemeen dezelfde gave des Geestes beloofd heeft, die, volgens vs. 4, de belijders van JEZUS door het *spreken met andere tongen* hebben ten toon gespreid. Er kan hier derhalve van geene bijzondere bevoorregting der Apostelen gewaagd zijn. Voor zulk eene bevoorregting bestond er ook geene de minste reden. Of zou iemand inbrengen, dat die mannen haar als predikers van het Euangelie onder allerlei vreemde volken hebben noodig gehad? Reeds eene eeuw geleden heeft ERNESTI 3) dit voldoende wederlegd,

1) Mogt ik *Luc.* XXIV : 49 aan vs. 33, als tot denzelfden tijd betrekkelijk, vastknoopen, dan zou ik daarop wijzen, dat in laatstgenoemde plaats op de woorden *τοὺς ἕνδεκα* deze: *καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς* volgen, en hieruit zou blijken, dat, behalve de Apostelen, ook nog anderen in de belofte des Geestes gedeeld hebben. *Joann.* XX : 24 schijnt THOMAS *εἷς τῶν δώδεκα* genoemd te worden, om de *twaalven* van de *leerlingen in het gemeen*, vs. 19, 20, 25, te onderscheiden. Elders komt het woord *δώδεκα* in dit Evangelie niet voor, dan H. VI: 67, 70, 71; doch daar is de onderscheiding tusschen dat woord en het meer gewone *μαθηταί* ontegenzeggelijk. Het zijn derhalve de Apostelen niet alleen geweest, die H. XX : 19, 26 de onverwachte verschijningen van JEZUS in de vergaderzaal bijwoonden. Maar dan is vs. 21—23 ook aan anderen hetzelfde als aan de Apostelen beloofd geworden. Zie KROM, bl. 815, waar hij in de hoofdzaak geheel met mij overeenstemt.

2) Men lette op de woorden *συναλιζόμενος* (vs. 4), *οἱ συνελθόντες* (vs. 6), en (vs. 12—14) op de lijst der van den Olijfberg wedergekeerde personen. Ook hier vergelijke men KROM, bl. 815, 816.

3) *De dono linguarum* in *Opusc. Theol.* Ed. II. p. 413 sqq. Cf. *Praef.* p. VII sqq.

ofschoon hij zelf nog aan de kerkelijke overlevering van *de gave der talen* vasthield. En PETRUS benevens de andere Apostelen *onfeilbaar* te maken, kan ook al de bedoeling niet geweest zijn. In later dagen is hun door onkunde en bijgeloof zulk eene onfeilbaarheid toegeschreven, en de Hierarchie heeft er kostelijk gebruik van gemaakt, om er zelve bij de wereld in te deelen 1).

Vervalt derhalve de eerste vraag, of het de Apostelen alleen geweest zijn, die *met andere tongen spraken*; wij komen tot de tweede: *of, benevens deze, ook andere belijders van* JEZUS *zoo gesproken hebben*. Daarvan heeft zeer onlangs KROM alles gezegd, wat er, mijns bedunkens, van te zeggen is. Door CHRYSOSTOMUS 2) en andere Kerkvaders aanbevolen, kreeg dit gevoelen verreweg de meeste voorstanders, bijzonder in onze dagen. Thans zijn er bijna geene uitleggers van dit boek der *Handelingen*, of met BLEEK, BAUR, NEANDER en veel meer schrijvers over *de gave der talen* stemmen zij daaromtrent overeen. Dit staat als een paal boven water, dat het woord *allen* vs. 4 op dezelfde personen als vs. 1 zien moet, al is er in het Grieksch tusschen die beide plaatsen ook eenig onderscheid 3). Wie leert ons nu het vorige Hoofdstuk, dat die personen zijn? De elf Apostelen benevens MATTHIAS? Die gaan zeker in het verhaal van LUCAS, H. I : 26, regelregt voor. Ook heeten de uitverkoren leerlingen van JEZUS H. I : 14 *deze allen*. Maar dit komt hier niet in aanmerking, daar de ge-

---

1) Men leze STUFFKEN'S verh. over *de Kerkelijke overlevering*, in de *Verhandd. van Teylers Godg. Genootschap*, D. XXXIII, bijzonder bl. 42 volgg. *Het gezag der Apostelen volgens de eerste Christen-leeraars* enz. bl. 12 volgg.

2) L. c. *Hom.* IV. p. 33.

3) Volgens de *Edit. Rec.* moet er tweemaal ἅπαντες, volgens LACHMANN tweemaal πάντες gelezen worden. TISCHENDORF verkiest (*Ed.* VII.) eerst πάντες, daarna ἅπαντες. Omgekeerd staat in *Cod. Sinait.* vs. 1 ἅπαντες, vs. 4 πάντες. Tusschen de derde en de vierde opgave schijnt er gekozen te moeten worden. Maar beide woorden beteekenen eveneens *allen*, hoewel het eene de uitzondering sterker dan het andere verbiedt. Zoozeer als KROM bl. 811 volgg., zou ik op het onderscheid niet durven bouwen.

beurtenis, die H. I : 15—26 beschreven staat, tusschen H. I : 14 en II : 1 zulk eene klove verwekt, dat het latere uit het vroegere niet kan verklaard worden. Dat de vermelding van *allen* op die der *twaalven* H. II : 1 aanstonds volgt, doet evenmin iets ter beslissing af. De *hoofdpersonen* in het voorgaande berigt zijn het, tot welke dat *allen* zich veel geleidelijker brengen laat. En dit zijn zij buiten twijfel, die vs. 23—26ª als *handelende* voorkomen. Men trekke het echter niet te ver, als had LUCAS bepaaldelijk het bijeenzijn der schare van *omtrent honderd en twintig* menschen, die belijders van JEZUS waren, als *de volle vergadering van allen* beschreven. Er is ook niets onwaarschijnlijker, dan dat op den Pinksterdag juist zoo velen, als eenigen tijd te voren door het uitbrengen hunner stem ter verkiezing van MATTHIAS tot Apostel hadden zamengewerkt, weder bijeen zijn geweest. Neen, naar MEIJER's oordeelkundige opmerking, drukt de schrijver zich op eene *populaire wijze* uit, zooals ook wij in het dagelijksche leven gewoon zijn te spreken van *allen, die wij voor den geest hebben.* Wij moeten er dus *allen* door verstaan, *die er op dezen plegtigen dag te wachten waren.* En denkelijk maakten zij een veel grooter getal uit, dan er H. I : 15 wordt opgegeven 1). Tot zulk een *populair* gebruik van het woord *allen* werd de schrijver ook door het slot van het vorig verhaal opgeleid. Hoe men toch het Grieksch, hetwelk door den Statenbijbel vertaald is : *Hij werd met gemeene toestemming tot de elf Apostelen gekozen*, ook opvatte 2), het beteekent

---

1) Te regt wijst VAN DUGTEREN, *Nog iets over het spreken in vreemde talen* enz. in *Godgel. Bijdragen* D. XIII. bl. 693—727 op 1 *Kor.* XV : 6, om het aannemelijk te maken, dat er een veel grooter getal dan van honderd en twintig personen vergaderd is geweest; maar hij doet dit, om ook vele vreemdelingen bijeen te kunnen krijgen, die vreemde talen gesproken hebben. Zie bijzonder bl. 722, 723.

2) In den grondtekst staat er *συγκατεψηφεσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων*. De *Cod. Sinait.* heeft het min zaamgestelde woord *κατεψηφίσθη*; doch al moest men dit boven het gewone verkiezen, het zou toch eene *overeenstemming van vergaderde personen* blijven beteekenen. Zie STEPHAN. Vol. IV. pag. 1314.

altijd eene verkiezing, die door *eene geheele vergadering* geschied is. Volgt nu aanstonds daarop, *dat allen op den Pinksterdag bijeen waren*, het moet wel op *de gansche menigte hunner* slaan, die *toen als belijders van* JEZUS *in de feestviering te Jeruzalem konden deelen.*

Mogelijk verbeeldt zich deze en gene, dat hiermede (vs. 7) de vraag der verbaasde Joden : *Zijn niet alle dezen, die daar spreken, Galileërs?* in strijd is; maar na de herlezing van hetgeen boven over die vraag reeds in het midden is gebragt 1), zal niemand, vertrouw ik, daarop dringen. Noemde LUCAS al de honderd en twintig personen, waarvan hij H. I : 15 gewaagt, *Galileërs;* dit zou tegen zijne getrouwheid eenig vermoeden baren, en hoeveel erger zou het zijn, wanneer hij zich over een verdubbeld getal zoo uitliet! Maar dat *de vreemdelingen* dit gezegd hebben, is immers geheel iets anders. Stel eens, dat zij er wel twintigmaal zoo velen, als de Apostelen in getal waren, bij elkander zagen en slechts ettelijken van dat twaalftal kenden, wat zou hen belet hebben op allen toe te passen, hetgeen zij alleen van dezen wisten? Ik stap hier dan spoedig overheen. Evenmin behoef ik lang stil te staan bij de verklaring van PETRUS (vs. 32) : *Dezen* JEZUS *heeft God opgewekt, waarvan wij allen getuigen zijn.* Het is mogelijk, dat de Apostel te dezer plaats zich zelven en de elf medebroeders, die met hem waren opgestaan, door die benaming van al de overige belijders des Heeren onderscheiden heeft. Zij kwam hun toch ook bij uitstekendheid toe, die boven anderen met hem verbonden waren geweest. Doch zoo veel ik mij herinneren kan, staan zij nergens als *getuigen* beschreven, om er anderen volstrekt van uit te sluiten 2). Die uitsluiting kon

---

1) Bl. 41 volgg.

2) Men vergelijke *Luc.* XXIV : 48 met vs. 9 en 33, *Hand.* I : 8 met het voorgaande vs. 6 en 7 en het volgende vs. 9—14. Ald. staat er vs. 22 niet alleen *μάρτυρα γενέσθαι*, maar *μάρτυρα σὺν ἡμῖν γενέσθαι.* H. XIII : 31 slaat *μάρτυρες* op *τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ.* H. III : 15, V : 32, X : 39, 41 wordt het woord wel van de Apostelen gebruikt, maar ook al niet met uitsluiting van anderen. Voorts komen H. XXII : 15, 20 PAULUS en

hier ook kwalijk geschied zijn, waar het de opwekking van JEZUS betreft. En bijaldien PETRUS haar voor den geest had, waarom bediende hij zich dan van het woord *allen?* Dit kwam toch alleen te pas, om een grooter aantal menschen voor te stellen, dan het twaalftal uitmaakte. Het helpt ons derhalve, om het vs. 1, waar LUCAS het gebruikt, van eene uitgebreider vergadering te verstaan. Zulks wordt ook daardoor aangedrongen, dat de vs. 17 en 18 aangehaalde voorspelling dan eene meer gevoegelijke toepassing op het *spreken met andere tongen* krijgt, dewijl wij dit dan zoowel aan vrouwen als aan mannen kunnen toeschrijven. Ik heb nog niet gezegd, welk eene vreemde veronderstelling het is, dat de Apostelen zich op den plegtigen Pinksterdag hebben afgezonderd, schoon zij vroeger en later met andere belijders van JEZUS vergaderd waren 1).

Ik mag het dan voor beslist houden, dat wij *Hand.* II : 1 door het woord *allen* niet alleen de Apostelen, maar ook andere belijders van JEZUS verstaan moeten. En laat het zich niet betwijfelen, of wij dat woord vs. 4 even als vs. 1 hebben op te vatten, dan is het insgelijks beslist, dat dezelfde personen van heiligen geest vervuld zijn geworden. Doch volgt daaruit reeds, dat het tweede lid van vs. 4 op hen in al zijne uitgestrektheid toepasselijk is? Toen men nog vrij algemeen aan de kerkelijke overlevering van het *spreken met vreemde talen* vasthield, geraakte men in verlegenheid bij de zeer na-

---

STEPHANUS als getuigen van JEZUS voor, en H. XXVI : 16 PAULUS weder alleen. *Openb.* II : 13 vindt men ANTIPAS zoo geheeten, en H. XVII : 6 anderen in het algemeen. Dit alles heb ik slechts willen aanstippen in het vertrouwen, dat een elk, die de opgegevene plaatsen afzonderlijk nagaat en met elkander vergelijkt, mij zijne toestemming niet weigeren zal.

1) Op de tegenwoordigheid van vrouwen in de vergadering, waarin *met andere tongen gesproken* is geworden, zullen wij beneden terugkomen. Hier vergelijke men *Hand.* V : 7, 14; VIII : 3, 12, vooral I : 14, waar de woorden *σὺν γυναιξὶ καὶ Μαριάμ* schijnen te willen zeggen : *met vrouwen en* MARIA, zeker niet *met hunne vrouwen*, zooals MIDDLETON, *The doctrine of the Greek Article* enz. Ed. ROSE. 1833. p. 267, 268, met anderen beweert. Verkeerdelijk beroept hij zich op *Hand.* XXI : 5; want daar wordt het Grieksch *σὺν γυναιξὶ* door het volgende *καὶ τέκνοις* bepaald.

tuurlijke vraag, of de vergaderden dit gelijkelijk gedaan hebben. En nam men aan, dat zij door elkander vervangen zijn geworden, men wist het toch niet te verklaren, hoe een kort tijdsbestek aan honderd en twintig personen, zelfs aan de twaalf Apostelen, daartoe behoorlijke gelegenheid had kunnen verschaffen. Men gaf dan ook slechts een half antwoord aan ongeloovigen, welke met de geheele zaak den spot dreven 1). Die in later dagen van de kerkelijke overlevering afweken, waren daarmede de bedenking, dat er onder de belijders van JEZUS op den Pinksterdag vrij wat verwarring geheerscht heeft, bij lange na niet te boven gekomen. Maar had men het verhaal van LUCAS rijpelijk overwogen, men zou althans zoo veel licht gekregen hebben, als waarmede men zich redelijkerwijze vergenoegen kan.

Lezen wij het tweede lid van H. II : 4 dan nog eens over! Daar staat niet *zij spraken*, maar *zij begonnen te spreken*, en dit maakt groot onderscheid. Dat men het zoo niet begrepen heeft, toen men zich zelven en anderen in den waan bragt, dat het Grieksche Werkwoord, hetwelk met het Nederduitsche *beginnen* overeenkomt, in het Nieuwe Testament dikwijls, naar den Hebreeuwschen stijl, overtollig is 2), zal niet ligt iemand verwonderen. Maar moet het niet bevreemden, dat men heden ten dage, nu die dwaling schier verouderd is, daarop te weinig aandacht heeft geslagen, om de meening van den schrijver naar behooren te vatten? Zal de uitdrukking van LUCAS eenige voldoende beteekenis hebben, dan berigt zij ons, hoe de vervulling van heiligen geest daardoor aanschouwelijk zij geweest, *dat het spreken met andere tongen werd aangevangen.* Hiermede wil hij nu immers alleen te kennen geven, dat *een gedeelte der aanwezigen* (waarom zou ik niet zeggen *een klein gedeelte* der ver-

1) Zie VAN HAMELSVELD, *De Bijbel verdedigd.* D. VI. bl. 98, 104.

2) Die dwaling is niet alleen door halve geleerden begaan, maar ook door mannen, welke wij nog heden ten dage onder onze leidslieden op het veld der letterkunde tellen, zooals GATAKERUS, *Advers. Miscell.* Lib. I. Cap. 3. pag. 191.

gaderden ?) *rondborstig en luide tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS gesproken heeft. Vergelijken wij de plaatsen, waarin het Meervoud *zij begonnen* voorkomt, dan treffen wij er verscheidene aan, waarin het op deze of dergelijke wijze moet genomen worden, zooals *Matth.* XII : 1; *Marc.* V : 17; VI : 55; *Luc.* V : 21. VII : 49. Niemand kan mij derhalve van willekeur beschuldigen, wanneer ik van dit spraakgebruik mij bedien, om *Hand.* II : 4 op te helderen 1).

Doch keeren wij tot de vraag der verbaasde vreemdelingen *Hand.* II : 7 nog eens terug, het zal zijn om te sterker bewijs te krijgen, dat *slechts sommigen der vergaderde belijders van* JEZUS *met andere tongen gesproken hebben.* Al wie het Grieksch inziet, zal spoedig ontdekken, dat er meer in ligt opgesloten, dan men zich doorgaans verbeeldt 2). Schreven onze Overzetters in de moedertaal : *Zie! zijn niet alle dezen, die daar spreken, Galileërs?* welluidendheidshalve voegden zij er het woordje *daar* in, even als *Matth.* VII : 21 en elders. Hun voorbeeld volgde VISSERING. Doch waarom staan hier de woorden *die daar spreken*, of eigenlijk *die spreken?* KUINOEL, OLSHAUSEN, DE WETTE, MEIJER hebben er geene acht op geslagen, en toch zijn zij zeer gewigtig. Zij dienen tot verklaring van de voorgaande *alle dezen*, en dus om tweederlei personen : *die wel* en *die niet gesproken hebben*, van elkander te onderscheiden, even alsof er *alle dezen, te weten, die spreken* gelezen werd. Zoo

---

1) Onze TROOST heeft bl. 227 de kracht van het woord *ἄρχεσθαι* (*beginnen*) ook niet voorbij gezien; maar, evenmin als MEIJER en anderen, daarmede het verhaal van LUCAS genoeg opgehelderd. Verg. bl. 221. Ook is deze plaats noch door FRITZSCHE, *Comment. perp. in Euangel. Matth.* pag. 539 sqq. waar hij in het breede over de beteekenis van dit Werkwoord handelt, noch door WINER in zijne *Gramm.* S. 540, 541, aangeroerd; evenwel mag ik naar hunne aanmerkingen tot bevestiging van mijn gevoelen verwijzen.

2) Zullen de Grieksche woorden, welke bl. 41 reeds zijn opgegeven, elkander behoorlijk volgen, dan moet men ze dus omzetten : *Ἰδού, οὐ πάντες* (of *οὐχὶ ἅπαντες*) *οὗτοι, οἱ λαλοῦντες, εἰσὶ Γαλιλαῖοι*; Het oorspronkelijke lijdt eenigzins aan onregelmatigheid, doch die daarmede in verband staat, dat de woorden : *οἱ λαλοῦντες* er met overleg zijn ingevoegd geworden.

wijst ons het spraakgebruik aan, hoe wij den grondtekst mogen uitleggen 1). En dat dit inderdaad zoo geschieden moet, blijkt daaruit, dat anders de woorden : *die spreken* volstrekt overtollig zijn. Maar nu hooren wij, volgens het verhaal, uit den eigenen mond der vreemdelingen, dat slechts *sommigen der belijders van* JEZUS *met andere tongen gesproken hebben.* Die het eene : *allen die spreken* nevens het andere : *zij begonnen te spreken* plaatst, zal, geloof ik, met mij instemmen, dat er geene bedenking meer bestaat. En ware het boven ook nog eenigermate bedenkelijk gebleven, hoe de vreemdelingen nopens al de aanwezigen hebben kunnen vragen, of zij gezamenlijk geene Galileërs waren, dit is nu te gelijk weggenomen. Wij weten nu immers, dat de vraag niet de geheele vergadering, maar alleen dezulken betroffen heeft, die *met andere tongen*, of, gelijk het door mij verklaard wordt, *rondborstig en luide tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *spraken* 2).

Wij moeten dus het spreken op den Pinksterdag slechts aan eenigen, en wel, in vergelijking van de groote menigte, welke te Jeruzalem vergaderd is geweest, slechts aan weinigen toeschrijven. Nu schijnt de stelling, dat die sprekers tot de Apostelen en de andere belijders van JEZUS gelijkelijk behoord hebben, voor de hand te liggen. Door haar aan te nemen, voegen wij ons ook het naast bij de talrijke schare van geleerden, die, hoe verdeeld ook overigens onder elkander, het voor zeker houden, dat *allen* gesproken hebben. Aan mij heeft zich echter in den loop van mijn onderzoek niets voorgedaan, hetwelk de vereeniging van *beide klassen als sprekers* begunstigt. Integendeel voelde ik mij reeds lang gedrongen, om de

---

1) Het is eene *Appositio*, waarvan WINER. S. 467 ff. voorbeelden genoeg aan de hand geeft. Inzonderheid lette men op plaatsen, die, hetzij in het Meervoud, of ook in het Enkelvoud, te gelijk het Lidwoord en het Deelwoord hebben, zooals *Luc.* XX : 27. *Hand.* III : 2. *Rom.* VIII : 28. 1 *Thess.* I : 7. 1 *Joann.* V : 16. *Jud.* 4. *Openb.* XI : 4.

2) Ware de aandacht van KROM daarop gevallen, het zou hem beter in staat hebben gesteld, om bl. 823, 824 NIERMEYER te wederleggen.

gissing van DE WETTE, *dat de sprekers geene Apostelen, maar andere belijders van* JEZUS *geweest zijn*, toe te juichen. Tegen die gissing werd er wel van verschillende kanten opgekomen; maar de scherpzinnige uitlegger had de gronden, waarop zij rust, niet geheel onaangeroerd gelaten. En nu ik gereed sta om de slotsom op te maken, meen ik te bespeuren, dat het niet onmogelijk is haar tot genoegzame zekerheid te brengen.

Vooreerst trekt het verhaal, waardoor LUCAS H. II : 14 de redevoering van PETRUS inleidt, onze aandacht tot zich. In den Statenbijbel lezen wij : *Maar* PETRUS *staande met de elven verhief zijne stem en sprak tot hen:* doch daarmede komt de grondtekst niet overeen 1). Reeds boven 2) merkte ik aan, dat hier hetzelfde Werkwoord als in vs. 4 gevonden wordt en dat, zoo men in het Nederduitsch niet durfde schrijven : *en sprak zich voor hen uit*, de vertaling : *en boezemde zich voor hen uit* onberispelijk zijn zou, mits die dan ook vs. 4 en H. XXVI : 25 gevolgd wierd. Hierop wil ik nu wel niet dringen, en toch mogen wij de kracht van het oorspronkelijke, volgens hetwelk de Apostel, juist op dezelfde wijze, als de andere belijders van JEZUS, te werk gegaan is, niet uit het oog verliezen. Ook hij heeft nu *rondborstig geuit, wat de gemeenschap des Geestes hem te uiten gaf.* En letten wij op de woorden : *hij verhief zijne stem*, het blijkt ons tevens, dat dit *luide* geschied is. Maar hoe, heeft dan vroeger het *spreken met andere tongen* ook bij hem plaats gegrepen? Ik weet wel, dat het ontkennen daarvan tegen de denkbeelden van alle geleerden over de gebeurtenis op den Pinksterdag inloopt. Doch ik twijfel er niet aan, of LUCAS zelf mij voorgaat om dit te doen. In zijn verhaal: *hij verhief zijne stem en sprak tot hen*, of *boezemde zich voor hen uit*, kan ik eenig en alleen een weêrslag op *het spreken met andere tongen* zien. Heb ik nu in dit geschrift aan laatstgenoemde woorden den regten

---

1) Daar lezen wij : *Σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς.*

2) Bl. 40.

zin gegeven, dan moet ik het wel zóó begrijpen, dat PETRUS *nu met eene tonge van vuur*, en dus *rondborstig en luide gesproken heeft, zooals hij te voren niet gewoon was.* Niet ligt zal, dunkt mij, iemand vragen, of ik daardoor aan den eerste der Apostelen niet te kort doe. Oorspronkelijk was hij immers een Galileesche visscher, ongeleerd en onbekwaam, om voor eene volksvergadering op te treden, en wel voor zulk eene, die uit menschen bestond, aan welke hij (vs. 36) ten slotte moest toevoegen: *Dezen* JEZUS *hebt gij gekruisigd.* En herinneren wij ons, dat hij nog onlangs zijnen Meester driemaal verloochend, vervolgens hem met de overigen verlaten, eindelijk benevens hen, om de vrees voor de Joden, achter gesloten deuren gezeten had; dan zullen wij er niet aan twijfelen, of hij zich zelven overtroffen hebbe, toen hij die volksvergadering openlijk toesprak. Doch slaan wij de aandacht op hetgeen wij H. IV : 13 vinden aangeteekend. Te dier plaatse noemen de leden van den Joodschen raad PETRUS en JOANNES *ongeleerde en gemeene* (of *onbespraakte*) *menschen* 1) en stellen zij daartegen hunne *vrijmoedigheid* in het spreken over. Bijzonder was die vrijmoedigheid door PETRUS geopenbaard, toen hij (vs. 8—12), zooals nog nooit in zijn leven, voor het Sanhedrin stond en zijnen Heer verdedigde. Doch op den Pinksterdag was hij daartoe voorbereid geworden. Ook op dien dag was het voor het eerst, dat hij, door spotters daartoe gedrongen, voor vreemdelingen, die nog buiten de gemeenschap met JEZUS verkeerden, tot handhaving van zijne zaak het woord voerde 2). Nu volgde hij, door den invloed van Gods geestelijke gaven, de belijders van den gekruisigde, die met andere tongen gesproken hadden. Nu was het bij hem ook *een rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS, zooals de

1) Door de raadsleden worden zij genoemd *ἄνθρωποι ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται.*

2) Het was geheel iets anders, dat PETRUS reeds vóór den Pinksterdag (H. I : 15 volgg.) ter verkiezing van een' nieuwen Apostel het woord voerde. Dit geschiedde voor de gemeene zaak onder vrienden en vriendinnen.

Geest het hem ingaf 1). In zoo verre was hij hun volkomen gelijk, maar bij zijn spreken met eene tong van vuur onderscheidde hij zich toch van allen, die hem waren voorgegaan. Te hunner verdediging hield hij eene plegtige rede.

Leeren wij derhalve reeds uit de woorden : *hij verhief zijne stem en boezemde zich voor hen uit*, dat PETRUS, bij het houden zijner rede, *rondborstig en luide gesproken heeft*, hij wordt echter door die woorden van hen, door welke dit vroeger geschied is, onderscheiden. Eveneens onderscheidt het hem van dezen, dat hij voorkomt als *staande met de elven*. Of klinkt dit niet zonderling, wanneer er *velen* vergaderd zijn geweest, *die ook stonden?* Dan alleen, als deze *gezeten* hebben, heeft het iets te beduiden. En letten wij op het slot van vers 2, dan behooren wij dit wel aan te nemen. Dáár gewaagt LUCAS van *het geheele huis*, *waar zij zaten*, of, gelijk de grondtekst luidt, *zittende waren* 2). Dat men dit van een eigenlijk *zitten* te verstaan heeft, is buiten bedenking. En dat het zitten, ook bij hun *spreken met andere tongen*, moet hebben voortgeduurd, totdat PETRUS met de elven oprees, is even ontwijfelbaar, dewijl het gansche verhaal van vers 2 tot 14 niets oplevert, hetwelk van eenige daarin gekomene verandering getuigt. Ik weet wel men beweert, dat die menschen als *sprekers met andere tongen* niet *gezeten* kunnen hebben. Maar wat zou daartegen zijn geweest, zoo het slechts *een onderling gemeenzaam spreken* was? 3) Volgens het Joodsche gebruik, werd er in den regel niet eens door leeraars, maar dan alleen gestaan, wanneer men voor eene kleinere of grootere vergadering eene eigenlijke rede

---

1) Betrof het PETRUS zoowel als ieder lid der vergadering, dat LUCAS vs. 4 schreef: *zij werden allen vervuld van heiligen geest*, dit kan niet anders dan tot zijne redevoering betrekking gehad hebben, zonder dat het, evenals H. IV: 8, vóór den aanhef daarvan staat uitgedrukt.

2) Er staat: *ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθεζόμενοι.*

3) Tot die opvatting leidt ons het geheele verhaal van LUCAS. Daartoe behoeven wij dus het onderscheid tusschen de woorden *λαλεῖν* en *λέγειν*, waarvan ook BAUR (1838) S. 621 gewaagt, niet te drukken: iets, dat de stijl van het N. T. niet veroorlooft.

hield 1). En ziedaar de reden, waarom wij PETRUS en de elven in eene staande houding aantreffen. Intusschen is het zoo zeker niet, dat wij het Grieksche woord door *staande* te vertalen hebben. Doch al laat men dit hier, alsmede H. XXV : 18, XXVII : 21 en elders, doorgaan, het geeft toch steeds *een' overgang tot staan* te kennen, zoodat het menigmaal met ons *opgestaan zijnde* overeenkomt 2). Reeds op zich zelf leert het ons dus, dat PETRUS en de elven van hunne zitplaatsen zijn opgerezen. Zoo zonderden zij zich van de overigen af als verdedigers van het verschijnsel, hetwelk bij de Joden deels verwondering, deels spotternij veroorzaakt had. En is het dan wel waarschijnlijk, dat zij zelven in dat *spreken met andere tongen*, hetwelk zoo veel opzien baarde, gedeeld hebben?

Doch wat niet waarschijnlijk is, moeten wij, mijns bedunkens, volstrekt afwijzen bij het lezen van den aanvang der rede vs. 15 : *Deze zijn niet dronken, gelijk gij vermoedt* 3). Het Voornaamwoord *deze* wordt door de meesten van vroeger en later tijd uitgelegd : *mijne ambtgenooten en medgezellen* of op dergelijke wijze, zoodat het gelijkelijk op *de Apostelen* en *de andere belijders van* JEZUS slaat. Maar zou dat Voornaamwoord, hetwelk in plaatsen van dien aard, als wij hier voor ons hebben, doorgaans *ter onderscheiding* dient, door PETRUS wel gebruikt zijn, indien hij *zonder eenige onderscheiding* zijne toehoorders op *al de vergaderden* had willen wijzen? Was het ook niet hoogst ongeschikt om er tweederlei groepen, eene staande en eene zittende, te gelijk door aan te duiden? Kon het almede door den Apostel wel in den mond zijn genomen, zonder zich zelven voorbij te gaan, even alsof hij geene verdediging behoefde? Waarom dan niet liever aangevangen met de verklaring : *Wij zijn niet dronken*, even gelijk wij hem H. V : 32 voor den raad hooren zeggen : *Wij zijn zijne getui-*

---

1) Zie VITRINGA, *de Synagoga vetere.* p. 167 sqq. 709 sqq.

2) WILKE, *Clavis Novi Testamenti* cet. Edit. Sec. Tom. I. p. 541, om DE WETTE en andere uitleggers niet te noemen.

3) In het Grieksch : *Οὐ γὰρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν.*

gen? 1) De meeste van die vragen strekken ook ter wederlegging van het gevoelen, dat wij door het Voornaamwoord *deze* alleen *de Apostelen* te verstaan hebben. Maar paste dat Voornaamwoord ook wel op de elven, die als verdedigers van het gebeurde met PETRUS waren opgerezen en naast hem stonden? Ik geloof het in geenen deele, al moest ik onzen NIERMEIJER ook toegeven, dat het beteekenen kan : *die, welke gij voor u ziet staan.* Doch voorbeelden van zulk eene beteekenis te vinden, zou hoogst moeijelijk zijn 2). Wat blijft er dus over, dan het daarvoor te houden, dat de elf Apostelen met PETRUS, als vertegenwoordigers der belasterde gemeente, zijn opgetreden; dat zij nu dezelfde verklaring : *Deze zijn niet dronken*, welke door hem gedaan werd, stilzwijgend hebben afgelegd; dat dus die verklaring, met uitsluiting van de twaalven, *de belijders van* JEZUS betroffen heeft, *zoo velen hunner te voren met andere tongen gesproken hadden?*

Voeg er bij, dat wij dan eerst de voorspelling van JOËL, welke PETRUS vs. 17 en 18 aanhaalt, op het gebeurde, dat zoo vele stof tot ergernis of verbazing opleverde, in den vollen zin toepasselijk mogen noemen. Hadden de twaalven, bij het intreden der vreemdelingen, met tongen van vuur gesproken, dan zou het minder noodig geweest zijn, dat de Apostel zich op die voorspelling beriep, daar dit wel eenigermate van hen te verwachten was, van wie men (H. IV : 13) te Jeruzalem wist, dat zij tot de volgelingen van JEZUS behoorden. Bovendien verschilden zij van elkander veel te weinig, dan dat hij het nu als een vereischte kon aanzien, zich zelven en zijne elf medebroeders met de woorden van

---

1) Zie REUSS p. 88. Uit MEIJERS aanmerking te dezer plaats zal men ontdekken, welk eene kunstenarij er noodig is om het Voornaamwoord *οὗτοι* ook op de Apostelen te doen slaan.

2) NIERMEYER beroept zich op *Joann.* VI : 58, waar de Zaligmaker zegt: *Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς*; maar het Voornaamwoord *οὗτος* kan, al laat men het met LÜCKE, *Comm. über das Evang. des Johannes.* III Aufl. en andere uitleggers op het voorgaande *ἐμέ* slaan, toch niet beduiden: *die, welken gij voor u ziet staan*, maar moet verklaard worden: *dit, wat gij in mij aanschouwt, is het brood* enz.

den Profeet, dat *allerlei soort van menschen* hun deelgenootschap aan Gods geestelijke gaven in hun spreken openbaren zou, te verdedigen. Maar nemen wij het onderscheid der sprekers in leeftijd, stand en kunne aan, dan valt het ons duidelijk in het oog, hoe zeer het te pas gekomen zij de toehoorders daarop te wijzen, dat nu deze, naar Gods belofte, even als vroeger zijne bijzondere vertrouwelingen alleen, door den Heiligen Geest gedreven werden.

Er is nog iets, en wel van te hoog aanbelang, om het voorbij te gaan. Ik bedoel het verhaal H. IV : 31 : *En zij werden allen vervuld van heiligen geest en spraken het woord Gods met vrijmoedigheid* 1). Reeds voor jaren deden deze woorden er niet weinig toe, om mij tot de verklaring van *het spreken met andere tongen* te brengen, welke ik nu ontwikkeld heb. En zoo dikwijls ik er toe terugkeerde, meende ik te klaarder in te zien, dat zij over H. II : 4 wezenlijk licht verspreiden. Laat het mij nu beproeven, of ik den lezer ook daarvan overtuigen kan.

Staat er in het laatste lid van vers 31 : *zij spraken het woord Gods*, dit beteekent, blijkens H. VIII : 25, X : 36 en andere plaatsen, *de verkondiging van het Evangelie.* Nu behoe-

---

1) In de *Edit. Rec.* die ook door GRIESBACH, *Nov. Testam. Graec.* Ed. II, gevolgd is, luidt de grondtekst: *καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας.* LACHMANN en TISCHENDORF willen voor *πνεύματος ἁγίου* gelezen hebben *τοῦ ἁγίου πνεύματος*, waarvoor eenige oude Handschriften pleiten. Maar te regt heeft ULOTH, *De diversis formulis, quibus in N. T. Spiritus Sanctus indicatur*, pag. 25, 26, zich daartegen verzet, dewijl het door het spraakgebruik verboden wordt. In het N. T. komt nergens het Lidwoord nevens het Werkwoord *πλήθειν* voor, behalve *Hand.* XIX : 29. Daar behoort het werkelijk tot den tekst en verwijst naar het voorgaande vers, zoodat het Grieksch: *ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως* vertaald moet worden: *De geheele stad was vol* (of *vervuld*) *van de verwarring.* Doch elders zoekt men het te vergeefs. Zie *Matth.* XXII: 10; XXVII: 48; *Luc.* IV : 28; V: 26 enz. Zoo staat de Genitivus *πνεύματος ἁγίου* steeds zonder Lidwoord *Luc.* I: 15, 41, 67 enz. Geen wonder, dewijl *de vervulling met de gaven van den Geest* wordt te kennen gegeven, niet *de vervulling met den Geest zelven*, hetwelk eene ongerijmdheid zijn zou.

ven wij vs. 29 slechts ter loops in te zien, om te ontdekken, dat hier niet beschreven wordt wat binnen de vergadering, ten aanhoore van vrienden, maar wat buiten de vergadering, ten aanhoore van vijanden, en dus naderhand geschied is. Doch het zijn de woorden *met vrijmoedigheid*, waarop ik bijzonder de aandacht wil gevestigd hebben. Zij slaan op de voorgaande bede: *Geef uwen dienstknechten met alle vrijmoedigheid uw woord te spreken!* Dat deze voor menschen gedaan is, die te bevreesd en te onbespraakt waren, om hunnen boezem vrij en openlijk uit te storten, leert, ook buiten vergelijking van vers 13, waar de raadsleden zich over *de vrijmoedigheid* van PETRUS en JOANNES, als *ongeleerde en gemeene menschen*, verwonderen, het verband der rede (vs. 23—30) ontegenzeggelijk. Zoo schijnt dan *het spreken met vrijmoedigheid* inderdaad aan *het spreken met andere tongen* te beantwoorden. Ik voorzie hier wel de vraag, waarom LUCAS zich dan te dezer plaats ook niet aan laatstgenoemde uitdrukking gehouden heeft. Maar denkelijk achtte hij haar onvoegzaam voor de personen, van welke hij hier gewaagde. Reeds te voren was er door hen getoond, dat zij tongen van vuur gekregen hadden. Zij behoefden dan nu alleen door Gods geestelijke gaven op nieuw versterkt te worden, om die te doen uitkomen, zonder zich door de bedreigingen van den raad te laten afschrikken. En de vrucht van die versterking openbaarde zich, gelijk de schrijver zegt, weldra in hun spreken van het woord Gods met vrijmoedigheid. Doch daarvoor, dat dit *spreken met vrijmoedigheid* hetzelfde als het *spreken met andere tongen* te kennen geeft, is er meer dan één bewijs. Hoe wij het verhaal in de eerste helft van dit vers: *En als zij gebeden hadden, werd de plaats, in welke zij vergaderd waren, bewogen* of *geschud*, hebben op te vatten, zal wel niemand kunnen beslissen 1). Evenwel zien wij hier, buiten twijfel, een teeken, zooals

1) Met al de plaatsen, welke hij uit andere schrijvers aanhaalt, geeft WETSTEIN, *Nov. Testam. Graec.* ad. h. l. geene opheldering van wezenlijk belang.

MEIJER aanmerkt, aan de gebeurtenissen op den Pinksterdag gelijk. Nu volgen, zonder eenig onderscheid, dezelfde woorden: *zij werden allen vervuld met heiligen geest*, die wij H. II : 4 lezen 1). En hangt te dier plaatse *het spreken met andere tongen*, evenzeer als te dezer plaats *het spreken met vrijmoedigheid*, van het deelgenootschap aan die geestelijke gaven af; het is immers hoog waarschijnlijk, dat wij ons in beide *het rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS hebben voor te stellen 2).

Maar heb ik met die vergelijking van H. IV : 31 nu niet evenveel verloren, als gewonnen? Pleit zij niet tegen mijn gevoelen, dat het H. II : 4 *geene Apostelen* geweest zijn, die *met andere tongen* spraken? Vele uitleggers nemen aan, dat het verhaal (vs. 23—31) geene vergadering betreft, die eenig en alleen door de Apostelen gehouden is. Het kan ook eene vergadering geweest zijn, waarin zij met hunne meest bijzondere vrienden en vriendinnen bijeen waren 3). Dit denkbeeld wordt door het Grieksche woord, waarvoor men vs. 23 *de hunnen* zetten moet, ook eenigermate begunstigd 4). Gewaagt vs. 32 van *de menigte dergenen, die geloofden*, het is er niet

1) Ook EWALD laat de gelijkheid van *Hand.* IV: 31 en II: 4 niet onopgemerkt.

2) Ik zie, dat BEGEMANN, *Godg. Bijdr.* bl. 288, zonder in het onderzoek te treden, de vraag geopperd heeft, of het *λαλεῖν γλώσσαις* hetzelfde als het *λαλεῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ* beteekent: eene vraag, waarop wel een ontkennend antwoord gevorderd wordt, maar die toch aanwijst, dat aan onzen landgenoot de overeenkomst van *Hand.* IV: 31 met H. II: 4 niet ontgaan is.

3) Van eene dergelijke vergadering lezen wij *Hand.* XII: 12 volgg. De zamenkomsten der belijders van JEZUS in het gemeen met de Apostelen, vinden wij aangeteekend H. II; 44, 46; V: 1—11, 12, 42 enz.

4) Door de *Peschito* voorgegaan, welke het Grieksch *τοὺς ἰδίους* *hunne broeders* overzet, hebben vroegere en latere uitleggers hierbij aan *de Apostelen* gedacht, maar zonder eenig bewijs te kunnen bijbrengen. Voor de beteekenis van *gemeenzame vrienden en vriendinnen* pleiten zeker meer *Hand.* XXIV: 23 en 1 *Tim.* V: 8. Ook wordt die misschien *Joann.* XX: 10 aanbevolen door de woorden *πρὸς ἑαυτούς*, welke EUTHYM. *Zigab. in Comm.* ad h. l. verklaart: *πρὸς τὴν ἑαυτῶν καταγωγήν*. Doch niets is zeker.

mede in strijd, daar die menigte tegen *de schare dergenen, welke het naauwst verbonden waren*, kan zijn overgesteld. Ook zou vs. 31 van deze, schoon zij slechts ten deele uit eigenlijke Euangeliepredikers bestond, even als H. XI : 19 van degenen, die bij de steeniging van STEPHANUS verstrooid waren geworden, gezegd kunnen zijn, *dat zij Gods woord spraken.* En niets zou ons beletten, om vs. 29 het woord *dienstknechten* in het algemeen van *dezulken, die Gode ten dienste stonden*, op te vatten 1). Doch om hetgeen vs. 30 volgt 2), houd ik het daarvoor, dat deze benaming alleen *de Apostelen* bedoelt. Intusschen baart dit mij geene de minste zwarigheid. Ik vleije mij boven bewezen te hebben, dat H. II : 14 de woorden : *Hij verhief zijne stem en boezemde zich voor hen uit*, in den grond hetzelfde als de voorgaande *spreken met andere tongen* te kennen geven, al staat er dat niet uitdrukkelijk. Het bleek ons derhalve, dat PETRUS, na zijn oprijzen, wezenlijk in *het spreken met andere tongen* gedeeld heeft en de elven stilzwijgend met hem hebben ingestemd. Derhalve wordt aan mijn gevoelen, dat wij vs. 4 aan *andere belijders van* JEZUS *dan de twaalven* te denken hebben, door de vergelijking van dit vers met H. IV : 31, niets van zijne kracht ontnomen.

Zoo dient dan ook het verhaal *Hand.* IV : 31 om de gegevene verklaring van H. II : 4 volgg. te bevestigen. Doch al had ik hier eens den schijn voor het wezen genomen, ook zonder het beroep op die plaats zijn wij er, mijns bedunkens, zeker genoeg van, dat, volgens H. II : 4, op den Pinksterdag *slechts sommige belijders van* JEZUS, *die van de Apostelen onderscheiden waren, met andere tongen gesproken hebben* : dat, volgens vs. 14, *dit spreken met andere tongen door* PETRUS *naderhand, maar in eene redevoering, is voortgezet*, en dat *het vroegere en het latere evenzeer bestaan heeft in het rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS. Nu is

1) Men zie *Luc.* II : 29. 1 *Kor.* VII : 22. *Efez.* VI : 6. 1 *Petr.* II : 16. *Openb.* II : 20.

2) Verg. *Hand.* II : 43; IV 33; V : 12. Doch men leze ook H. VI : 8.

echter, om een geregeld overzigt van het geheel te verkrijgen, nog dit ééne noodig, dat wij op vers 5 en 6a bijzonder de aandacht vestigen. Wij lezen daar: *En er waren Joden te Jeruzalem wonende, godsdienstige mannen, uit allen volke dergenen, die onder den hemel zijn: en als deze stem geschied was, kwam de menigte zamen en werd beroerd* 1). Het komt er niet op aan, wat wij door *deze stem* te verstaan hebben. Evenwel is het om meer dan éénе reden 2) buiten tegenspraak, dat wij aan het *geluid* behooren te denken, waarvan LUCAS vers 2 gewaagt. De *godsdienstige Joden* zijn dezulken, die elders uit Israëlietisch bloed gesproten zijn, maar zich, wegens gehechtheid aan de voorvaderlijke godsdienst, als inwoners te Jeruzalem hebben neêrgezet 3). *De menigte* staat hier, ter bekorting, voor *de menigte hunner* 4). En nu is er te dezer plaats niets meer, dat eenige uitlegging behoeft. Alleenlijk baart het moeijelijkheid, dat dit verhaal (vs. 5 en 6a) op eene zonderlinge wijze tusschen al het overige schijnt te zijn ingevoegd. De meesten zijn er mede verlegen geweest, hetzij ze aan de kerkelijke overlevering van het *spreken met vreemde*

---

1) Ik volg hier nagenoeg den Statenbijbel. In het Grieksch lezen wij: *Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς, ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν· γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη.*

2) De WETTE, MEIJER en anderen hebben dit aangewezen. Dat *φωνή* niet slaan kan op het meer nabij staande *λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις*, blijkt uit den Aoristus *γενομένης*, welke niet hetgeen nog voortduurt, maar hetgeen voorbijgegaan is, betreffen moet.

3) Dit is door hen, die aan het Deelwoord *κατοικοῦντες* de ware beteekenis van *wonende* geven, vrij algemeen aangenomen. Vraagt iemand met TROOST, bl. 290, 291, waarom die mannen *als te Jeruzalem wonende* worden voorgesteld; misschien moet het antwoord zijn: opdat het blijken zou, dat zij *allen* het Arameesch verstonden. En dat in de woorden: *τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν* eene *Hyperbole* ligt, leert, zoo als BLOM, bl. 134 ook aanmerkt, de optelling vs. 9—11.

4) Van die bekorting vindt men *Hand.* XXIII: 7 een sprekend voorbeeld. Eveneens moet het Pronomen *αὐτῶν* verstaan worden bij POLYBIUS *Hist.* Lib. III. Cap. 94 en PLUTARCHUS *Moral.* p. 105 D. *Xyl.* terwijl het dáár *τοὺς λειτουργούς* en hier *τὰ κακά* betreft. Zie verder TROOST, bl. 212, 213.

talen vasthielden, hetzij ze daarvoor het *voortbrengen van onverstaanbare klanken* of *woorden zonder zamenhang*, of iets dergelijks in de plaats stelden 1). Vroeger heb ik zelf wel gegist, dat de schrijver hier, even als elders 2), om de bijeen behoorende zaken zaam te voegen, de tijdsorde had opgeofferd. Maar thans meen ik, dat wij niets te verschikken of te plooijen hebben. Thans houd ik het daarvoor, dat LUCAS de gebeurtenissen verhaalt, zooals wij kunnen aannemen, dat zij elkander zijn opgevolgd.

Vroeg op den Pinksterdag waren dan de belijders van JEZUS, vrouwen en mannen, ouden en jongen, zoo velen er komen konden, te Jeruzalem bijeen. Op welke plaats zij zich bevonden, is even onzeker, als wat er in de buitenwereld geschied zij. Ook laat het zich niet naauwkeurig bepalen, hoe wij ons dat *verschijnen der tongen als van vuur*, hetwelk LUCAS vermeldt, behooren voor te stellen. Zoo veel is uitgemaakt, dat de belijders van JEZUS met elkander vergadering hielden, zonder dat er vreemden tegenwoordig waren. De Pinksterdag had nu voor hen eene waarde, zooals nooit te voren. Zij verblijdden zich nu onderling over het genot van Gods geestelijke gaven, hun door de gemeenschap met CHRISTUS, als het hoofd van Gods geestelijk koningrijk, te beurt gevallen. Doch het waren, zoo niet allen, dan toch bijkans allen, beschroomde, ongeleerde, onbespraakte menschen. Vrij en openlijk konden en durfden zij de heugelijke zaak, waarin zij nu deelden, niet vermelden. Hielden zij hunne blijdschap niet binnen hun gemoed besloten, het was alles behalve onbedeesd, het was meer fluisterend dan sprekend, dat zij aan elkanderen hunne gewaarwordingen mededeelden. Ook de tegenwoordigheid der Apostelen, die zij als de hoofden der gemeente eerbiedigden, belette hen hunne gevoelens uit te storten. Maar zie! door

---

1) Zie OLSHAUSEN (1829). S. 542, 543. BLEEK (1830). S. 56, 57. WIESELER (1838). S. 740, 753. REUSS. p. 93. HILGENFELD. S. 87, 88.

2) Verg. *Hand.* XI : 22—26; XII : 1—23; XVIII : 24—28, vooral VIII : 1—4.

hooger bestuur ontstaat daar onder hen eensklaps eene ongemeene geestdrift. Nu bleef het niet bij een stil gepraat of bij enkele, half verstaanbare woorden over hetgeen hun zoo na aan het hart lag. Neen, door Gods Geest bezield, kregen sommigen van die vreesachtige, ongeleerde en onbespraakte menschen *andere tongen*, *tongen met vuur*, waaraan zij ongewoon waren. Zoo spraken zij, in de Arameesche moedertaal, rondborstig en luide tot Gods verheerlijking in CHRISTUS. Zoo openbaarde zich in hen, op eene luisterrijke wijze, de kracht van het Euangelie. Verre van af te nemen, werd hunne vrijmoedigheid aangewakkerd, toen er weldra een stroom van godsdienstige, maar vreemde Joden ter plaatse, waar zij zaten, binnendrong. Bij dezen klom de verbazing ten top. Dezulken, die zij slechts voor verachtelijke Galileërs aanzagen, hoorden zij vrij en openlijk van Gods groote werken gewagen. Uit hoe vele verschillende landen ook oorspronkelijk, hoorden zij dat allen in de hun eigene Arameesche moedertaal, zoodat er noch aan inbeelding, noch aan bedrog te denken viel. En hoe menigeen hunner zijne verbazing, op meer of min verstaanbare wijze, te kennen gaf, in plaats van hen te hinderen, vuurde dit hen aan, om met het rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in CHRISTUS voort te gaan. Maar hetgeen de godsdienstige Joden tot ernstig nadenken bewoog, oefende op anderen, die ongodsdienstig waren, een tegenovergestelden invloed uit. In hun oog was het belagchelijk, dat zulk een slag van menschen daar over goddelijke dingen zat te redekavelen. En verhieven die den gekruisigden CHRISTUS tot het hoofd van Gods geestelijk koningrijk, dit hielden zij voor eene ergerlijke dwaasheid. Zij dreven met hen dus den spot als met lieden, die te veel gedronken hadden. Doch slechts eene korte poos had dit geduurd, toen de hoofden der vergadering, de Apostelen, het niet langer konden dragen. De elven rezen dan tegelijk met PETRUS op, om voor hen, die het spreken met andere tongen begonnen hadden, maar nu stil zwegen, in de bresse te treden. Gelijk zij, voor het eerst van hun leven, hunne gemeenschap met CHRISTUS openlijk belijden zouden, zoo zou hij, voor het eerst van zijn leven, eene redevoering te zijner eere doen.

Maar ongewoon om voor eene vergadering des volks op te treden en over den gekruisigden CHRISTUS rondborstig en luide te spreken, voelde hij zich door de kracht van diens geest daartoe bekwaam gemaakt. Wat hij nu voortbragt, mogt al den naam niet dragen van het *spreken met andere tongen*, in den grond was het niets minder. Hetgeen sommige belijders van JEZUS eerst op gemeenzamen voet hadden aangevangen, zette hij nu, in dezelfde Arameesche moedertaal, op eene plegtige wijze voort. Hiermede opende hij den mond, dat hij hen, die daar zaten als voorwerpen van spotternij, met den vinger aanwees en zeide: *Deze zijn niet dronken.* Dat die eenvoudige menschen, zonder onderscheid van leeftijd, stand of kunne, door hoogere aandrift tot het rondborstig en luide spreken bewogen waren geworden, toonde hij nu door het aanhalen van JOËLS voorspelling. Zoo vloeide reeds in elkander, wat hij gelijkelijk tot de ongodsdienstige en godsdienstige Joden te zeggen had. Intusschen was het meer om den wil van dezen, dan van genen, dat hij zijne rede vervolgde. En geschiedde het al op Joodschen trant en naar eene Allegorische Schriftverklaring, het geschiedde toch tot uitbreiding van het door CHRISTUS geopenbaard Evangelie der genade Gods.

Ziedaar een tafereel van hetgeen, mijns inziens, LUCAS verhaalt, dat op den Pinksterdag te Jeruzalem is voorgevallen. Wat mij in 's mans verhaal niet klaar genoeg was, heb ik bij dat tafereel niet opgenomen of althans onbeslist gelaten. Evenwel weet ik niet beter, of al de bijzonderheden, welke ik daarin heb aangeroerd, rusten op genoegzame uitlegkundige bewijzen, die ik in dit geschrift ontwikkeld heb. Hoeveel onzekers er nu nog ten aanzien der gebeurtenis op den Pinksterdag overblijve, ik durf hopen, dat het door mij voorgedragen geheel ten minste verkieslijk is boven hetgeen men voor de kerkelijke overlevering heeft in de plaats gesteld. En teekent het ons *een zedelijk wonder*, ik vraag met vertrouwen of dit geen grooter, geen heilzamer, geen Gode waardiger wonder is dan het natuurlijke van *het spreken met vreemde, te voren niet aangeleerde talen.* Nu zou ik mijne *Pinksterstudie* voor voltooid kunnen aanzien, zoodat ik de pen nederleide. Maar ik moet

zorgen, dat men mij geene van het viertal boven opgegevene plaatsen tot bestrijding van mijn gevoelen voorwerpe. Bij deze behooren wij derhalve nog eenigen tijd stil te staan. Mogt het mij gelukken te toonen, dat zij met *Hand.* II : 4 volgg. volkomen overeenstemmen en dezelfde slotsom, waartoe ik tot dus verre gekomen ben, opleveren!

Het minste bezwaar veroorzaakt zeker de belofte van JEZUS *Marc.* XVI : 17. Hij zegt daar volgens den Statenbijbel: *met nieuwe tongen zullen zij spreken* 1). Deze geeft hier dus weêr eene proeve van zijne, dikwijls voorkomende, ongelijkheid aan zich zelven, daar hij in eene dergelijke rede voor het Grieksche woord doorgaans het Nederduitsche *talen* gebruikt. Zoo doende helpt hij echter het gevoelen schragen, dat er *Hand.* II : 4 *tongen* geschreven behoort te worden. Doch dit blijkt te duidelijker, dewijl het woord *nieuwe* ons verbiedt hier aan *talen* te denken, ten zij wij aan JEZUS de ongerijmde belofte willen in den mond leggen, dat de zijnen *talen* zullen spreken, *die niemand ooit gesproken heeft* 2). Staat het integendeel bij *tongen*, dan zullen wij het eveneens, als *Hand.* II : 4 het woord *andere*, moeten opvatten, zoodat wij er *tongen* door verstaan, *welke aan de sprekers niet eigen* of *voor hen niet de hunne zijn zouden* 3). En dat zullen dan immers *tongen van vuur* zijn, waardoor er *rondborstig en luide zou gesproken worden*, wat de Geest hun gaf uit te spreken 4).

---

1) Het oorspronkelijke heeft : *Γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς.*

2) Zie BLEEK (1829) S. 15 verg. 45. BAUR (1830) S. 111. REUSS, p. 89. Niet zonder reden noemt HERDER S. 38 het ook zonderling, dat het *spreken met vreemde talen* tusschen het *uitwerpen van booze geesten* en het *opnemen van slangen* midden in zou staan.

3) Tot dergelijke beteekenis leidt het woord *καινός* meermalen, zooals *Matth.* XXVI : 29. *Marc.* I : 27. *Joann.* XIII : 34. Niet kwalijk vergelijkt HITZIG, *Bijdragen* enz. bl. 250 het *καινὸν ὄνομα Jez.* LXII : 2 en LXV : 15. Maar nergens wordt van iets *nieuws* gewaagd ter aanduiding van *het geen niemand ooit geleerd heeft.*

4) Vooral verdient BAUR (1830) S. 111 en (1838) S. 696 gelezen te worden : doch beweert hij ook, dat de voorstellingen van *taal* en *tonge* in elkander vloeijen, dit ontspruit uit het wanbegrip, hetwelk wij reeds

Aan wie zal JEZUS dat nu beloofd hebben? Het verband der rede leert het uitdrukkelijk. Het zijn dezulken, die aan de Evangelieprediking der Apostelen gehoor zullen geven 1). Zijn derhalve de Apostelen zelve hiervan uitgesloten, wij krijgen er een wenk van, dat zij *Hand.* II : 4 ook niet in aanmerking komen. Intusschen willen wij op deze plaats niet te veel bouwen. Een ieder weet, welke redenen van gewigt er tegen de echtheid van *Marc.* XVI : 9—20 pleiten. Het is dan hoogst twijfelachtig, of deze belofte wel uit den mond van JEZUS zij uitgegaan. Maar al is dit zoo niet, wij hebben dan toch een stuk van zeer oude dagteekening voor ons, hetwelk het zijne er toe bijdraagt, om hetgeen aangaande de Pinkstergebeurtenis in het midden gebragt is, te bevestigen 2).

Eveneens zullen wij, gelijk ik vertrouw, door de twee plaatsen, welke wij nu te beschouwen hebben, *Hand.* X : 46 en XIX : 6, de gegevene verklaring van H. II : 4 volgg. beves-

---

gezien hebben, dat hij zich van de Glossolalie gevormd had, toen hij boven anderen op weg was, om de waarheid te vinden.

1) Hoe FRITZSCHE, *Comment. perp. in Evang.* MARCI pag. 730, 731 van zich heeft kunnen verkrijgen, om de woorden *τοῖς πιστεύσασι algemeen* te verstaan, begrijp ik volstrekt niet, daar de Aoristus van *πιστεύειν* overal in het N. T. en zoo ook *Marc.* XI : 31; XV : 32; XVI : 13, 14 zeggen wil : *aan iemand of iets geloof geven*; en vs. 17 het Deelwoord *πιστεύσασι*, even als vs. 16 *πιστεύσας*, tenzij men den zamenhang der rede verstoren wil, op hen slaan moet, *die aan de Evangelieprediking der Apostelen geloof hebben gegeven.* Veel beter is de zaak reeds vóór eene reeks van eeuwen door een' onbekende ingezien in de *Constitut. Apostol.* Lib. VIII. Cap. 1. *Patr. Apost.* Tom. I. p. 387 COT., daar hij het oorspronkelijke *τοῖς πιστεύσασι* door de Apostelen zelve verklaren doet : *τοῖς δι' ἡμῶν πιστεύσασι*, ofschoon hij hun verkeerdelijk in den mond legt, dat de *Marc.* XVI : 17 beloofde gaven hun het eerst zijn geschonken geworden.

2) WIESELER gist (1838) S. 770 ff. dat het aanhangsel vs. 9—20 reeds zeer vroeg te Rome aan *Marc.* XVI : 1—8 is toegevoegd; maar hij gaat zeker te ver, als hij ook in het woord *καιναῖς*, hetwelk hij door *zeldzaam* en *verwonderlijk* verklaart, eenen Romeinschen oorsprong zoekt. Dit woord gaat de Hoogl. SCHOLTEN dan met reden voorbij, als hij t. a. p. bl. 41 volgg. in het breede de inwendige en uitwendige gronden aanwijst, waarop het gevoelen van velen rust, dat H. XVI : 9—20 van eene latere hand afkomstig is.

tigd zien. In de eene lezen wij volgens den Statenbijbel: *zij hoorden hen spreken met [vreemde] talen en God groot maken;* in de andere: *zij spraken met [vreemde] talen en profeteerden* 1). Däär wordt verhaald, wat zes Joodsche Christenen te Cesarea van CORNELIUS en zijne huisgenooten en vrienden gehoord hebben; hier, wat te Efeze door eenige voormalige volgelingen van JOANNES den Dooper geschied is. Ik acht het noodig op beide verhalen te gelijk het oog te vestigen en ze daarna afzonderlijk te behandelen.

Vooreerst vraag ik derhalve, of het feit, hetwelk deze plaatsen ons voorstellen, in den grond hetzelfde geweest is, dat niet alleen de aan JEZUS *Marc.* XVI : 17 in den mond gelegde belofte bedoelt, maar LUCAS ook *Hand.* II : 4 verhaalt. DE WETTE en MEYER ontkennen het met meer anderen 2). De meesten stemmen het toe, hoe zij verder over geheel de zaak mogen denken 3). Het schijnt ook aan geen' den minsten twijfel onderhevig. Of zou het niet reeds een zonderling verschijnsel zijn, dat de schrijver door twee vereenigde woorden, die hij elders niet gebruikt, H. II: 4 iets anders dan H. X : 46 en XIX: 6 had te kennen gegeven? Doch alle bedenking wordt weggenomen door hetgeen PETRUS H. X : 47; XI : 15, 17; XV: 8 uitdrukkelijk verklaart. Hij vergelijkt hier niet alleen de gebeurtenis ten huize van CORNELIUS met de Pinkstergebeurtenis

---

1) In de eene plaats heeft de grondtekst: *Ἤκουον αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν*; in de andere: *Ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον.* In het geschrift: *De rebaptismate* bij CYPRIANUS. p. 356 wordt *Hand.* X : 46 wel aldus vertaald: *Audiebant enim eos loquentes linguis suis et magnificabant Deum*, maar het woord *suis*, dat onzin baren zou, is daar ongetwijfeld bij vergissing ingeschoven.

2) Zie DE WETTE op *Hand.* II : 4 ff. S. 26 en MEIJER op *Hand.* X : 46. Deze drukt er dan ook ten sterkste op, om hier en H. XIX : 6 het Grieksche woord door *tongen* te verklaren, terwijl hij met genen overeenstemt om er H. II : 4 *vreemde, van de moedertaal onderscheidene, talen* door te verstaan. Meer anderen, die de boven gedane vraag ontkennen, vindt men door KUINOEL op laatstgenoemde plaats p. 46 opgegeven.

3) Onder anderen zie men BAUR (1830) S. 109; (1838) S. 702. REUSS, p. 89, 90. TROOST, bl. 189 volgg.

te Jeruzalem, maar noemt hetgeen later aan Heidensche menschen ten deele gevallen is, dezelfde gave, die God vroeger aan de Joden geschonken heeft 1). Zoo is het gevoelen van hen, die de beide feiten van elkander onderscheiden, met de woorden van den Apostel in regelregten strijd. En is *de gemeenschap des Heiligen Geestes* bij hem het eenige punt, waarvan hij gewaagt, dan mogen wij er zeker het denkbeeld van het *spreken met vreemde talen* niet inschuiven. Doch moet dit van hier verwijderd zijn, dan gewisselijk ook van H. XIX : 6, waar wij dezelfde spreekwijze aantreffen.

Ik weet wel, de voorstanders der kerkelijke overlevering nemen vaak als bewezen aan, dat het Grieksche woord, hetwelk in deze twee plaatsen voorkomt, op zich zelf de beteekenis van *vreemde talen* hebben kan. De vermaarde CASAUBONUS 2) raadde daarom aan, hier en elders voor dat woord van den grondtekst *vreemde talen* te zetten. Dat het nopens *barbaarsche en onverstaanbare talen* gebruikt wordt, moeten wij hem toegeven, zonder dat wij daarvoor bij CLEMENS van *Alexandrië*, op wien hij zich beriep, een voldoend bewijs vinden 3). Evenmin kan aan BLEEK betwist worden, wat hij met vele geleerdheid getoond heeft 4), dat er *ongewone*, *verouderde* of *andere vreemde uitdrukkingen* door worden aangeduid. Maar dit stelde hij zelf over tegen de door hem afgekeurde beteekenis van *vreemde talen, die nooit te voren zijn aangeleerd.* Te vergeefs zou men, zooals ik boven reeds heb aangemerkt, in de schriften van de gansche oudheid zoeken, om ergens een enkel voorbeeld van die beteekenis te vinden 5). Onze Overzetters heb-

---

1) Het Voornaamwoord *wij* en *ons* beteekent hier wel *de Joodsche belijders van* CHRISTUS, tegen *de Heidenen* overgesteld; doch dit neemt niet weg, dat de woorden van PETRUS alleen op de Pinkstergebeurtenis zien kunnen. Daarom voegt de Apostel er ook *in het begin* bij. Zie TROOST, bl. 195, 196.

2) In *Bibl. Crit.* ad Act. X 46.

3) Het is dezelfde plaats, welke reeds boven bl. 22 is aangehaald: *Strom.* Lib. I. Cap. 21 § 142. Tom. I. p. 404 POTT.

4) (1829) S. 32 ff.

5) Volgens eene aanteekening van CLERICUS in zijne uitgave van HAM-

ben dit zelve begrepen. Daarom plaatsten zij het woord *vreemde* tusschen twee haakjes, terwijl zij zonder die haakjes *vreemde talen* geschreven moesten hebben, wanneer het Grieksch door middel van het spraakgebruik die kracht gekregen had.

Maar mogten onze Overzetters er nu dat woord *vreemde*, zoowel *Hand.* X : 46 en XIX : 6 als elders, inschuiven? Mogt dit door VAN DER PALM en anderen zijn overgenomen? Bijaldien zoodanige toevoegsels meestentijds verraden, dat men den ouden schrijver kwalijk begrepen heeft, legt zich dit hier vooral aan den dag. Men zegge niet, dat de willekeur van het spraakgebruik de bekorting veroorzaakt heeft, of dat door het dikwijls herhalen der volledige uitdrukking de onvolledige in zwang gekomen is 1). Zulks zou dan slechts aannemelijk zijn, wanneer alleen verzwegen werd, wat voor de onvolledige niet volstrekt noodzakelijk was, om hetzelfde als de volledige te kennen te geven. Maar kan het wel ooit gelden, wanneer van twee woorden het eene niet te missen is, zal het andere eenige beteekenis hebben? Dat dit hier het geval is, zal ieder, die een weinig nadenkt, volmondig toestemmen 2). Derhalve zie men er van af om de verhalen *Hand.* X : 46 en XIX : 6 met het woord *vreemde* aan te vullen en daardoor iets te doen, waarvoor noch het Nieuwe Testament, noch eenig ge-

---

MOND, *Epistolae Sanct. Apost. et Apocal. S. Joannis* cet. ad 1 *Cor.* XII : 28, heeft MAUSSAC, in dissert. praemissa *Harpocrationi*, in het breede getoond, dat *γλῶσσαι* niet alleen *talen*, maar ook *vreemde talen* zijn. Doch verstaan wij daardoor *zulke vreemde talen, als door de sprekers nooit zijn aangeleerd geworden*, dan durf ik beweren, dat die aanteekening op misverstand rust. Van zulk een gebruik dezes woords heb ik noch in den *Thesaur.* van STEPHANUS, noch elders een voorbeeld gevonden, welke wijzigingen de oorspronkelijke beteekenis ook ondergaan had.

1) Min juiste aanmerking van NEANDER S. 20. Het is te verwonderen, dat WINER in zijne *Gramm.* VI Aufl. S. 524 daarmede overeenstemt, dewijl hij haar vroeger, en nog in de V. Aufl. S. 672, geheel verwerpelijk heeft genoemd. Ook BAUR heeft (1830) S. 112, 113 en (1838) S. 629 de uitdrukking *γλώσσαις λαλεῖν* voor eene verkorting van *ἑτέραις γλώσσαις λαλεῖν* aangezien. En wie niet al meer?

2) Verg. WIESELER (1838). S. 766 ff.

schrift der oudheid den minsten of geringsten steun oplevert. Maar moet dit woord worden weggelaten, dan kan het daaraan vastgeknoopte *talen* almede niet bestaan, en blijft er dus geene plaats voor het *spreken met vreemde, te voren niet aangeleerde talen* over.

Duldt nu het spraakgebruik niet, dat men *Hand.* X : 46 en XIX : 6 den schrijver van *het spreken met vreemde talen* doe gewagen, dit wraakt ook het verband der rede. Met dat *spreken van vreemde talen* zou door middel van het koppelwoordje in de éène plaats *het groot maken* of *verheerlijken van God*, in de andere *het profeteren* moeten zamenhangen. Maar in beide zouden het immers twee ongelijksoortige dingen zijn, welke niets ter wereld met elkander gemeen hebben. Dat ongelijksoortige wordt alleen weggenomen, wanneer wij deze verzen zóó uitleggen, dat het voorgaande en het volgende eene naauwe betrekking op elkander krijgen. Maar dan vervalt weder alle denkbeeld van het *spreken met vreemde talen*.

Voegen wij er nog bij, dat het *spreken met vreemde talen*, zooals de kerkelijke overlevering het verstaat, terwijl het op zich zelf reeds eene ongerijmdheid is, nog ongerijmder wordt, wanneer wij het op de personen toepassen, die LUCAS *Hand.* X : 46 en XIX : 4 vermeldt. Oogenblikkelijk nadat deze menschen met het licht van het Euangelie beweldadigd waren, zullen zij de dankbare gevoelens van hun hart in andere klanken, dan waarin zij gewoon waren hunne blijdschap te openbaren, en dus op eene onnatuurlijke wijze, hebben uitgestort! 1) Hun deelgenootschap aan Gods geestelijke gaven zullen zij ten toon hebben gespreid door met elkander, op dien heugelijken dag, dat zij aan het blinde Heidendom of aan de koude gemeenschap met de leer van JOANNES den Dooper vaarwel hadden gezegd, in het gebruik van buitenlandsche, hun tot dus verre onbekende, talen te wedijveren! 2) En voor

---

1) Zie NEANDER. S. 14, 15.

2) REUSS maakt p. 90 de aanmerking, dat er niet in het Enkelvoud γλώσσῃ, maar in het Meervoud γλώσσαις staat.

wie zal zulk een verschijnsel gediend hebben? Of te Efeze wel iemand buiten PAULUS en zijne reisgezellen er getuigen van zijn geweest, weet niemand te zeggen. Te Cesarea waren het zes mannen van Joodschen oorsprong, met PETRUS van Joppe medegekomen. Maar wat vrucht zou het voor deze hebben opgeleverd, dat zij CORNELIUS met huisgenooten en vrienden in talen hoorden spreken, welke die nooit geleerd hadden? Doch waartoe tegen eene zaak, waarvoor niemand, die eenig oordeel van onderscheid bezit, meer partij trekken zal, het pleit nog langer voortgezet?

Wij komen derhalve tot hen, die de kerkelijke overlevering verwerpen. Maar hetzij ze het daarmede ook verwerpen, om door het Grieksche woord, waarvan hier sprake is, het Nederduitsche *talen* te verstaan, hetzij ze die overzetting willen behouden, het is, dunkt mij, zonneklaar, dat zij den gewijden schrijver niet begrepen hebben. Lees, bid ik u, de beide verhalen slechts vlugtig over, en zeg dan eens, of gij er het minste spoor van ontdekt, dat er te Cesarea en te Efeze *onverstaanbare klanken* of *woorden zonder zamenhang* geuit zijn geworden. Zoo opper ik hetgeen, naar het gevoelen van de groote meerderheid der geleerden van lateren tijd, aan de Glossolalie eigen is geweest. Ik zwijg nu nog van hetgeen velen er bijvoegen, dat de sprekers zelven niet verstaan zullen hebben, wat zij uitboezemden. Maar bijaldien dit bij de beschouwing van *Hand.* II : 4 volgg., zooals ook van *Marc.* XVI : 17, reeds gebleken is een bloot verdichtsel te zijn, nog veel minder komt het *Hand.* X : 46 en XIX : 6 in aanmerking 1). Wie kan het zich ook voorstellen, dat de menschen, die ons daar beschreven staan, hunne blijdschap over hun geloof aan het Evangelie door geluiden, die voor anderen onverstaanbaar waren, en die zij zelven niet verstonden, aan den dag hebben gelegd? Wie kan dit voor eene vrucht van die gemeenschap des Heiligen Geestes houden, welke hen, zooals het verhaal

1) Verg. ook te dezer plaats ZELLER. S. 23 ff.

luidt, nu tot spreken bewogen heeft? 1) En zoo al het *profeteren* van de Efeziërs daarmede te rijmen ware; hoe is het mogelijk geweest, dat LUCAS, zonder zelf in hunne verstandsverbijstering te deelen, dit een *groot maken* of *verheerlijken van God* noemde, hetwelk hij aan die van Cesarea toekende? Ook hierbij wil ik derhalve niet langer stilstaan. Maar onder alles, wat men voor de kerkelijke overlevering in de plaats heeft gesteld, is er niets, of het lijdt aan groote bezwaren. Laat mij tot een voorbeeld het gevoelen van BLEEK bijbrengen, die het woord *talen* veranderd heeft in *ongewone, verouderde, dichterlijke* of *gewestelijke uitdrukkingen.* Dit gevoelen, zeide ik boven, dat zich nog het meeste aanprees. Doch hoe weinig het voldoe om daarin te berusten, zal ons blijken, wanneer wij op het misverstand letten, dat de geleerde man bij zijne uitlegging van de beide plaatsen, waarover wij thans handelen, begaat. Aan deze dringt hij 2) verschillen op, die hij zich waarlijk alleen heeft ingebeeld. *Hand.* X : 46 beweert hij, dat het ééne *den inhoud der rede*, het andere *de wijze* betreft, *waarop die uitgedrukt is geworden* 3). En nu verklaart hij de woorden van den schrijver in dezer voege: *zij hoorden, hoe ze God prezen en daarbij in glossen spraken.* Maar gerust laat ik het aan het oordeel van elken taalkundige over, of zulk eene verklaring, waardoor het verhaal omgezet en er het woord *daarbij* eigendunkelijk ingeschoven wordt, met den grondtekst bestaanbaar zij. Ten aanzien van *Hand.* XIX : 6 gaat hij nog willekeuriger te werk. Hij legt het, namelijk, zóó uit, dat de Heilige Geest

---

1) Wat BAUR (1830) S. 98, 99 tegen BLEEK inbrengt, laat zich ook op zijn eigen gevoelen toepassen.

2) Zie (1829) S. 47 en 58.

3) Die *inhoud* zal dan door de woorden *μεγαλυνόντων τὸν Θεόν*, de *wijze* door de voorgaande: *λαλούντων γλώσσαις* zijn aangeduid; en staat het koppelwoordje *καί* er tusschen, wij zullen hier eene *Hendiadys* vinden. Doch WINER, *Gramm.* S. 555 twijfelt zeer, of die vorm in het N. T. wel voorkomt. Noch bij A. BUTTMANN, noch bij andere Grammatici, zooals MATTHIAE, KÜHNER, MADVIG enz. heb ik den naam van dien vorm, zooveel ik mij herinner, zelfs aangetroffen. De *Hendiadys* houd ik voor een bloot verdichtsel uit misverstand ontsproten.

zich slechts bij eenigen van de Efeziërs door *het spreken in glossen* geopenbaard heeft, maar bij anderen hunner door *het profeteren*. Hij verdeelt dan tusschen tweederlei menschen, wat, naar de wetten van het spraakgebruik, door LUCAS aan allen gezamenlijk wordt toegekend 1). Zoo moest hij echter wel doen, omdat hij zich, even als anderen, door de averregtsche gelijkstelling van 1 *Kor.* XII, XIII, XIV met deze plaats, van den weg had laten afleiden. Doch vervalt nu zijne opvatting van *Hand.* XIX : 6 en evenzeer die van *Hand.* X : 46, dan ligt reeds de grondslag omvergeworpen, waarop geheel zijne verklaring van de Glossolalie rust. Ik onthoud er mij nu van, om de ongegrondheid van verklaringen, die nog minder aannemelijk zijn, te toonen.

Doch anders is het met de zaak gelegen, wanneer wij aan die van Cesarea en van Efeze gelijkelijk *een rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS toeschrijven. Dan houden wij, gelijk spoedig zal worden uitgewezen, aan de verhalen *Hand.* X : 46 en XIX : 6 getrouwelijk vast. Dat er nu niets overschiet, dan met hen in te stemmen, die door het Grieksche woord, waarvoor de Statenbijbel *talen* heeft, *tongen* verstaan, mag ik vertrouwen, dat een ieder, hetzij gaarne of ongaarne, zal moeten beamen. Evenwel zal menigeen vragen, of er dan ook nog een spreken buiten de tong besta, en, zoo neen, waartoe dan dit overtollige bijvoegsel diene. Zou het mogelijk daar staan, om een spreken te kennen te geven, hetwelk door de tong als werktuig geschiedt, zonder dat het verstand er naar behooren in deel neemt? 2) Dit heeft men al weder uit Korinthe naar Cesarea en Efeze overgebragt, maar noch door *Hand.* X : 46, noch H. XIX : 6 wordt

---

1) Ik behoef niet meer te doen, dan naar de gelijkluidende plaats *Hand.* X : 46 te verwijzen. De geheele periodenbouw vordert, dat die op dezelfde wijze als H. XIX : 6 verklaard worde. Doch waar zou het heen, zoo men het eerste *λαλούντων γλώσσαις* aan eenigen van Cesarea, het tweede *μεγαλυνόντων τὸν Θεόν* aan anderen hunner toekende?

2) Zoo onder anderen SCHMID in *Zeitstimmen*. S. 177, waar men hoofdzakelijk dezelfde woorden vinden kan.

het begunstigd. Integendeel gewagen die beide plaatsen klaarblijkelijk van een *spreken met tongen* 1), om er *iets groots en heerlijks*, waaraan het volgende beantwoordt, mede te kennen te geven. Verre van daar dus, dat die woorden *met tongen* iets overtolligs 2) bevatten, zijn zij hoog gewigtig. Zij stellen eene wijze van spreken voor, die in volmaakte overeenstemming is met de verhevene onderwerpen, over welke er, eerst ten aanhoore van PETRUS, daarna ten aanhoore van PAULUS, gesproken is geworden. En waartoe komt men dan anders, dan *tot het rondborstig en luide spreken ter verheerlijking Gods in* CHRISTUS geschied?

Ja maar, hoor ik iemand zeggen: *Hand.* X : 46 en XIX : 6 missen wij het woord *andere*, hetwelk H. II : 4 beslist, dat het daarnevens staande de beteekenis van *tongen* heeft. Waarom voegde LUCAS er dat woord in beide plaatsen niet bij, indien hij wilde, dat de lezer zich *tongen van vuur* zou voorstellen? Moest ik bij deze vraag in verlegenheid de schouders ophalen, het zou niets meer bewijzen, dan dat er in de schriften der ouden onoplosbare raadsels zijn. Maar ik meen een antwoord gevonden te hebben, en wel zoodanig een, dat niet ver gezocht is. De *sprekers te Cesarea en te Efeze* behooren wij van *de sprekers te Jeruzalem* naauwkeurig te *onderscheiden*. Genen hadden tot dus verre buiten de gemeenschap met CHRISTUS gestaan, deze waren reeds vroeger met hem verbonden geweest. Door laatstgenoemden was hij dan ook reeds vóór den Pinksterdag beleden geworden, ofschoon zij daarvoor nog niet vrij en openlijk uitkwamen; de anderen deden dit tenzelfden dage,

---

1) Zoo juist VISSERING, ook *Hand.* X: 46 en XIX: 6, het Grieksche woord *γλώσσαις* door *tongen* vertaald heeft, zoo min juist heeft hij het Voorzetsel *in* aan beide plaatsen toegevoegd door te schrijven *in tongen*, misschien ook al misleid door hetgeen 1 *Kor.* XIV gelezen wordt.

2) Als toonbeelden van zulk een *Pleonasmus* vermeldt KALVIJN, in *Comment.* ad 1 *Cor.* XIV: 5, de bekende gezegden: *sic ore loquuta est* en *vocem his auribus hausi*, om het gevoelen, dat men daar *talen* in de beteekenis van *vreemde talen* schrijven moet, aan te binden; maar de woorden *ore* en *his auribus* zijn daarin zelfs alles behalve overtollig.

waarop zij, door de kracht van woord en geest, tot het geloof aan het Evangelie overgingen, het eerst van hun leven. Bij de eene partij kwam dan ook het *verledene*, bij de andere kwam alleen het *tegenwoordige* in aanmerking. Zoo werd er hier alleen *met tongen gesproken*, terwijl dit daar *met andere tongen* geschied was. Doch bij beiden stond het daarin gelijk, dat het *een rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS was 1).

Wat die van Cesarea afzonderlijk betreft, ofschoon zij in het verborgene aan de afgoderij vaarwel hadden gezegd, als Proselyten der poorte, waren zij tot dus verre nog Heidenen gebleven. Met CORNELIUS aan het hoofd gevoelden zij echter, dat zij voor hun hart iets meer behoefden, dan zij tot nu toe verkregen hadden. Dit gewierd hun dan ook, op de Evangelieprediking van PETRUS. Maar nu werden zij gezamenlijk met heiligen geest bezield en openbaarden dit, vrouwen zoowel als mannen 2), als zij *met tongen spraken*. Daardoor hebben wij wel

---

1) Even zoo verklaart het zich, waarom niet aan hen, *die geloofden* (*πιστεύουσι*), maar die *geloof gegeven hadden* (*πιστεύσασι*) MARC. XVI: 17 *nieuwe tongen* worden toegeschreven.

2) Dat wij hier *zoowel aan vrouwen als aan mannen* te denken hebben, mogen wij afleiden uit hetgeen wij *Hand.* X : 2, 24, 27, 33, 48 en XI : 14 lezen, zonder dat H. XI : 3 daarmede in strijd is. Maar niet minder duidelijk blijkt het uit eene korte aanteekening, welke men kwalijk begrepen heeft, H. XIX : 7. De grondtekst moet daar aldus verdeeld worden: *Ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες, ὡσεὶ δεκαδύο*, waarvan de Nederduitsche vertaling deze is: *Die allen waren nu mannen, omtrent twaalf.* Ongetwijfeld zinspeelt het daarop, dat vroeger niet alleen mannen, maar ook *vrouwen met tongen gesproken hebben.* En waarop slaat dit dan? Zeker op *Hand.* X : 46, wat ten aanzien van dit onderwerp het naaste voorgaat, en dus dient het, zoowel om aldaar het Voornaamwoord *αὐτῶν*, als om vs. 44 het schijnbaar alleen Mannelijke : *τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον* van *beiderlei kunne* te verklaren. Ziet nu het *spreken met tongen*, ten huize van CORNELIUS, zoowel *op vrouwen* als mannen, en staat er H. X : 47, XI : 15, 17, XV : 8 uitdrukkelijk, dat daar dezelfde mededeeling van de gaven des Geestes als te Jeruzalem op den Pinksterdag geschied is, dan moeten wij hetgeen de korte aanteekening van LUCAS ons, nopens het

evenmin *het uiten van onverstaanbare klanken* of *van woorden zonder zamenhang* te verstaan, als het *spreken met vreemde talen*. Of hoe strookt zulk eene vreemde opgewondenheid toch met het deelgenootschap van die menschen aan Gods geestelijke gaven? Hoe konden dan de zes broeders van Joppe zich verwonderen, dat zij hen, even gelijk te Jeruzalem door de eerste belijders van JEZUS geschied was, *God hoorden groot maken* of *verheerlijken* 1)? Neen, ook te Cesarea spreidde zich het geloof aan het Evangelie met waardigheid ten toon. Te voren hadden CORNELIUS en de zijnen niet meer gedaan, dan men van Proselyten der poorte verwachten kon. In het verborgene waren zij met God omgegaan. Van het woord des vredes, dat er van Gods wege aan Israël verkondigd was, hadden zij niets dan bij geruchte vernomen. Nu was door PETRUS die boodschap des heils tot hen gebragt en door hen met blijd-

---

spreken zoowel van vrouwen als van mannen te Cesarea, leert, ook tot het gebeurde op dien Pinksterdag uitstrekken. Heb ik nu die uitlegging in mijne *Proeve van grondslagen* enz. bl. 22 kortelijk opgegeven, men zie haar, immers wat de hoofdzaak aangaat, uitvoerig, en, gelijk ik vertrouw, voldoende bewezen in mijn geschrift over *De betrekking van het gevoel tot het uitleggen van den Bijbel* enz. bl. 80 volgg. zooals TROOST bl. 220 en KROM bl. 809, 810 ook erkend hebben. In mijne *Interpr. Ep. P. ad Rom.* vindt men Tom. II. p. 735 dat bewijs nog versterkt door de opmerking, dat de woorden *οἱ πάντες*, wanneer zij op vroeger vermelde personen slaan, de beteekenis van *die allen* hebben. Ook zijn mij in lateren tijd nog meer plaatsen ontmoet, waarin het *telwoord*, hetzij alleen, hetzij te gelijk met een ander, van hetgeen er voorgaat door een *comma* moet worden afgescheiden, dewijl het tot eene *Epexegesis* of *Appositio* dient. Men zie *Marc.* VIII : 8. *Luc.* X : 1 en WINER S. 468. Mogt men *Luc.* XIV : 19 ook het woord *πέντε* beschouwen als met hetzelfde oogmerk achter *ζεύγη βοῶν ἠγόρασα* geplaatst, zoodat de spreker had willen zeggen : *Ossenspannen heb ik gekocht, en wel vijf in getal*, dan zou deze te klaarder hebben doen in het oog vallen, dat er een lange tijd verloopen zou, eer dat hij aan den maaltijd komen kon. Men verbetere dan ook de misvatting van A. BUTTMANN S. 105.

1) Dat de woorden: *μεγαλυνόντων τὸν Θεόν* hetzelfde als die van H. II: 12: *λαλούντων τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ*, beteekenen, nemen de geleerden met ZELLER S. 37 vrij algemeen aan.

schap en dankbaarheid ontvangen. Nu werden zij ook van heiligen geest vervuld. Nu konden die eerste Heidenen 1), welke belijders van den Zaligmaker der wereld geworden waren, niet langer stilzwijgen. De broeders van Joppe hoorden hen dus uitboezemen wat in hun binnenste omging 2). En hoe laat zich dat anders verklaren, dan dat zij *rondborstig en luide tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *gesproken hebben?*

Hetzelfde geldt ook nopens de volgelingen van JOANNES den Dooper, van welke LUCAS, *Hand.* XIX : 6, verhaalt : *zij spraken met tongen en profeteerden.* Zeker betreft dit menschen, van de Heidenen geheel en al onderscheiden, als oorspronkelijk Joden, van kindsbeen af met de kennis van God begiftigd en voor den overgang tot de belijdenis van den Zoon der belofte voorbereid. Maar gelijk zij JEZUS van Nazareth voor geen' geestelijken CHRISTUS erkenden, zoo wisten zij ook niet van die geestelijke gemeenschap met hem, welke, nadat hij verheerlijkt was (*Joann.* VII : 39), het bijzonder voorregt van de zijnen wezen moest. Diensvolgens stonden zij in zooverre met die van Cesarea gelijk, dat zij van JEZUS als den Heiland der wereld, in den vollen zin des woords, nog nooit hadden kunnen spreken. Doch daarin stonden zij evenzeer met hen gelijk, dat zij, door PAULUS beter ingelicht en van heiligen geest vervuld zijnde, nu het stilzwijgen afbraken door *met tongen te spreken en te profeteren.* Ook hier staat, even als H. X : 46, het eene met het andere in zulk een verband, dat eerst *de wijze*, waarop zij gesproken hebben, daarna het *onderwerp*, waarover dit geschied is, wordt voorgesteld 3). Maar wat heeft LUCAS bewogen,

---

1) Letten wij daarop, dat deze de eerste Heidenen geweest zijn, die tot de belijdenis van JEZUS overgingen, dan moet het bevreemding verwekken, dan CHRYSOST. *Hom.* XXIV. p. 192 het berigt van *Hand.* X : 46 geheel met stilzwijgen voorbijgaat.

2) Wij vinden zoo te Cesarea als te Efeze hetzelfde *ἀποφθέγγεσθαι*, dat, volgens *Hand.* II : 4 en 14, te Jeruzalem eerst door sommige belijders van JEZUS, daarna door PETRUS geschied was. Na dit geschreven te hebben, ontdekte ik, dat PAULUS *Hand.* XXVI : 25, 26 *ἀποφθέγγομαι* met *παρρησιαζόμενος λαλῶ* verwisselt.

3) Het is enkel en alleen door misverstand van *Hand.* II : 17, 18 en

om hier *profeteren* te schrijven? Bedrieg ik mij niet, dan wilde hij doen uitkomen, wat bijzonder voor *volgelingen van* JOANNES *den Dooper* paste. Het was hem niet onbekend, dat, volgens het gansche Oude Testament, de geest Gods en de profetie bijeen behoorden, en deze laatste het onmiddellijk gevolg was van den invloed des eersten 1). Hij koos dan nu een woord, waaruit het bleek, dat de Efeziërs hun deelgenootschap aan de gaven des Geestes, welke hun tot dusverre vreemd waren geweest 2), ten toon hadden gespreid. Hij drukte zich dus ook, gelijk ieder taalkundige zien kan 3), zóó uit, dat zijne woorden : *zij spraken met tongen en profeteerden* met de voorgaande : *kwam de Heilige Geest op hen* allernaauwst za-

---

door eene verkeerde vergelijking van 1 *Kor.* XIV, dat deze en gene het onderscheid tusschen de beteekenis van *ἐλάλουν γλώσσαις* en *ἐπροφήτευον* heeft voorbijgezien. Men leze OLSHAUSEN, *Comm.* op *Hand.* II : 17—21. S. 664, en TROOST, bl. 194, 195.

1) Woorden van mijnen waarden ambtgenoot, den Hoogl. KUENEN, in zijn *Historisch-Kritisch onderzoek naar het ontstaan en de verzameling van de boeken des Ouden Verbonds.* D. II. bl. 12.

2) Wat de Efeziërs vs. 2, volgens de Edit. Rec. ook door GRIESBACH overgenomen, gezegd hebben: *Ἀλλ' οὐδὲ, εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν*, moet, gelijk MEIJER zeer juist heeft opgemerkt, dus gelezen worden: *Ἀλλ' οὐδὲ, εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν, ἠκούσαμεν.* Zoo gaan ook LACHMANN, TISCHENDORF, benevens KUENEN en COBET in de uitgave van *Cod. Vat.* voor. Letten wij nu daarop, dat de grondtekst niet *τὸ ἅγιον πνεῦμα* of *τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον*, maar *πνεῦμα ἅγιον* zonder Lidwoord heeft, dan zullen wij niet weigeren aan het antwoord dezen zin te geven: *Maar wij hebben zelfs niet gehoord, of er heilige geest* (in de gemeente) *besta.* Het is hier hetzelfde als *Joann.* VII : 39: *Οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα* (*ἅγιον*), d. i. *Want nog bestond er* (onder de belijders van JEZUS) *geen* (heilige) *geest.* Verg. BAUR (1830) S. 109, 110, als mede NOESSELT, *Exercitat. ad Sacrarum Scripturarum interpretationem.* p. 57 sqq. 75 sq., ofschoon hij zonder grond door het woord *γλώσσαις barbaarsche talen* verstaan wil hebben.

3) De woorden *ἐλάλουν γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον* zijn, namelijk, door het koppelwoordje *τε* zeer naauw aan de voorgaande verbonden. Te regt heeft TROOST dit bl. 193 opgemerkt, met verwijzing naar WINER. V Aufl. S. 517. Men zie ook VI Aufl. S. 385, benevens MATTHIAE, *Ausf. Griech. Gramm.* II Th. Dritte Aufl. S. 1500 ff. KÜHNER, *Ausf. Gramm. der Griech. Sprache.* II Th. S. 418 ff. en andere Grammatici.

menhingen. Evenwel wordt, bij verschil van woorden, *dezelfde zaak*, als H. X : 46 door het *groot maken* of *verheerlijken van God*, te kennen gegeven 1). Zoo begreep het ook reeds IRENAEUS, toen hij aan die van Cesarea insgelijks het *profeteren* toeschreef 2). En evenzeer beduidt het *Luc.* I : 67 en elders de verbreiding van Gods groote werken. De volgelingen van JOANNES bragten dan nu evenmin *onverstaanbare klanken* of *woorden zonder zamenhang* voort, als zij *vreemde talen* spraken. Neen, *rondborstig en luide boezemden* ook *zij*, wat in hun binnenste omging, *tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *uit*. En wat hun het naaste bij schijnt gelegen te hebben, was de vermelding van Gods deugden, die hun nu aanschouwelijk waren gemaakt in het genot van zijne geestelijke gaven, welke de gemeenschap met den Zoon der belofte opleverde.

Ik vertrouw het dan bewezen te hebben, dat de uitdrukkingen : *met andere tongen spreken*, *met nieuwe tongen spreken* en *met tongen spreken*, *Hand.* II : 4, *Marc.* XVI : 17, *Hand.* X : 46 en XIX : 6, behoudens alle verschil, *een rondborstig en luid spreken* te kennen geven; dat *Hand.* II : 14 het berigt nopens PETRUS : *hij verhief zijne stem en boezemde zich voor hen uit*, en H. IV : 31 dat nopens de bijeenvergaderden : *zij spraken met vrijmoedigheid*, in den grond dezelfde beteekenis hebben; en dat alles nederkomt op zulk een spreken van menschen, die daaraan niet gewoon waren, *tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS. Nu is de vraag, of die verklaring ook op 1 *Kor.* XII, XIII en XIV toepasselijk zij. Tot eene voldoende beant-

1) Zie ZELLER S. 37 met BAUR (1838) S. 702 vergeleken. Ter verandering van den zin der woorden doet het niets af, dat hier de doop en de handoplegging, waarop HILGENFELD S. 91 drukt, aan het *spreken met tongen* en het *profeteren* voorgaan.

2) *Adv. Haer.* Lib. III. Cap. 12. § 15. p. 493 STIER. waar wij lezen : *Ἴσως γὰρ οὐδὲ τὸ βάπτισμα οὕτως εὐχερῶς ἔδωκεν αὐτοῖς, εἰ μὴ, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐπαναπαύοντος αὐτοῖς, προφητεύοντας αὐτοὺς ἀκηκόει.* Doch wat het woord *ἐπροφήτευον* aangaat, dat dit op *die van Efeze* meer dan op *die van Cesarea* toepasselijk is geweest, schijnt hij niet te hebben ingezien.

woording van die vraag behoeven wij ons met de verklaring van deze drie Hoofdstukken niet verder in te laten, dan het onderwerp, dat wij behandelen, vereischt. Neen, eene zoo kort mogelijke beschouwing van die verzen, welke geacht worden de *gave der talen* te betreffen, zal, hoop ik, alle onzekerheid wegnemen. Het eerst moeten wij onderzoeken, of het Grieksche woord, waarvoor de Statenbijbel [*vreemde*] *taal* of [*vreemde*] *talen* heeft, ook hier aan het Nederduitsche *tong* of *tongen* gelijk sta. Is het aanroeren van eene menigte bijzonderheden, die door anderen reeds in het midden zijn gebragt, bij dit onderzoek niet te vermijden, ik zal toch zóó trachten te werk te gaan, dat ik mij aan geene vervelende herhaling schuldig make.

Van voren beschouwd is het reeds hoogst onwaarschijnlijk, dat dezelfde woorden, welke wij gezien hebben, dat *Hand.* X : 46 en XIX : 6 vertaald moeten worden : *met tongen spreken*, 1 *Kor.* XII : 30 en XIV : 5, 6, 23 de beteekenis van *met talen spreken* zouden hebben. Daarenboven moet men H. XIV op eene menigte plaatsen, om er een' zin aan te geven, bij *taal* of *talen*, met den Statenbijbel, hetzelfde *vreemde* inschuiven, hetwelk ons gebleken is *Hand.* X : 46 en XIX : 6 geheel verwerpelijk te zijn. Ook wijst PAULUS ons H. XIV : 9, waar in den grondtekst hetzelfde woord als hier staat, duidelijk aan, dat hij zelf aan geene *taal* of *talen*, maar aan eene *tong* of *tongen* wil gedacht hebben. Zoo begrepen het ook de geleerden van verschillende rigtingen, die in onze dagen over de Glossolalie handelden 1). Doch met zulke redeneringen behoef

---

1) BLEEK (1829) bl. 9 acht het niet noodig, dat het Enkelvoud *γλώσσῃ* of het Meervoud *γλώσσαις*, waar het werkwoord *λαλεῖν* er tusschen staat, hetzelfde beteekene als de uitdrukking *διὰ τῆς γλώσσης*, maar stelt het toch buiten twijfel, dat deze *de tong* als het werktuig van het spraakvermogen bedoelt. Daarmede stemmen BAUR (1830) S. 100, 101, WIESELER (1838) S. 763. (1860) S. 113, 114 en anderen overeen. Werd het Grieksch door de onzen in het Nederduitsch overgezet : *indien gijlieden niet door de taal eene duidelijke rede geeft*, in zoo verre bleven zij zich zelven gelijk, als zij hier *taal* schreven; maar den Apostel leiden zij nu ook eene overtolligheid in den mond, welke alleronaangenaamst is.

ik mij niet te vergenoegen, daar ik met de stukken toonen kan, dat wij door den Apostel in dezen brief niet van *eene taal* of *talen*, maar van *eene tong* of *tongen* melding vinden gemaakt. Het zullen echter slechts *proeven* zijn, om door al, wie het verkiest, naar welgevallen vermeerderd te worden. Dat PAULUS, bij de behandeling van het onderwerp in geschil, geen *taal* of *talen*, maar eene *tong* of *tongen* voor den geest gehad heeft, leeren ons daar, *vooreerst*, de woorden, van welke hij zich bedient; *ten tweede*, de zaken, die hij voorstelt; *ten derde*, de personen, waarvan hij gewaagt.

Noem ik eerst *de woorden, van welke* PAULUS *zich*, bij de behandeling van het onderwerp in geschil, *bedient*, reeds aanstonds heb ik het oog op 1 *Kor.* XIII : 8, waar wij in den Statenbijbel lezen : *het zij talen, ze zullen ophouden*, en waar het Grieksche Werkwoord geen *ophouden van bestaan*, maar *van werking* beduidt 1), en dus een *ophouden van spreken*, hetwelk een ieder gevoelt, dat wel bij *tongen*, maar niet bij *talen* past. Treffen wij H. XIV : 21 de woorden *andere lippen* aan, dit toont ons, dat er geene *andere talen*, zooals de Statenbijbel heeft, kunnen voorgaan, maar dat er geschreven behoort te worden *andere tongen*, dewijl het spraakgebruik vordert, dat men werktuig tegen werktuig overstelle. Hetzelfde geldt van *Jez.* XXVIII : 11, of liever van de woorden, zooals PAULUS die aanhaalt; doch onze Overzetters hebben het zelven ingezien, dat zij te dier plaatse

---

1) Die beteekenis heeft het woord *παύεσθαι* *Luc.* XI : 1 en overal in het N. T. ook *Luc.* VIII : 24 en *Hand.* XX : 1. Met de *tong* wordt *παύειν* 1 *Pet.* III : 10 naauw in verband gebragt, daar de Apostel door zijn schrijven : *παυσάτω τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ*, zeggen wil : *die doe zijne tong ophouden met kwaadspreken*. Zoo komen *παύειν* en *παύεσθαι* bij SOPHOCLES, *Electra*, vs. 756 volgg. gelijkelijk voor. Ten slotte zegt CLYTEMNESTRA vs. 759 :

Εἰ τήνδ' ἔπαυσας τῆς πολυγλώσσου βοῆς.

Eene menigte andere plaatsen, die hetzelfde leeren, vindt men, behalve in de Lexica, in VALCKENAERII *Adnotat. ineditae in* THOM. *Mag. Eclogas*, door J. A. H. TITTMANN uitgegeven met D. RUHNKENII, L. C. VALCKENAERII *et aliorum ad* J. A. ERNESTI *Epistolae*. p. 172, 173.

tong achter *lippen* moesten zetten 1). Eene nieuwe proef verschaft ons 1 *Kor.* XIV : 26. De Statenbijbel doet den Apostel daar zeggen : *heeft hij eene [vreemde] taal*, en wel na te voren gezegd te hebben : *heeft hij een psalm*, *heeft hij eene leer* en *heeft hij eene openbaring* 2). Wie ziet niet, dat dit *ongelijksoortige* dingen zijn, welke niet nevens elkander voegen? RÜCKERT verklaart den grondtekst wel : *Is hij in het bezit van eene dier talen, waaraan de Geest deelachtig maakt, en dus van het vermogen om daarin te spreken*, maar wát beweegt den scherpzinnigen uitlegger daartoe? Gereedelijk erkent hij, dat het aan bewijzen ontbreekt, welke voor de kerkelijke overlevering, dat men aan het *spreken met vreemde talen* te denken heeft, iets beslissen; doch hij beijvert zich om te toonen, dat er niets is, hetwelk die opvatting volstrekt verbiedt 3). Geen wonder, dat wij bij hem naar gronden, waarop zijne verklaring rust, te vergeefs zoeken. Dan alleen, wanneer wij voor het Grieksche woord het Nederduitsche *tong* zetten en daardoor, naar een' bekenden spraakvorm, *eene uiting der tong* verstaan, brengen wij dat woord in overeenstemming met de drie andere : *psalm*, *leer* en *openbaring*. Het spreekt van zelf, dat het op *eene tong* slaat, zooals *die door de gemeenschap des Geestes verkregen is geworden* 4). Volgt er nu op : *heeft*

---

1) VITRINGA in *Comm.* ad h. l. heeft reeds teregt opgemerkt, dat hier van geene *talen* gehandeld wordt. Voorts zie men de verwisseling van γλῶσσα, om er de *tong* door aan te duiden, met χεῖλη in de Alex. Overzetting *Job* XXXIII : 2, 3. *Psalm* L : 14, 15. LXX : 23, 24. *Jez.* LIX : 3 enz. als mede in het N. T. *Rom.* III : 13, waar woorden uit het O. T. worden overgenomen, en insgelijks 1 *Petr.* III : 10.

2) Op gezag van de beste getuigen der oudheid moet er, met omzetting, gelezen worden : ἀποκάλυψιν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει.

3) Ik heb hier het oog op 's mans werk met den titel : *Der erste Brief Pauli an die Korinther bearbeitet von* L. J. RÜCKERT, vooral op *Beilage II*, *Ueber die Charismen der Prophetie und des Glossenredens.* S. 448—466, en hier bijzonder op hetgeen men S. 462, 463 leest.

4) Als MEIJER de aanmerking maakt, dat bij het woord γλῶσσαν geen Lidwoord noodig is, en hij het echter verklaart : „*De tong*, waarmede hij spreken wil," begaat hij een' misslag, welken de andere woorden ψαλμόν, διδαχήν, ἀποκάλυψιν luide wraken. Bovendien heeft hij hierbij vergeten,

hij eene uitlegging, dit bedoelt, gelijk nader blijken zal, *eene uitlegging van zaken*, niet *van woorden*, en baart dus geene de minste belemmering. Maar wil iemand er nog een bewijs voor hebben, dat geen *spreken van vreemde talen* hier in aanmerking komt, dan vestige hij de aandacht op H. XIV : 1, waar PAULUS zijne lezers vermaant : *ijvert om de geestelijke* [*gaven*], of liever : *om hetgeen geestelijk is* 1). Nu behoort daaronder, ofschoon in lageren rang, hetgeen men als zulk een *spreken met vreemde talen* heeft ingevoerd; maar zou het te Korinthe wel mogelijk zijn geweest, te dien aanzien de vermaning van den Apostel op te volgen? Rekent een ieder dit, zooals de kerkelijke overlevering het van *talen* neemt, *die nooit te voren geleerd zijn geworden*, niet geheel en al boven 's menschen bereik? Blijft er dus wel iets anders over, dan vs. 2 en elders *tong* voor *taal* in de plaats te stellen?

Letten wij vervolgens op *de zaken, die* PAULUS, bij de behandeling van het onderwerp in geschil, *voorstelt;* wij zullen tot dezelfde slotsom komen. Neemt men H. XIV : 2 de *vreemde taal* van den Statenbijbel over, dan belemmert men zich in de verklaring van het woord *verborgenheden*, hetwelk op den *inhoud* van iemands rede ziet, en doet den Apostel min of meer, zooals ook aan MEIJER niet ontgaan is, onwaarheid zeggen. Evenmin laat het zich verdedigen, dat vs. 4 aldus worde aangevangen : *die eene* [*vreemde*] *taal spreekt*, vermits het volgende : *die sticht zich zelven* op geheel iets anders dan op vreemde klanken wijst. Dat men er toch niet mag invoegen : *gelijk hij meent* of *zich verbeeldt*, beslist het volgende : hij

---

wat door RÜCKERT te regt is opgemerkt, dat het woord *γλῶσσα* in de redenering des Apostels over de Glossolalie nergens het Lidwoord bij zich heeft, behalve. H. XIV : 9, waar de *tong* als 's menschen *spraakdeel* voorkomt. Neen, even onbepaald als PAULUS van *eenen psalm*, *eene leer*, *eene openbaring* gewaagt, even onbepaald plaatst hij daar *eene door de gemeenschap des Geestes verkregene tong* achter. En duidt hij daardoor *de uiting* of *bekendmaking* van zulk eene tong door eene *Metonymia causae pro effectu* aan; iets dergelijks ligt ook in de overige woorden opgesloten.

1) Er staat alleenlijk in den grondtekt: *ζηλοῦτε τὰ πνευματικά*.

sticht de gemeente, dat tegen het vorige overstaat, zoodat wij het eerste en het tweede gelijkelijk beschouwen moeten als in ernst geschreven 1). Een nieuw bewijs, dat PAULUS met het Grieksche woord geen *taal* of *talen*, maar *tong* of *tongen* heeft te kennen gegeven, leveren de vergelijkingen op, waardoor hij H. XIV : 7—11 zijn betoog opheldert. Inzonderheid lette men op hetgeen de Statenbijbel door het Nederduitsche *onderscheid*, *onzeker*, *duidelijke rede*, *soorten van stemmen*, *de kracht der stem* 2) overzet. Bij naauwkeurig onderzoek zal het dan blijken, dat dit alles geen vreemde klanken, welke er voortgebragt worden, betreft, maar *zaken, welke de door Gods Geest aangevuurde tong uitboezemt* 3). Even sterk pleit tegen de gewone opvatting de vraag van den Apostel vs. 23 : *zullen zij niet zeggen, dat gij uitzinnig zijt?* 4) Dit vraagt hij nopens menschen, die hij *ongeleerden* of *ongeloovigen* noemt. Maar hoe kon hij aan laatstgemelden zulk een verwijt in den mond leggen, wanneer hij het op het *spreken met vreemde talen* toepaste? Behoorde het dan tot een kenmerk van het ongeloof, dat het zulk een spreken voor een gewrocht van uitzinnigheid hield? Was het bij dezulken van die klasse, welke dit verstonden, wel mogelijk zich zoo deerlijk te vergissen? En hoe kon de waan, dat er in eene stad als Korinthe, waar men dagelijks met zoo vele vreemdelingen verkeerde, buiten de Christelijke gemeente, niemand was, die het verstond, ooit bij PAULUS opkomen? Daaruit volgt al weder, dat hij aan geen *spreken met vreemde talen*, maar aan *het behandelen van zaken*,

---

1) Niet zonder reden wordt het gevoelen van WETSTEIN, die aan het eerste lid van vs 4, met beroep op vs. 17 en *Marc.* VII: 9, toevoegt: *gelijk gij meent*, dan ook door MEIJER en anderen verworpen.

2) *Διαστολήν*, *ἄδηλον*, *εὔσημον λόγον*, *γένη φωνῶν*, *τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς*.

3) Kortheidshalve verwijs ik ook hier naar MEIJER. Doch dat het woord *φωναί* volstrektelijk belet, om door *γλῶσσα* of *γλῶσσαι talen* te verstaan, heeft insgelijks BAUR (1830) S. 79 duidelijk aangewezen.

4) Zoo vertale men den grondtekst: *Οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε*; Dit slaat op het voorgaande: *ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι*.

die het begrip van ongeloovigen te boven gingen, moet gedacht hebben. Tot hetzelfde besluit leidt hij ons op, als hij *ongeleerden* aan *ongeloovigen* doet voorgaan, zelfs al stemden wij niet eens in met hetgeen HIRZEL 1) waarschijnlijk heeft gemaakt, dat door deze benaming *Joden, die van de Christelijke kennis onkundig waren*, van de *Heidenen* onderscheiden zijn. Of zou zulk een besluit ons nog wel twijfelachtig zijn, daar hier menschen bij elkander zijn gevoegd, gelijk de spotters te Jeruzalem (*Hand.* II : 13) en FESTUS te Cesarea (H. XXVI : 24)? 2) De aanstoot van beiderlei soort kon derhalve niet voortspruiten uit het *hooren spreken met vreemde talen*, maar moest ontstaan uit het *hooren voordragen van zaken, waartegen hunne vooroordeelen aandruischten.*

Dezelfde slotsom zullen wij verkrijgen door nu nog het oog te slaan op *de personen, waarvan* PAULUS, bij de behandeling van het onderwerp in geschil, *gewaagt.* Het zijn eerst de Korinthische Christenen in het gemeen, van welke hij, volgens de kerkelijke overlevering (H. XIV : 5), verklaren zal : *Ik wil* (*wel*), *dat gij allen* [*vreemde*] *talen spreekt.* Doch dat hij iets anders gemeend had, toonde hij zelf door er aanstonds bij te voegen : *maar meer, dat gij profeteert*, hetwelk tegen het *spreken van vreemde talen* niet kan overstaan. En wat kon hem ook bewogen hebben, om aan al de lezers van zijnen brief zoodanig iets toe te wenschen, hetwelk, bijaldien het al eenige beteekenis had, die noodwendig verliezen moest, wanneer zij, niemand uitgezonderd, er gezamenlijk in deelden? 3) Of zou hij mogelijk den schijn, dat hij de waarde van die gave uit wangunst verkleinde, van zich hebben willen afwenden? Toen deze gissing bij CHRYSOSTOMUS 4) oprees, was hem zeker de

1) *Wie zijn de ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι* (*ongeleerden of ongeloovigen*)*?* enz. in *Bijdragen van buitenlandsche Godgeleerden.* D. II. bl. 466—474.

2) Verg. BAUR (1838) S. 645.

3) Staat er in het Grieksch niet : *θέλω μὲν*, maar : *θέλω δὲ*, en volgt er nu : *πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε*; dan drukt PAULUS eerst zijnen *onbepaalden wensch* uit, maar voegt er vervolgens bij, wat nog liever door hem gewenscht wordt. Zie WINER S. 301.

4) 's Mans woorden, te breed om hier over te nemen, kan men vinden

kracht van hetgeen de Apostel vs. 18 nopens zich zelven getuigt, niet regt levendig. Misschien had hij ook wel een' min bedorvenen grondtekst voor zich, dan dien onze Overzetters gevolgd zijn, toen zij het Grieksch aldus vertolkten : *Ik dank mijnen God, dat ik meer [vreemde] talen spreek dan gij allen.* Doch laten wij die woorden voor een oogenblik gelden, dan zal PAULUS zich eene gave hebben toegeschreven. waarvan in geen gedenkstuk der oudheid eenig spoor te vinden is. Nergens vernemen wij toch van hem, dat hij ooit eene andere taal gebruikt heeft, dan de Hebreeuwsche en de Grieksche. Wat meer is, *Hand.* XIV : 11 volgg. ontdekken wij, dat hij althans ééne taal, het Lycaönisch, noch gesproken, noch verstaan heeft. Wat wij hem 1 *Kor.* II : 1, 2 en 2 *Kor.* XI : 6 nopens zich zelven hooren verklaren, maakt het almede hoogst onwaarschijnlijk, dat hij zich H. XIV : 18 over *het spreken met vreemde talen* uitlaat. Doch stellen wij al eens, dat hij dit te dezer plaatse doet, en dat hij hier Gode dank zegt voor het voorregt van al de Korinthiërs zaamgenomen dienswegens te overtreffen, dan is dit eene dankzegging voor hetgeen hem, toen hij onder hen verkeerde, van geene de minste dienst geweest is. Dat hij er in de Christelijke zamenkomsten, noch daar, noch elders, ooit eenig gebruik van heeft gemaakt, blijkt zonneklaar uit geheel H. XIV, inzonderheid uit vs. 19. Zou het dan buiten die zamenkomsten, mogelijk als hij alleen was, geschied zijn? Naar de gewone uitlegging leidt daartoe vs. 28 zijne vermaning : *dat hij zwijge in de gemeente, doch dat hij voor zich zelven spreke en voor God!* Maar kunnen wij hem, zonder hem voor een dwaashoofd aan te zien, de vermaning wel opdringen, om, als er geen mensch tegenwoordig is, de gemeenschap met Gods Geest te betoonen door *vreemde talen te gaan spreken?* En zal hij zelf zich op zulk een onzinnig bedrijf nog wel beroemd hebben? Er schiet dus niets

---

bij HEYDENREICH, *Comment. in priorem Divi Pauli ad Corinthios Epistolam.* Vol. II. p. 375, 376. Ook bij anderen, zooals ROSENMÜLLER, *Scholia in Nov. Test.* Ed. IV ad h. l., treffen wij de gissing van den Kerkvader aan.

anders over, dan dat wij, zoowel vs. 28 als vs. 18, van de gewone uitlegging afwijken. Doch doen wij dit, dan moeten wij ons daar wel het *spreken met eene door Gods Geest bezielde tong* voorstellen. Hiertoe worden wij nog te meer gedrongen, daar PAULUS waarschijnlijk geheel iets anders geschreven heeft, dan wij in den Statenbijbel lezen. Volgens de beste getuigenissen der oudheid luidt de zuivere grondtekst althans zoo, dat alle gedachte aan *vreemde taal* of *talen* vervalt. Zal het Nederduitsch aan het Grieksch beantwoorden, dan wordt er vereischt, dat wij het aldus overzetten : *ik dank God : meer dan gij allen spreek ik met de tong!* 1) Wat nu de Apostel daardoor bedoele, zal ons beneden blijken.

Wij zijn dan verre genoeg gevorderd, om op alle plaatsen van 1 *Kor.* XII, XIII en XIV, in welke de Statenbijbel voor het Grieksche woord, waarover hier sprake is, *taal* of *talen* heeft, zonder eenigen schroom onzen VISSERING gehoor te kunnen geven door dit in *tong* of *tongen* te veranderen. Wierp iemand,

---

1) Volgens de *Editio recepta* staat er in den grondtekst : *Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν.* Maar volgens vele oude Codices, waartoe ook de *Sinaiticus* behoort, en andere getuigen moet er gelezen worden: *Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ· πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσῃ λαλῶ.* Ware het nu boven niet reeds bewezen, dat men willekeurig te werk gaat, wanneer men voor het Grieksche *γλώσσῃ* in het Nederduitsch *met eene vreemde taal* zet, toch zou dit Enkelvoud tot uitdrukking daarvan in de rede van PAULUS niet voegen. Hiertoe zou het Meervoud *γλώσσαις* vereischt worden. En dit komt in Cod. B werkelijk voor, maar buiten kijf is het oorspronkelijk van de hand eens schrijvers, die den grondtekst wilde verbeteren, en ook al aan *het spreken van vreemde talen* dacht. Merkwaardig is de lezing van Cod A.: *Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσῃ*, welke RÜCKERT en DE WETTE, *Kurze Erklärung der Briefe an die Corinther* t. d. p. ook hebben aanbevolen. Maar, behalve dat zij te weinig gezag heeft om veilig gevolgd te worden, brengt zij in de noodzakelijkheid, om het woord *εὐχαριστῶ* hier anders op te vatten, dan vs. 17 (verg. vs. 16) het gebruik van *εὐχαριστεῖς* veroorlooft. Het is dan veel verkieselijker met MEIJER, OSIANDER, *Comment. über den ersten Brief Pauli an die Korinther* en anderen, die lezing, waarbij het woord *λαλῶ* behouden blijft, aan te nemen, zooals zij in LACHMANN en TISCHENDORF hare verdedigers gevonden heeft.

op het voetspoor van RÜCKERT en anderen, mij 1 *Kor.* XIII : 1 tegen, ik zou het beweren, dat daar *talen* staan moet, met MEIJER eene magtspreuk noemen. Wat zou ons toch verhinderen, om PAULUS te doen zeggen: *Al ware het, dat ik met de tongen van de menschen en de Engelen sprake?* 1) Hij wil dan daardoor alle mogelijke tongen van wezens, die geacht worden het spraakvermogen te bezitten, aanduiden. En genomen eens, dat hij deze vereenigt, om ze van het redelooze vee, hetwelk dat vermogen mist, te onderscheiden, dan kan er geenszins *talen*, maar moet er volstrekt *tongen* staan. Bij de vermelding van tweederlei personen veroorzaakt daar het gebruik van het Meervoud natuurlijk geene bedenking, en evenmin H. XII : 30 en XIV : 5, 23, 39, waar het op een ander Meervoud slaat, hetzij uitgedrukt, hetzij onuitgedrukt. Moeijelijker is de beantwoording der vraag, hoe het Meervoud ook op H. XIV : 5, 6 passe. dewijl er slechts één persoon voorkomt. Het is toch hoogst ongerijmd iemand meer dan ééne tong toe te kennen. Maar stelt gij *talen* voor *tongen* in de plaats, dan drukt u een ander bezwaar. Of volgt daaruit niet, dat het meer dan ééne vreemde taal geweest moet zijn, welke men te zelfder ure bij afwisseling sprak; en wie durft dit denkbeeld aannemelijk noemen? Doch alle moeijelijkheid verdwijnt, wanneer wij het Meervoud *tongen* van *de verschillende wijzen* verklaren, *waarop ééne en dezelfde tong zich hooren doet* 2). Hiertoe leidt PAULUS zelf ons

---

1) Wat men al van de woorden: *'Εὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων* gemaakt heeft, wordt ons door PAREAU, *Comment. critic. et exeg. in* 1 *Cor.* XIII p. 148 sqq. medegedeeld. BLEEK geeft (1830) S. 55 zelf toe, dat door *γλῶσσαι tongen* verstaan kunnen worden. En hoe ook van gevoelen veranderd, ontkent BAUR (1838) S. 694 ff. niet, wat hij vroeger (1830) S. 116, 117 volstrekt gevorderd had. Intusschen levert deze plaats tegen hen, die H. XIV : 3 en elders voor *γλῶσσαι* [*vreemde*] *talen* zetten, dit bezwaar op, dat het toevoegsel *vreemde* hier eene ongerijmdheid wordt. Ook leert het woord *ταῖς*, hetwelk aan *γλώσσαις* voorgaat, dat de schrijver, evenzeer als H. XIV : 9, het spraakdeel van menschen en engelen, en dus de *tong* voor den geest gehad heeft.

2) Het is dezelfde *Metonymia causae pro effectu*, waarvan boven reeds gewaagd is geworden. Zij ligt ook ten gronde bij de verklaring van anderen,

op, als hij, H. XII : 10, 28, onder de geestelijke gaven ook *soorten van tongen* telt, die aan *een' en denzelfden persoon* ten deele zijn gevallen 1). Hoe willekeurig toch de Statenbijbel te werk ga, wanneer wij op de eene plaats *menigerlei talen*, en op de andere [*menigerlei*] *talen* lezen, behoef ik voor niemand te bewijzen, die het oorspronkelijke vergelijken kan.

Het staat derhalve, vertrouw ik, vast, dat *vreemde talen* 1 *Kor.* XII, XIII en XIV volstrekt niet in aanmerking komen, maar dat wij daar aan *tong* en *tongen* te denken hebben. Evenzeer mogen wij nu ook, met de groote meerderheid der geleerden, die over de Glossolalie geschreven hebben, als bewezen aannemen, dat aldaar hetzelfde verschijnsel als *Hand.* II : 4 volgg., *Marc.* XVI : 17, *Hand.* X : 46 en XIX : 6 gevonden wordt. En zouden wij dan ook wel te berispen zijn, wanneer wij het op dezelfde wijze verklaren, waarop wij gezien hebben, dat wij het in die plaatsen verklaren moeten? *Eene beschrijving der zaak*, welke ons de moeite van verdere navorsching uitwint, erkent men algemeen 2), dat PAULUS ons

---

die van de kerkelijke overlevering zijn afgeweken. Wie ontdekt haar bijv. niet, als BAUR (1838) S. 634 over de *tongen* zegt, dat zij *bijzondere uitboezemingen* zijn, *in welke het werktuig der tong zich openbaart?* Met reden doet hij er bij voorafgaan, dat zoo ook 1 *Kor.* XIV : 12 πνεύματα, waarvoor men in den Statenbijbel *geestelijke gaven* leest, de *verschillende wijzen* beteekent, *waardoor de geest zich in enkele personen uit.* Doch geeft hij er naderhand eene uitlegging van, die met zijn boven reeds wedersproken gevoelen overeenstemt, ik kan dit nu daar laten.

1) Inzonderheid komt 1 *Kor.* XII : 10 hier in aanmerking, vermits het Meervoud γένη γλωσσῶν daar door het Meervoud: διακρίσεις πνευμάτων, wordt voorafgegaan, terwijl het eene zoowel als het andere aan het Enkelvoud verbonden is. Gelijk nu het eerste Meervoud πνευμάτων (om weder met BAUR (1838) S. 627 te spreken) niet op eene meerderheid van *geesten* ziet; zoo kan het tweede γλωσσῶν ook geene meerderheid van *tongen* bedoelen, maar in den grond alleenlijk eene verscheidenheid van hetgeen door de *tong* wordt uitgedrukt. In de verwisseling van de woorden ἄλλῳ en ἑτέρῳ hebben wij niets bijzonders te zoeken. Wij vinden haar ook bij HOMERUS, *Iliad.* XIII : vs. 729 volgg. in eene dergelijke rede.

2) Zie, onder anderen, BLEEK (1830) S. 60; BUEKERS bl. 515; RÜCKERT S. 450.

evenmin geeft, als wij die in de verhalen van LUCAS of elders aantreffen. Geen wonder, daar hij niet voor ons, maar voor de Korinthiërs geschreven heeft, aan welke alles bekend was. Doch door de vergelijking van die plaatsen, waarop hij zich over het verschijnsel heeft uitgelaten, zullen wij naar zijne meening niet te vergeefs zoeken. Evenwel zal dit dan alleen gelukken, wanneer wij ons aan die voorwaarde houden, welke boven reeds meermalen 1) is aangeroerd geworden.

Dat de gave, welke door het *spreken met eene tonge* of *met tongen* wordt aangeduid, in de Christelijke gemeente te Korinthe eene schromelijke ontaarding ondergaan heeft, lijdt geen' den minsten twijfel 2). Maar dan moet immers het *verbasterde* van het *oorspronkelijke* naauwkeurig onderscheiden worden, voor en aleer wij bepalen kunnen, in hoe verre het spreken te dier stede gelijk geweest zij aan hetgeen wij *Hand.* II : 4 volgg., *Marc.* XVI : 17, *Hand.* X : 46 en XIX : 6 vermeld vinden. Of mogen wij ons zoowel van het onzuivere, als van het zuivere, tot maatstaf van hetgeen er te Jeruzalem, Cesarea, Efeze en elders gebeurd is bedienen? Reeds boven is het ons gebleken 3), hoe vele misvattingen daaruit, dat men dit, als om strijd, gedaan heeft, ontsproten zijn, en hier behoef ik het niet weder op te halen. Wil iemand, zonder een' breeden weg van onderzoek in te treden, zich daarvan op nieuw overtuigen, hij leze alleenlijk, hoe MEIJER 4) de gevoelens der geleerden, die hem zijn voorgegaan, beoordeelt, en wat hij ten besluite als het zijne in het

1) Inzonderheid bl. 5 en 6.

2) Naar waarheid zeide nog zeer onlangs KROM, bl. 832: „Wat eerst te Jeruzalem, Caesarea en Ephesus een gezond verschijnsel was, is later te Corinthe eene ziekelijke ontaarding geworden."

3) Bl. 31 volgg. en elders.

4) Men zie zijne verklaring van 1 *Kor.* XII : 10. S. 255—260. De woorden, waarmede hij, na de gevoelens van anderen wederlegd te hebben, het zijne opgeeft, durf ik niet anders dan in het Hoogduitsch mededeelen. Door *het spreken met tongen* verstaat hij dan : *denjenigen Gebetsvortrag in Bitte, Lob und Dank, welcher so exaltirt war, dass die subjective Verstandsthätigkeit dabei deprimirt, die Zunge aber nicht der individuellen Reflexion zum Organ diente, sondern, von dieser unabhängig, unwillkührlich*

midden brengt. Maar wordt er met *de onderscheiding van het oorspronkelijke en het verbasterde begonnen*, dan slaat men, zooals een ieder, dunkt mij, gevoelen moet, eerst den weg in, die tot het ontdekken van licht in de duisternis geleidt, al blijft er ook nog veel over, dat wij heden ten dage niet meer verklaren kunnen.

Vragen wij, wat het verschijnsel, waarover wij nu handelen, te Korinthe *oorspronkelijk* geweest zij; wij moeten PAULUS door hetgeen hij ons in zijn' brief mededeelt, zelven laten antwoorden 1). Maar slaan wij de plaatsen, welke aldaar dit verschijnsel betreffen, naauwkeurig gade, dan zullen ze, hoeveel donkers er nog overblijve, het best te vereenigen zijn, wanneer wij ons hetzelfde voorstellen, dat wij te Jeruzalem, Cesarea, Efeze en elders hebben leeren kennen. Het zal dus belijders van JEZUS aangaan, bij wie het te voren aan genoegzame vrijmoedigheid, kundigheid en bespraaktheid ontbroken had, om openlijk te verklaren, wat in hun binnenste omging. Deze zullen nu hunne dankbare gevoelens wegens hun deelgenootschap aan het Evangelie van Gods genade hebben uitgeboezemd. Om kort te gaan, zullen zij *rondborstig en luide tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *gesproken hebben*. Daarvan konden zij zich zeker, eveneens als die te Cesarea en te Efeze, in tegenwoordigheid van hen, door wier prediking zij tot het Christendom gebragt waren, reeds niet weêrhouden. Daarmede verlustigden zij zich

---

vom heil. Geiste in Thätigkeit gesetzt war. Gerust laat ik het nu aan ieders oordeel over, of dit niet op zulk eene verwarring van *het oorspronkelijk en verbasterd verschijnsel* ruste, dat het, met hoeveel scherpzinnig overleg ook gesteld, volstrekt onaannemelijk is.

1) Ter onderscheiding van het oorspronkelijke en het verbasterde worden wij ook daardoor geholpen, dat PAULUS zelf het eene van het andere onderscheidt door, ja wel, H. XIV, over beide gelijkelijk te handelen, maar H. XII en XIII het oorspronkelijke voorop te zetten. Dat men ook hierop te weinig acht sloeg, heeft van oudsher vele dwalingen veroorzaakt. Zie daarvan reeds eene proeve bij CHRYSOSTOMUS, door wien wij Tom. X. p. 264 op 1 *Kor.* XII : 10 vinden aangeteekend : *῾Ο μὲν γὰρ ᾔδει τὸ τῇ ἔλεγεν αὐτὸς, ἑτέρῳ δὲ ἑρμηνεῦσαι οὐκ ἠδύνατο· ὁ δὲ καὶ ἀμφότερα ταῦτα ἐκέκτητο, ἢ τούτων θάτερον.*

vervolgens niet alleen onder hunne huisgenooten of in de eenzaamheid, maar traden zij ook wel eens, zooals de aan JEZUS in den mond gelegde belofte betrekkelijk nieuwe geloovigen luidt, voor ongeloovigen, hetzij uit de Joden of uit de Heidenen, op, om hen te beschamen of voor de goede zaak te winnen. Dat hoorde men van hen, in navolging van hetgeen er te Jeruzalem gedaan was geworden, als zij, na het aannemen van de belijdenis des Evangelies, voor het eerst de Christelijke vergadering bijwoonden. Misschien namen zoowel vrouwen als mannen daaraan deel in eenvoudigheid en opregtheid des harten 1). In allen gevalle was het de vernieuwing van dat *zedelijk wonder*, hetwelk zich te Jeruzalem, Cesarea, Efeze en elders bij hen, die door de gemeenschap met den Geest van CHRISTUS geleid werden, had ten toon gespreid.

Wij verkrijgen derhalve geheel iets anders, dan de geleerden voordragen, die eene stipte *onderscheiding van het oorspronkelijke en het verbasterde* in het verschijnsel te Korinthe nalaten. Doch nu wane men niet, dat ik, door hersenschimmige verbeelding misleid, een tafereel heb opgehangen, waaraan de brief van PAULUS niet beantwoordt. Integendeel heb ik, zoo ik mij niet bedrieg, de grondtrekken aan de eigene woorden van den Apostel ontleend. Reeds in de onderscheiding van het oorspronkelijke en het verbasterde gaat hij zelf H. XII : 10 ons voor, als hij onder de geestelijke gaven *de soorten van tongen* rekent. Zoo wederlegt hij regelregt de gevoelens van hen, die in het gebeurde te Korinthe een verschijnsel hebben gezien, hetwelk met de geestdrijverijën of dweeperijën van vroeger of later tijd min of meer overeenkwam 2). En bedoelt hij, zooals boven gebleken

1) Die gissing heeft te meer waarschijnlijkheid, omdat PAULUS H. XIV : 34—36 zijne vermaningen betrekkelijk de vrouwen tusschen zijne redeneringen over het *spreken met tongen* invoegt. Ik begrijp derhalve niet, waarom BLEEK (1829) S. 76, bij zijne overzetting en omschrijving van Hoofdst. XIV, deze verzen geheel onaangeroerd gelaten heeft.

2) Zie, onder anderen, OLSHAUSEN (1829) S. 544 ff. BAUR (1830) S. 124 ff. ZELLER. S. 16, 17, 43. HILGENFELD. S. 94 ff. MEIJER S. 259. WIESELER (1860) S. 115, 116. SCHMID S. 188 ff.

is, er de *verschillende wijzen* door, *waarop de tong* van *den door Gods Geest bezielden mensch zich uitboezemt*, dan leert hij ons tevens, dat niets nader bij de hand ligt, dan aan *een rondborstig en luid spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS te denken. Dit beantwoordt ook veel meer aan den eertitel van *teeken* voor de ongeloovigen buiten de Christelijke vergadering 1), welken hij H. XIV : 22 aan de *tongen* geeft, dan het uiten van *onverstaanbare klanken* of *woorden zonder zamenhang* in die vergadering. Ook worden wij genoopt, om boven dit onzuivere begrip het zuivere te kiezen, wanneer wij vers 19 op den grondtekst letten. Volgens den Statenbijbel stelt PAULUS daar *vijf woorden* tegen *tien duizend woorden* over. Nu zou de ongeletterde zich al ligt verbeelden, dat die tegenoverstelling de zoo even verworpene uitlegging begunstigt. Maar het Grieksch beduidt ongetwijfeld *uitdrukkingen, die* op zich zelve *zin en beteekenis hebben* 2). Ook hier komt het Meervoudige *tongen* voor, zooals in de overige plaatsen, die wij tot dus verre beschouwden. Doch ettelijke malen, en wel reeds H. XIV : 2 enz. wordt dit door het Enkelvoudige *tong* afgewisseld. Gelijk nu de kerkelijke overlevering daarmede onbestaanbaar is, zoo laat het zich niet beter verklaren dan door het oorspronkelijk verschijnsel voor *een rondborstig en luid spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS aan te zien. Vooral moeten wij tot de zoo even reeds aangeroerde plaats, vers 19, terugkeeren. Daar vermeldt PAULUS *het spreken van tien duizend woorden in eene tong*. Nu houd ik dit voor onzin, ten zij de weg, die door

---

1) Zoo stemt PAULUS overeen met hetgeen *Marc.* XVI : 17 beloofd wordt : *Σημεῖα τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει* enz.

2) In den grondtekst staat er : *Ἀλλὰ ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ*. Wordt nu in het eerste lid het Meervoud *λόγους* gebruikt, om *eene zamenhangende reeks van woorden* te beteekenen, dan zeker ook in het tweede lid. Even zoo 1 *Kor.* II : 4, 13 en elders. Verg. *Deut.* X : 4, waar de schrijver *de tien geboden* der wet *τοὺς δέκα λόγους* noemt. Ook het Enkelvoud *λόγον* vordert 1 *Kor.* XIV : 9, gelijk BLEEK (1829) S. 9, 10 wèl gezien heeft, dezelfde uitlegging.

mij is ingeslagen, gevolgd worde. Doch wanneer wij *Psalm* XXXIX : 4 vergelijken, dan wordt ons ook de keuze van dien weg ten sterkste aangeraden. Wij treffen daar toch bijkans dezelfde uitdrukking aan, om *het vrij en openlijk uiten van de verborgenheden des harten* te kennen te geven 1).

Maar wat beduidt het, dat H. XII : 10 op *soorten van tongen* aanstonds *uitlegging van tongen* volgt, zooals vers 30 de ontkenning: *zij spreken immers allen niet met tongen*, door deze: *zij leggen immers allen niet uit*, 2) vervangen wordt? Hier telt PAULUS *de uitlegging der tongen* toch onder *de geestelijke gaven* en moet dus wel het *oorspronkelijke* voorstellen. Wie kan nu echter gelooven, dat de Apostel de eene goddelijke gave voor zoo gebrekkig zou hebben aangezien, dat zij, om aan hare bestemming te voldoen, de andere, d. i. *de uitlegging* 3) behoeven zou? Doch bij deze bedenking veronderstelt men, hetgeen vele navorschers van dit onderwerp dwalen doet, dat PAULUS hier van een' lijdelijken toestand gewaagd heeft, waarin de

---

1) Gelijk er hier staat *λαλῆσαι ἐν γλώσσῃ*, evenzoo in de Alex. Vertaling, die aan den Hebreeuwschen grondtekst beantwoordt, *ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου*. Het gebruik van het voorzetsel *ἐν* verklaart zich daardoor, dat het woord *γλώσσῃ de uitboezeming der tong* te kennen geeft. Zie voorts de aanteekening op bl. 12. Op dezelfde wijze versta men 1 *Kor*. XIV : 39: *ἐν γλώσσαις*, indien men dit met TISCHENDORF, ook volgens den *Cod. Vat.* met KUENEN en COBET, lezen moet.

2) Deze is ongetwijfeld de meening van PAULUS bij zijne vragen : *μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι;* Door *πάντες* verstaat hij *allen, die der geestelijke gaven deelachtig zijn.*

3) Dat de woorden *ἑρμηνεία* en *ἑρμηνευτής*, benevens de zaamgestelde, die 1 *Kor*. XII : 10 enz. voorkomen, op geene *vertaling* zien kunnen, volgt reeds daaruit, dat *γλῶσσα* en *γλῶσσαι tong* en *tongen* beteekenen. En wil men die woorden zóó verstaan, dat zij werkelijk op geestelijke gaven passen, zooals PAULUS zich deze heeft voorgesteld, dan moeten zij de *verklaring zoowel van den zin als van den inhoud eener uitboezeming der tongen* aanduiden. Zoo wordt, om niet verre te gaan, *διερμηνεύειν* *Luc*. XXIV : 27 van JEZUS, als *uitlegger van het Oude Testament* voor de Emmausgangers, gebruikt. Dit te volgen is althans veel beter, dan met OLSHAUSEN (1829) (S. 548, 549) tweederlei ongelijksoortige beteekenis zaam te voegen.

mensch slechts als een bloot werktuig door middel van de tong uitte, wat hem door den Heiligen Geest werd ingeblazen. Men vergeet daarbij, dat hij H. XII : 7 aan de ontwikkeling van hetgeen een ieder tot zijn deel verkreeg, de uitspraak voorop gezet heeft: *Aan een iegelijk wordt de openbaring des Geestes gegeven tot hetgeen oorbaar* (of liever *nuttig*) *is.* Zoo is dan bij hem *de gave der tongen* het vermogen, dat de mensch door de gemeenschap des Geestes verkrijgt. Maar, naar zijne meening, kan het toch, hoever hij, die zich van dit vermogen bedient, gevorderd is, niet anders dan menschelijk, en dus gebrekkig zijn. Zie maar eens, wat er vs. 10 voorga. Daar staan de woorden: *en eenen anderen profetie, en eenen anderen onderscheidingen der geesten*, met elkander in het naauwste verband. Aan den eenen wordt dus de beoordeeling toegekend van hetgeen de ander als profetie voordraagt, hem door de leiding des Geestes ingegeven. Dezelfde beoordeeling, waarmede eene schifting van het zuivere en het onzuivere gepaard gaat, vinden wij ook H. XIV : 29 en elders 1) vermeld. Was dit nu voor de Christelijke gemeente wezenlijk behoefte, geen wonder, dat *de uitlegging der tongen* ook bij *de soorten van tongen* vereischt werd. Hoe welgemeend en opregt ook, geschiedde het vrij en openlijk spreken door menschen, die daaraan ongewoon waren. Op welk eene wijze zij het ook deden 2), het kon niet missen,

---

1) Nergens blinkt dit zoo helder uit als 1 *Thess.* V : 19—21. Worden deze drie verzen, elk op zich zelf, genomen, dan missen zij alle beteekenis; maar naauw aaneengeknoopt leveren zij dezen of dergelijken zin op: *Bluscht de geestelijke gaven niet uit, door de profetiën, welke in de gemeente tot u komen, te verachten; maar beproeft alles, wat gij hoort, en, wordt het kwade door u verworpen, behoudt het goede.* Zie, onder anderen, NEANDER S. 174, 175 en JOWETT, *The Epistles of St. Paul to the Thessanians* enz. Vol. I. p. 92 ff. Beiden vergelijken ook 1 *Kor.* XII : 10 met 1 *Thess.* V : 19—21.

2) Volgens WIESELER (1838) S. 716, 717 kozen zij meestentijds den vorm des gebeds. Zoo heeft men het ook doorgaans begrepen. En dit rust op de eigene woorden van PAULUS, H. XIV : 14—17. Maar de Apostel redeneert daar over het verschijnsel in den staat zijner verbastering, zonder te zeggen, in hoe verre het met het oorspronkelijke overeengekomen en in hoe verre het daarvan afgeweken zij.

of menigmaal bleef er iets donkers over. In die gevallen kwam de verklaring van iemand, die in de gemeenschap des Geestes deelde, dan ook te stade. En noemt PAULUS dit eene der geestelijke gaven, wij behoeven niet te schromen, om het, evenzeer als *het spreken met tongen*, daaronder te rekenen.

Ziedaar, zoover ik het heb kunnen nagaan het *oorspronkelijke*, waarvan PAULUS wel getuige zal geweest zijn, toen hij zich te Korinthe bevond. Letten wij nu op *de verbastering*, welke het in de Christengemeente aldaar, bij het insluipen van vele verkeerdheden, na 's mans vertrek ondergaan heeft. Hetgeen te Jeruzalem, Cesarea en Efeze slechts *eenmaal* gebeurd was en gewisselijk *zelden* gebeuren moest, maakte men tot een *dagelijksch* bedrijf. Wat daar met de invoering van het Christendom in verband had gestaan, plantte men op eene reeds lang geregelde, Christelijke vergadering over. Wat de vrucht van een ootmoedig en blijmoedig geloof aan het Evangelie was geweest, werd nu een geesteloos namaaksel van het oorspronkelijke, een gewrocht van hoogmoed en ijdelheid. Die tot het vrij en openlijk spreken geheel onbevoegd waren, lieten zich even als bevoegden hooren. Menigmaal rolde er van de lippen, wat te duister of te verward was, om begrepen te worden. Menigmaal begreep men zelf niet eens, wat men uitte 1). De stichting, waartoe men bijeengekomen was, ging dus deerlijk te niet. Er rezen geschillen op, die den onderlingen vrede stoorden. *Het rondborstig en luide spreken* had men voor het uiterlijke behouden, maar het was aan een spel van losbandige

---

1) Zie H. XIV : 2, 6, 9, 14—17, 20, 23. Hetgeen PAULUS daar voordraagt, teekent ons grootendeels den toestand der verbastering, waarin te Korinthe de Glossolalie verkeerde. Dat vs. 14 de uitdrukking *ὁ νοῦς μου* niet *de zin mijner woorden*, zooals PLATT, *Vorlesungen über die beyden Briefe Pauli en die Corinthier*, overeenkomstig zijne verkeerde verklaring der spreekwijze *γλώσσαις λαλεῖν*, het met meer anderen heeft opgevat, maar *'s mans innerlijken zin* te kennen geeft, blijkt uit vs. 15—19 allerduidelijkst en is vrij algemeen aangenomen. Doch ook hier heeft men te zeer voorbijgezien, dat de Apostel over de verbastering van *het spreken met tongen* handelt.

kinderen gelijk geworden: het strekte althans niet meer *tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS 1).

Hoe dit alles in zijne bijzonderheden aan PAULUS ter kennis gekomen zij, weet niemand met zekerheid te zeggen. Waarschijnlijk waren er te Korinthe onder de beter gezinden, die het kwaad wenschten verholpen te zien, en die nu den Apostel om raad gevraagd hadden 2). Hetgeen wij H. XIV : 39 ten slotte omtrent *het spreken met tongen* lezen, doet mij zelfs gissen, dat zij hem het voorstel hebben gedaan, om het met geweld in de gemeente te keeren. Maar, ei lieve! wat bewoog den Apostel dan toch om zulk een voorstel af te wijzen en te schrijven: *Verhindert het niet?* Het antwoord op die vraag moogt gij uit H. III : 1—3 opmaken. De Korinthische Christenen waren zelve nog kinderen, die geene vaste spijs verdragen konden, maar met melk gevoed moesten worden 3). Wierd *het spreken met tongen* regelregt te keer gegaan, dan vreesde PAULUS, dat menigeen gevaar liep, om, bij zijne nog geringe ontwikkeling, van kwaad tot erger te vervallen. Daar-

---

1) Klaagde BAUR (1838) S. 621, dat het tot dus verre nog niet gelukt was de woorden van PAULUS nopens de Glossolalie met die van LUCAS in eene gewenschte overeenstemming te brengen, en beproefde men later zijne krachten daaraan te vergeefs; het zou beter zijn toegegaan, indien men met eene behoorlijke *onderscheiding van het oorspronkelijke en verbasterde* begonnen was. Had WIESELER die onderscheiding naar eisch gemaakt, dan zou hij zeker (1818) S. 717 niet geschreven hebben, dat het afkeuring verdient *het spreken met tongen* als eene ziekelijke vrucht van het eerste Christelijke gemeenteleven te beschouwen.

2) Niet zonder waarschijnlijkheid heeft ook THOMANDER, p. 4, dit daaruit afgeleid, dat de rede van PAULUS H. XII : 1 met dezelfde woorden *περὶ δέ*, als H. VII : 1, 25 en VIII : 1 aanvangt. Het ligt voor de hand om die rede met *ἐγράψατε*, dat in de eerstgenoemde plaats gelezen wordt, aan te vullen.

3) Dit kon wel niet anders wegens den beklagelijken toestand, waarin zij, nog maar korten tijd geleden, volgens H. XII : 2 verkeerd hadden. Hier wordt dezelfde blinde overgegevenheid aan het zinnelijke voorgesteld, als in de woorden der *Epistola ad Diognet.* Cap. 9 : *Μέχρι μὲν οὖν τοῦ πρόσθεν χρόνου εἴασεν (ὁ θεὸς) ἡμᾶς ὡς ἐβουλόμεθα ἀτάκτοις φοραῖς φέρεσθαι, ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις ἀγομένους.*

enboven ontging het hem niet, dat er opregten van harten zijn konden, die plotseling eene aandrift kregen, om hunne dankbare gevoelens voor hun deelgenootschap aan het Evangelie van Gods genade vrij en openlijk uit te storten, en deze wilde hij niet voor het hoofd stooten. Als hij het verschijnsel op zich zelf beschouwde, zooals het zich te Jeruzalem en elders had voorgedaan, dan was hij zelf er ook mede ingenomen. Oorspronkelijk achtte hij het van dien aard, dat het daar, waar het werkelijk uit de gemeenschap met Gods Heiligen Geest voortvloeide, ter eere van CHRISTUS en tot heil voor een ieder in het bijzonder strekte, zoodat het in zoo verre wenschelijk en begeerlijk was 1). Wat meer is, zijne eigene ervaring had hem daarvan aangename proeven opgeleverd. Hij schroomde dan ook niet te schrijven : *Ik dank God : meer dan gij allen spreek ik met de tong*. Maar wat anders kon hij daarmede bedoelen, dan hetgeen hij, sedert zijne roeping tot het Apostelschap, dagelijks aanschouwelijk maakte en dus zijn *rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS, als hij daar stond voor Joden en Heidenen, en deze tegen hem uitvoeren en hem met hunne wraak bedreigden 2)? De Korinthiers waren zelve daarvan getuigen geweest, toen hij te voren in zwakheid, en in vrees, en in vele beving onder hen verkeerde, en zijne rede en zijne prediking toch in betooning van geest en kracht was 3). Zoo ging bij hem, onder al het menschelijke, waartegen hij te strijden had, het spreken met de door Gods Geest bezielde tong vergezeld van het ontdekken der goddelijke waarheid en het opleiden tot een godvruchtig en heilig leven. Zoo openbaarde het zich bij hem in zijne volle waarde.

Maar hoe hooger PAULUS die oorspronkelijke gave stelde, des te meer beijverde hij zich in zijnen brief, om te Korinthe *de verbastering te stuiten*. Zelfs den minst geoefenden lezer van dezen brief kon het niet ontgaan, hoezeer hij zich aan het be-

---

1) H. XIV : 4, 28.
2) Zie *Hand.* XIII : 46; XIV : 3; XIX : 8; XXVI : 25, 26; XXVII : 31.
3) 1 *Kor.* II : 3, 4.

drijf van velen in de Christelijke gemeente van die stad ergerde 1). En daarin haperde het niet aan bijzonderheden, welke geschikt waren, om het kwaad tegen te gaan. De onderlinge stichting stelde hij voorop als den maatstaf van hetgeen deugdelijk en van hetgeen verwerpelijk was. Ontbrak het daaraan in de vergadering, dan noemde hij al *het spreken met tongen*, hoe vele waarde dit elders ook had, nutteloos 2). Die zich in

---

1) Uit hetgeen PAULUS H. XIV : 19 bij vergelijking geschreven had, kon men ligtelijk opmaken, dat hij het *spreken met tongen*, zooals het te Korinthe in de Christelijke vergadering geschiedde, geheel en al afkeurde.

2) Inzonderheid vestige men de aandacht op H. XIV : 6, waar wij in den grondtekst lezen : *Νυνὶ δὲ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ ἢ ἐν διδαχῇ*; Oppervlakkig beschouwd zou men hieruit afleiden, dat PAULUS van *vierderlei mededeelingen* gewaagt, maar hij gewaagt er slechts van twee, de *προφητεία* en de *διδαχή*, voor welke de *ἀποκάλυψις* en de *γνῶσις* tot grond liggen. Gelijk REUSS p. 73 en anderen dit niet onopgemerkt hebben gelaten, zoo is het door BLEEK (1829) S. 63, 64 ook niet voorbijgezien en evenmin door BILLROTH, *Comment. zu den Briefen des Paulus an die Corinthiër*. Doch doen beide geleerden den Apostel zeggen, dat hij, om nuttig te zijn, niet *γλώσσαις*, maar *ἐν προφητείᾳ* en *ἐν διδαχῇ* spreken moet, dit vloeit uit misverstand van 's mans meening voort. Neen, hij zegt, zooals RÜCKERT, DE WETTE, MEIJER getoond hebben, dat zijn *spreken met tongen* nutteloos is, wanneer het niet *ἐν προφητείᾳ* en *ἐν διδαχῇ* geschiedt. Hierdoor veroordeelt hij de zaak dan niet op zich zelve genomen, maar zooals die te Korinthe plaats grijpt. Hij ijvert daartegen, dat men het *spreken met de tongen*, hetwelk in den regel *buiten de Christelijke Vergadering* moest blijven, dagelijks *in die vergadering* te werk stelt. Bleek dit niet reeds daaruit, dat hij, in deze gansche redenering vs. 3—5, 7—12, 17, 26, 40, de stichting van anderen tot maatstaf neemt van hetgeen deugdelijk en verwerpelijk is; de woorden : *indien ik tot u kwam*, zouden het alleen reeds uitwijzen. Evenzoo bedoelt hij vs. 2 en elders het misbruik bij de *openbare zamenkomsten*. Aan den anderen kant leert hij, wanneer het *spreken met tongen* in die zamenkomsten zijne nuttigheid hebben kan Het tweetal dingen, waarvan hij dit daar afhankelijk maakt, heeft veel gelijks aan die beide, welke MATTHES, *het Profetisme onder Israël*, in *Godgel. Bijdr.* voor 1861, bl. 722, 723 voorstelt, als bij de Profeten naauw verbonden, en welke hij de *profetie* en de *paraenese* noemt. Misschien zouden wij, naar het spraakgebruik van onzen tijd, het eene als een onderwijs tot verlichting van het verstand, het andere als een onderwijs tot hei-

dit geval met zulk een spreken ophielden, leerde hij, dat zich als dwazen aanstelden en dus alleen uit hoogmoed of ijdelheid het oorspronkelijke nabootsten 1). Om de onmatige zucht tot zulk een bedrijf te bestrijden, kende hij daaraan slechts een' lageren rang onder de geestelijke gaven toe 2) Doch hij nam ook middelen ter beteugeling te baat. Vooreerst beval hij bij het *spreken met tongen* de maat te houden en niets te uiten, dan dat *een' gezonden zin* opleverde, zoodat men het zelf verstond en het door anderen verstaan werd 3). Ten tweede gaf hij een voorschrift, waardoor de drift van zelf bedaren moest, daar hij het uitdrukkelijk aan *de voorwaarde, dat het wierd uitgelegd*, verbond, en waar die uitlegging ontbrak, *het stilzwijgen* aan een ieder opleide 4). Ten derde verbood hij *de vrouwen* volstrektelijk het spreken in de vergadering en dus ook het deelen in dit bedrijf. Nu liet hij het aan den tijd over om de gemeente van de ingeslopene kwaal te genezen, zonder dat hij *het rondborstig en luide spreken* bij menschen, die daaraan ongewoon waren, tegenging, waar het *tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS geschiedde.

Te vergeefs zoeken wij nu eenig spoor van dit *spreken met tongen* in andere Christelijke gemeenten, waarvan de Schriften des Nieuwen Testaments ons berigt geven. Ik bedoel vooral die

---

liging van hart en leven beschouwen kunnen. Doch wat daar ook van zij, de Apostel leert ons het *oorspronkelijke*, dat zich te Jeruzalem, te Cesarea en te Efeze heeft voorgedaan, van de *verbastering* onderscheiden, welke het te Korinthe gekregen heeft, toen het geen *rondborstig en luide spreken* van menschen, die daaraan niet gewoon waren, *tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS meer zijn kon.

1) H. XIV : 9, 11, 20, 23. Verg. RÜCKERT S. 452. BAUR (1838) S. 655, 656. WIESELER (1838) S. 717.

2) Zie H. XII : 10, 28, 30. In navolging van anderen heeft THEOPHYLACTUS, *Opp.* Tom. II. p. 201. Ven. 1755, daarvan reeds gezegd : „Dit stelde hij achteraan om hen te beteugelen, die zich daarop verhoovaardigden."

3) H. XIV : 14 volgg. 27.

4) Niet alleen keurde hij, H. XIV : 5, 13, zulk eene uitlegging wenschelijk, maar vs. 28 maakte hij daarvan eene volstrekte voorwaarde.

van groote steden, waarin men van het gebeurde te Jeruzalem, Cesarea en Efeze even gemakkelijk kennis had kunnen krijgen als te Korinthe. Maar wat sommige geleerden ook in het midden hebben gebragt, in die weelderige stad van Griekenland treffen wij het alleen aan. Waarom dan toch de geestelijke gave juist dáár alleen zoo grovelijk misbruikt? Was het bijzonder dáár, dat de oorspronkelijke plant voor hare ontaarding vruchtbaren grond had? Twee dingen, welke ter beantwoording van die vraag vooral in aanmerking komen, worden ons door PAULUS in zijnen brief medegedeeld. Het eene bestaat daarin, dat de Korinthiërs op het pralen met kracht van taal en sierlijkheid van redenen ten hoogste gesteld zijn geweest, zooals blijken kan uit 1 *Kor.* I: 17 volgg. II: 1 volgg. III: 18 volgg. Het andere betreft de mindere aanzienlijkheid naar de wereld, aan de onder hen gestichte Christengemeente eigen, als waartoe wij H. I: 26 lezen, dat *niet vele wijzen naar het vleesch, niet vele magtigen, niet vele edelen* behoord hebben. Knoopen wij nu deze twee dingen zamen, dan vinden wij hier inzonderheid menschen, die aan het vrijmoedig optreden voor eene vergadering ongewoon waren en die dit toch van hooge waarde hielden. Zoo laat het zich althans eenigzins begrijpen, dat juist hier en hier alleen het *rondborstig en luide spreken tot Gods verheerlijking in Christus,* hetwelk te Jeruzalem en elders uit de gemeenschap met Gods Heiligen Geest was voortgevloeid, vaak door hoogmoed en ijdelheid nagebootst is geworden.

Evenwel hebben wij daarmede de naaste oorzaak van het kwaad nog niet ontdekt. En welke die geweest zij, zal niemand met zekerheid weten te zeggen. Oordeelt BERTHOLDT 1) het beslist, dat wij haar bij de Christenen uit de Joden te zoeken hebben, daarmede zijn wij nog niets gevorderd. Misschien stond de verbastering der geestelijke gaven wel in eenig verband met de twisten en verdeeldheden, welke wij H. I: 10 volgg. van PAULUS vernemen, dat er in de gemeente van Korin-

1) *Historisch-kritische Einleitung in sämmtliche kan. und apocr. Schriften des alten und neuen Testaments.* VI Th. S. 3326.

the tusschen verschillende partijen plaats gegrepen hebben. Maar dat daarbij de naam van APOLLOS genoemd wordt, is inderdaad opmerkelijk. Hij was, gelijk ieder weet, een Jood, te Alexandrië in Egypte geboren en als volgeling van JOANNES den Dooper te Efeze gekomen, waar hij al spoedig in de synagoge met vrijmoedigheid optrad. Doch, nadat AQUILA en PRISCILLA zich zijner hadden aangetrokken, om hem in het Christendom te onderwijzen, was hij daarvan een der welsprekendste verdedigers. Geruimen tijd, nadat PAULUS eene gemeente te Korinthe gesticht had, stak hij naar die stad over en kreeg er een' sterken aanhang. Dit belette hem echter niet, om vervolgens naar Efeze terug te keeren. Wat hem daartoe bewogen heeft, zou moeijelijk te raden zijn. Doch de opgetogenheid der Korinthiërs over 's mans welsprekendheid maakte den Apostel, gelijk COQUEREL 1) zegt, zoo weinig naijverig op hem, dat hij, daartoe waarschijnlijk verzocht geworden, hem aanspoorde, om andermaal de reis naar Griekenland te ondernemen. Nu acht ik het der moeite wel waardig bij hetgeen hij H. XVI : 12 daaromtrent geschreven heeft, eenige oogenblikken stil te staan. In den Statenbijbel luiden zijne woorden aldus : *En wat aangaat* APOLLOS, *den broeder, ik heb hem zeer gebeden, dat hij met de broeders tot u komen zou; maar het was ganschelijk* [*zijn*] *wil niet, dat hij nu zou komen; doch hij zal komen, wanneer het hem welgelegen zal zijn* 2). Zoo weigert dan APOLLOS van de gelegenheid, dat hij met goed gezelschap reizen kan, gebruik te maken en de stad, waar hij door menigeen bewonderd wordt, op nieuw te bezoeken. Bij die weigering volhardt hij niettegenstaande de vurige wenschen van den Apostel, dat hij gaan zal. Klaarblijkelijk toont hij, dat hij zich met uitvlugten behelpt en dat het hem aan den wil hapert. En wat hij nu afslaat, belooft hij, dat hij naderhand doen zal, wanneer het hem

---

1) *Biographie sacrée*. Tom. I. p. 125.

2) Wil iemand den grondtekst voor zich zien, daarin staat het volgende: *Περὶ δὲ 'Απολλὼ, τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ, ἐλεύσεται δὲ, ὅταν εὐκαιρήσῃ.*

beter voegt. Waarom dat alles? Omdat hij, zooals MEIJER gist, geen partijman verkoos te zijn? Maar ware het te voorzien, dat hij bij zijne wederkomst te Korinthe daarvan den schijn zou aannemen, dan zou hij door PAULUS zelven tot de reis zoo ernstig niet zijn aangespoord. Dan zou hij ook geene belofte van een later bezoek der gemeente gedaan hebben. Dan zou het door den Apostel of door iemand op zijnen naam aan TITUS wel niet zijn opgedragen te zorgen, dat hem als een' hoog geschatten vriend niets ontbreken zou 1). Liever geloof ik, dat de reden van deze zonderlinge handelwijze eigenlijk in het *spreken met tongen* ligt. Ik vermoed, namelijk, dat APOLLOS, door hoogeren geest aangevuurd, dit, zoo vóór als na zijnen overgang tot de belijdenis van CHRISTUS, in het openbaar te Efeze gedaan heeft: dat hij daardoor de Efezische volgelingen van JOANNES den dooper, met welke hij in naauwe betrekking stond 2), heeft voorbereid, om het ook te doen, toen zij het Evangelie hadden aangenomen: dat hij daarmede te Korinthe insgelijks is opgetreden, toen hij daar aan de Joden JEZUS als den CHRISTUS verkondigde: dat hij door sommigen hunner, welke hij gewonnen had, nagevolgd is, om hunne dankbare gevoelens *tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *rondborstig en luide uit te boezemen:* doch dat hij nu onschuldig te weeg gebragt heeft, dat anderen dit uit hoogmoed of ijdelheid nabootsten: dat hij, na zijn vertrek uit Griekenland, met bitter leedwezen vernam, hoe het kwaad, even als de kanker, steeds verder en verder was doorgedrongen: maar dat hij van de middelen, welke PAULUS in zijnen brief tot stuiting daarvan had aangewend, niet onkundig was gebleven en dat hij zijn tweede bezoek van Korinthe heeft willen uitstellen, tot dat hij van het bedaren der nu nog heerschende koorts de aangename tijding zou gekregen hebben.

Hoe men over die gissingen, welke niet geheel uit de lucht gegrepen zijn, ook oordeele, dit mogen wij met tamelijke ge-

---

1) *Tit.* III : 13.

2) Zie BAUR, *Paulus der Apostel Jesu Christi.* S. 182 ff. bijzonder S. 185.

rustheid aannemen, dat het misbruik van *het spreken met tongen* te Korinthe niet lang zal hebben voortgeduurd. Dat PAULUS het in zijnen *tweeden brief* niet eens heeft aangeroerd, bewijst echter nog niet voor het ophouden der verbastering. Evenmin mogen wij ons daarmede vergenoegen, dat er in geheel het Nieuwe Testament niets van gevonden wordt. Het ware niet onmogelijk, dat hetgeen hier niet voorkomt, in andere schriften, welke buiten den Bijbel omgaan, staat aangeteekend. Onderzoeken wij dit dan nog kortelijk. Doch zoo spoedig het blijken zal, dat later levende geslachten nopens het misbruik van *het spreken met tongen* te Korinthe niets bepaalds geweten hebben, zoo gemakkelijk zal het zijn te toonen, *in hoe verre de geschiedenis der vroegste Christeneeuwen de gegrondheid der slotsom, waartoe ik gekomen ben, op meer dan ééne wijze stave.*

Wenschen wij te vernemen, hoe het te Korinthe met de verbastering gegaan zij, welke door PAULUS zoo nadrukkelijk bestreden is geworden, dan is KLEMENS de *Romein*, zou men zeggen, de eerste en voornaamste, wien wij om inlichting te vragen hebben. Maar al wie met 's mans *brief aan de Korinthiërs* slechts eenige gemeenzaamheid heeft verkregen, zal daarop niet te sterk aandringen. Hoe weinige van die punten, welke de Apostel, in zijne beide geschriften aan de Christelijke gemeente van die stad, met meerdere of mindere uitvoerigheid behandeld heeft, worden toch door hem aangeroerd, zoodat men aan het vermoeden, dat hij ze, toen hij de pen opvatte, althans met de vereischte aandacht niet gelezen had, geen' weêrstand bieden kan 1)! Zeer natuurlijk dus, dat hij ook, bij al zijne vermelding van de over die gemeente uitgestorte gaven des Geestes 2), over het *spreken met tongen* te eenenmale stilzwijgt. Doch stelt deze stilzwijgendheid ons in zoo verre te leur, als zij ons van de gevolgen, welke het schrijven van den Apostel over het misbruik van die gave te Korinthe gehad heeft, tegen onze ver-

---

1) Men verg. de reeds boven aangehaalde verhand. van den Hoogl. STUFFKEN over de *Kerkel. overlevering*, bl. 119 volgg. 126 volgg.

2) Zie hem reeds *Ad Corinth. Epist.* Cap. 2. *Patr. Apost.* Vol. I. p. 146. COT.

wachting onkundig laat; zij doet ons toch besluiten, dat het geen misbruik van *het spreken mèt vreemde, te voren niet aangeleerde talen* geweest is. Had het toch zulk een wonder boven alle wonderen betroffen, dan is het niet waarschijnlijk, dat wij er in den *brief van* CLEMENS alle spoor te vergeefs van zouden zoeken.

Even vruchteloos zullen wij de schriften van de andere, zoogenoemde *Apostolische Vaders*, echte of onechte, opslaan, om er, of van de onder de Korinthiërs ingeslopene verbastering, of van *het spreken met vreemde, te voren niet aangeleerde talen*, eenig berigt te vinden. Ook bij JUSTIJN den *Martelaar* ontdekken wij daarvan, waar hij de gaven der belijders van CHRISTUS voorstelt, en zelfs *Joël* II : 28, 29 aanhaalt 1), niets ter wereld. ATHENAGORAS, THEOPHILUS van *Antiochië* en anderen der vroegste Christenschrijvers laten ons insgelijks verlegen; zij mogen al de leer, dat de Apostelen en hunne medehelpers door den Heiligen Geest geleid zijn geworden, behandelen 2). Hetzelfde vermeldt ook wel CLEMENS van *Alexandrië*, met beroep op *Joël* II: 28 en 1 *Kor*. XII : 7—11, maar zonder dat er bij hem van eene *gave der talen*, zooals de overlevering die voorstelt, eenigermate sprake is 3).

Zien wij nu, of TERTULLIANUS ons iets meer oplevere. Dat deze het gebeurde te Korinthe vermelden zou, is reeds vrij onwaarschijnlijk; doch had oudstijds *het spreken met tongen* in een *spreken met vreemde, te voren niet aangeleerde talen* bestaan, dan zouden wij er denkelijk bij hem wel een spoor van ontdekken. Maar zulk eene ontdekking doen wij echter niet, waar hij zich over de zending van den Heiligen Geest, welke

---

1) *Apol.* I. Cap. 50. *Dial. cum Tryph.* Cap. 39 et 87. Tom. I. Part. 1. p. 118 en Part. 2. p. 128, 304. Ed. alt. OTT. Evenwel komen de twaalf Apostelen bij hem (*Apol.* I. Cap. 39. p. 94.) voor, als *gemeene, tot spreken onbekwame menschen, die in de wereld zijn uitgegaan, en door de kracht Gods allen in zijn woord onderwezen hebben.*

2) De plaatsen vindt men bij HAGENBACH, *Lehrbuch der Dogmengeschichte.* Th. I. S. 84 ff.

3) *Stromat.* Lib. IV. Cap. 21. Lib. V. Cap. 13. Tom. I. p. 624, 625, 699 POTT.

LUCAS ons *Hand.* II : 4 beschrijft, uitlaat 1). Evenmin doen wij haar, waar hij 1 *Kor.* XII : 10 en, wat meer is, H. XIV : 21, 26 voor oogen heeft 2), en het woord, waarvoor wij in den Statenbijbel *taal* lezen, door *geestelijke rede in zinsverrukking* uitlegt.

IRENAEUS geeft ons ruimer stof tot onderzoek. Maar in de plaats, welke hier in aanmerking komt 3), gaat hij, vooreerst, den Apostolischen tijd geheel en al met stilzwijgen voorbij en handelt alleen over hetgeen nog te zijnen tijde voorvalt. Ten tweede geeft hij slechts berigt van hetgeen hij uit den mond van anderen vernomen en niet van hetgeen hij zelf bijgewoond heeft. Ten derde gewaagt hij, al moesten wij het Grieksch, waarop het hier vooral aankomt, in het Nederduitsch overzetten : *wij hooren van vele broederen — — — dat zij door den Geest met allerlei talen spreken*, toch volstrekt niet van *vreemde talen, welke de sprekers te voren niet hadden aangeleerd.* Eindelijk zou dat *spreken met vreemde talen* hier in een onnatuurlijk verband staan, hetzij wij op hetgeen er voorgaat, of op hetgeen er volgt, de aandacht vestigen. Neen, wij behooren ons hier *het spreken met allerlei tongen* voor te stellen, en wel *als het voorregt van hen, die de profetische gave ontvangen hebben*, als *hetgeen zij aan de gemeenschap des Geestes verschuldigd zijn*, en als *daarin bestaande, dat zij de geheimen der*

---

1) *De praescript. haeretic.* Cap. 22. Tom. II. p. 26. SEML. Zie ook *De Oration.* Cap. 25. Tom. IV. p. 23. en *Adv. Jud.* Cap. 7. Tom. II. p. 289, 290.

2) *Adv. Marcion.* Lib. V. Cap. 8. Tom. I. p. 407, 408. Hij laat hier wel volgen : *Cum hac commemoratione charisma linguarum confirmat* enz. maar wat hij door dit *charisma linguarum* versta, vernemen wij van hem volstrekt niet. Wij kunnen dit evenzeer voor *gave der tongen* als voor *gave der talen* nemen. Voorts raadplege men HILGENFELD, S. 123, 124.

3) *Adv. Haereses.* Lib. V. Cap. 6. § 1. Tom. I. p. 730. Deze plaats treffen wij ook bij EUSEBIUS aan, *Hist. Eccles.* Lib. V. Cap. 7 fin. Ik reken mij verpligt haar geheel en al uit te schrijven, zooals zij deels in het Latijn, deels in het Grieksch voorkomt. De schrijver zegt derhalve : „Propter quod Apostolus ait : Sapientiam loquimur inter perfectos (1 *Kor.* II : 6), perfectos dicens eos, qui perceperunt spiritum Dei, et omnibus linguis loquuntur per spiritum Dei, quemadmodum et ipse loquebatur : καθὼς καὶ

menschen openbaren en *de verborgenheden Gods verkondigen.* 1). Of IRENAEUS zich wel ergens met de verklaring van 1 *Kor.* XIV heeft ingelaten, zou ik niet durven zeggen; maar dat hij *Hand.* II : 4. niet als een verhaal van *het spreken met vreemde talen* heeft aangezien, bewijst hij allerduidelijkst in twee plaatsen, waarin hij van de uitbreiding des Evangelies melding maakt 2).

Niemand schijnt derhalve ORIGENES met het berigt, dat de eerste Christenen *met vreemde, te voren niet aangeleerde talen* gesproken hebben, te zijn voorgegaan. Zoo hebben mannen van naam het ook begrepen 3). Maar is het nog wel zoo zeker, dat die schrijver daarvan inderdaad melding heeft gemaakt? Laat mij van mijne bevinding zoo kort mogelijk rekenschap geven! In de voornaamste, of liever de eenige plaats 4), welke hier met grond wordt bijgebragt, handelt ORIGENES over de verklaring van PAULUS, *Rom.* I : 14 : *Beiden Grieken en barbaren,*

πολλῶν ἀκούομεν ἀδελφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικὰ χαρίσματα ἐχόντων, καὶ παντοδαπαῖς λαλούντων διὰ τοῦ πνεύματος γλώσσαις, καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων εἰς φανερὸν ἀγόντων ἐπὶ τῷ συμφέροντι, καὶ τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ ἐκδιηγουμένων."

1) Zoo moet derhalve het Latijn : *omnibus linguis loquuntur per spiritum Dei* ook worden uitgelegd. Verg. inzonderheid NEANDER S. 21. BLEEK (1829) S. 76, 77. BAUR (1830) S. 115, 116. HILGENFELD S. 133, 134, die echter minder durft beslissen.

2) L. c. Lib. III. Cap. 1. § 1. en Cap. 12. § 1. p. 422, 423, 475. In laatstgenoemde plaats lezen wij wel : *et loquerentur linguis*, maar zonder dat *peregrinis* er bij staat, en om alleen *het vrijmoedig spreken* te kennen te geven, zooals het vervolg uitwijst.

3) Onder anderen NEANDER S. 22 en REUSS S. 83 ss.

4) *Commentariorum in Ep. ad Rom.* Lib. I. *Opp.* Tom. IV. p. 470, waar wij slechts het Latijn hebben, hetwelk aldus luidt : „Requirendum nunc est: Quomodo Apostolus Graecis et Barbaris, sapientibus et insipientibus debitor est? Quid enim ab ipsis acceperat, unde iis debitor fieret? Arbitror diversis quidem gentibus inde eum effectum esse debitorem, quod omnium gentium linguis eloqui accepit per gratiam Spiritus Sancti, sicut et ipse dixit : *Omnium vestrum magis linguis loquor.* Quia ergo linguarum notitiam non pro se quis, sed pro his, quibus praedicandum est, accipit, debitor omnibus illis efficitur, quorum accepit a Deo linguae notitiam."

beiden wijzen en onwijzen ben ik een schuldenaar. Nu vraagt hij, waardoor die zulk een schuldenaar geworden zij. En daarop antwoordt hij zóó, dat zijne meening zeer twijfelachtig is. Al vertolken wij zijne woorden : *dat hij door de genade des Heiligen Geestes verkregen heeft zich in de talen van alle volken te uiten*, en die vertolking wordt zeker gevorderd, omdat er in het vervolg van *kennis der talen* sprake schijnt te zijn; dan kunnen ze nog op zulk eene verstaanbaarheid der Evangelieprediking zien, dat haar de toegang tot alle volken geopend sta. Doch hoe men het ook neme, men lette er op, dat de schrijver niet van de Apostelen of Evangeliepredikers in het gemeen, maar alleen van PAULUS gewaagt, en dat hij nu omtrent dezen *geen geschiedkundig berigt geeft*, maar *slechts redeneert*, en wel *op grond van een' tekst, die bedorven is* 1). Andere plaatsen, waarop men zich beroepen heeft, roeren *de gave der talen* in de verte niet aan, maar doelen op hetgeen in *'s menschen binnenste* geschiedt, of op de *stille verzuchtingen van den biddende*, volgens *Rom.* VIII : 26 2). Opmerkelijk is inzonderheid wat ORIGENES ergens zegt: *en nog zijn er sporen van dien Heiligen Geest, welke in de gedaante eener duif verschenen is, bij de Christenen overgebleven.* Nu noemt hij driederlei soort op : het duivelbannen, het genezen van zieken en het voorspellen van de toekomst; maar over het *spreken met vreemde talen* wordt door hem volstrekt gezwegen 3). Wilde iemand dit daaraan toeschrijven, dat zulk een spreken onder die gaven behoord heeft, welke ten tijde van dezen schrijver niet langer voortduurden; dan verklare hij eens, waarom de man er insgelijks van gezwegen heeft, waar hij de verwonderlijke verbreiding van het Evangelie, als door vreesachtige, ongeleerde en onbespraakte menschen geschied,

---

1) Zie wat over 1 *Kor.* XIV : 18 gezegd is bl. 96.

2) L. c. p. 601, 602. en *De oratione*, Cap. 2., Tom. I. p. 199. Op beide plaatsen beroept zich NEANDER. Even weinig geldt hier, wat gelezen wordt *De Principiis* Lib. II. Cap. 8. Tom. I. p. 94 en *Comm. in Matth.* Tom. III. p. 465.

3) *Contra Celsum.* Lib. I. Cap. 46. Tom. I. p. 361.

voorstelde 1). Hier kwam het juist te pas zich op dit bewijs van de goddelijkheid hunner zending te beroepen, bijaldien hij daarvan kennis droeg. Zeker zegt hij elders: *Verwonder u niet, zoo er thans niemand, die waarlijk een wijze naar God is, gevonden wordt; want de meeste der uitstekendste gaven hebben opgehouden, zoodat ze in geenen deele of schaars meer te vinden zijn* 2); doch hoeveel er bij het leven van ORIGENES in het vergeetboek geraakt zij, op het ongehoord verschijnsel van *met talen te spreken, die men nooit geleerd heeft*, laat zich dit niet toepassen 3). Voorts mag het bij dit onderzoek niet worden voorbijgezien, dat deze schrijver, als ik mij niet vergis, nergens in zijne werken het verhaal van LUCAS *Hand.* II : 4 heeft aangeroerd. Zou dit niet reeds vrij duidelijk bewijzen, dat hij van *de gave der talen*, zooals de kerkelijke overlevering die voorstelt, geene de minste kennis heeft gedragen?

Gaan wij van ORIGENES over tot een' onbekende, van wiens uitweiding over de geestelijke gaven der eerste Christenen ik boven reeds gebruik heb gemaakt 4). Hier halen de Apostelen de aan JEZUS in den mond gelegde belofte: *met nieuwe tongen zullen zij spreken, Marc.* XVI : 17, aan en verklaren van deze en al de opgenoemde gaven, dat zij eerst aan hen zelven en daarna aan dezulken geschonken zijn, die aan hunne Evange-

---

1) Ibid. Cap. 62. p. 376 sqq. Verg. Lib. III. Cap. 39. p. 473 en Lib. VIII Cap. 47. p. 776.

2) *In Prov. Salom.* Tom. III. p. 5.

3) Eer ik van ORIGENES afstap, wil ik nog aanroeren, wat SUICERUS, *Thes. Eccles.* Tom. II. p. 778, uit *Cat. in Joh.* VII. p. 217 heeft overgenomen. Daar vraagt hij, op de woorden van den Evangelist ziende: *Ποῖον πνεῦμα οὔπω ἦν;* en antwoordt: *Τῶν μυρίων καὶ δεινάων χαρισμάτων, ὧν ἐπλούτησαν οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τῆς διὰ γλωσσῶν ἐπιφοιτήσεως.* Maar ook door dit antwoord leeren wij niet, dat ORIGENES aan *de gave der talen* gedacht heeft. Waarom zou de zin van het slot niet zijn kunnen: *nadat hij door tongen tot hen gekomen was*, d. i. *zijne aanwezigheid in hunne tongen getoond had?* Zie STEPH. *Thes.* op het woord *ἐπιφοίτησις*.

4) *Constit. Apost.* Lib. VIII. Cap. 1. Vol. I. p. 387 sqq. COT. bl. 75 aangehaald. Het is bekend, dat dit werk eene verzameling van stukken bevat, die tot zeer verschillende tijden behooren.

lieprediking geloof hadden gegeven. Zij beschrijven ze als teekenen daartoe ingerigt, om Joden en Heidenen, die door het woord niet overtuigd werden, te beschamen en voor CHRISTUS te winnen. Doch daarvan, dat zij aan het *spreken met vreemde talen* gedacht hebben, ligt in hunne rede geen het minste bewijs, ook waar zij zich vervolgens van *Jez.* XXVIII: 11 bedienen, ook waar zij, door PAULUS 1 *Kor.* XII : 8 volgg. voorgegaan, verschillenderlei gaven optellen. Het is zoo, *het spreken met tongen* rekenen zij onder de *wonderen*, die slechts door sommigen aanschouwelijk zijn gemaakt; maar verdient het dezen naam niet te dragen, wanneer het op menschen past, die te voren vreesachtig en onbespraakt geweest waren, doch nu hun geloof aan Gods genade vrij en openlijk uitboezemden en daardoor de wereld voor het Evangelie innamen?

Hieraan knoop ik het boek van een' anderen onbekende over *het wederdoopen*, hetwelk ik almede reeds boven heb aangehaald 1). Tegen het einde van zijn werk zegt de schrijver : »Toen op den Pinksterdag de Heilige Geest op de leerlingen was neêrgedaald, opdat zij in hem gedoopt zouden worden, werden er tongen als van vuur gezien, welke op een' iegelijk hunner zaten." Zoo doelt hij op *Hand.* II : 3, en nu vervolgt hij aldus : »opdat het vast zou staan, dat zij door den Heiligen Geest en in vuur gedoopt waren, dat is door dien Geest, welke of van vuur, of aan het vuur gelijk was, dat in het braambosch brandde, maar het braambosch niet verteerde." Te vergeefs wachten wij nu eene verklaring van *Hand.* II : 4, en zou de schrijver het daaraan wel hebben laten ontbreken, zoo hij van het *spreken met vreemde talen* kennis had gedragen?

Zeker was het niet vroeger dan reeds diep in de derde eeuw, dat de twee laatstgenoemde getuigenissen te boek werden gesteld. En voordat die eeuw geëindigd was, is er, zoo ver ik heb kunnen ontdekken, niets aan het licht gekomen,

---

1) Anonymi liber *de rebaptismate*, achter de werken van CYPRIANUS, p. 353 sqq. Zie boven bl. 76.

hetwelk in de hoofdzaak van deze getuigenissen verschilde. Zoo treffen wij dan tot dit tijdstip nog niemand aan, die ons, om van de te Korinthe ingeslopene verbastering te zwijgen, nopens het *spreken van vreemde, te voren niet aangeleerde talen* eenig bepaald berigt geeft. Of zouden wij dat welligt vinden, als wij het werk, waarin wij verwachten mogen, dat wij zoodanig iets niet te vergeefs zullen zoeken, *de kerkelijke geschiedenis* van EUSEBIUS, raadpleegden? Neen, waarlijk niet. De plaats van IRENAEUS, welke wij gezien hebben, dat anders verklaard behoort te worden, is door dezen schrijver overgenomen, maar verder bewaart hij het stilzwijgen. Slechts eenmaal vergelijkt hij de geestelijke gaven van zijnen tijd met hetgeen te Jeruzalem op den Pinksterdag is voorgevallen. Wat LUCAS *Hand.* II : 3 geboekt heeft, geeft hij genoegzaam letterlijk weêr; maar dan breekt hij plotseling af, zonder vers 4 aan te roeren. Wat zou hem daartoe bewogen hebben? Zou dit vers door hem voor een verhaal zijn aangezien van hetgeen latere Christenen met de vroegere gemeen hadden? Op eene andere wijze weet ik het niet te verklaren 1).

Nu verbeelde men zich niet, dat EUSEBIUS elders vermeldt, wat hij in zijne *kerkelijke geschiedenis* voorbijgaat. Over het *spreken met vreemde, te voren niet aangeleerde talen* heb ik voor mij althans evenmin, als over het gebeurde te Korinthe, in zijne andere geschriften iets aangetroffen. Integendeel meen ik er het voldingend bewijs in gevonden te hebben, dat hij van geene *gave der talen*, zooals die naar de kerkelijke overlevering geweest is, heeft kunnen gewagen. In het breede weidt hij ergens 2) over de leerlingen van JEZUS uit : hij noemt ze *boersche visschers* of *andere lieden, van zulk een' onaanzienlijken stempel, van alle geleerdheid verstoken en geheel onbekwaam, om de menigte toe te spreken en te onderwijzen.* Zelfs hoedt hij zich daarbij voor overdrijving niet. Maar dat

1) Zie *Hist. Eccles.* Lib. X Cap. 4. Tom. III. p. 248. Verg. Lib. III. Cap. 37. Tom. I. p. 277 sqq. waar Not. 4 van HEINICHEN verdient gelezen te worden.

2) *Demonstratio Evangel.* Lib. III. p. 135. Col. 1688.

nu zulke menschen, door goddelijke kracht gesterkt en vervrijmoedigd geworden, het Evangelie heinde en verre onder de volken hebben uitgebreid, verklaart hij voor een wonder, zooals geen koning, geen wetgever, geen wijsgeer, geen Griek of barbaar ooit bedacht heeft. Hoe was het nu mogelijk voor hem zich zoo uit te laten, wanneer er bij hem slechts iets van was opgekomen, dat de Apostelen en hunne medehelpers de volvoering hunner taak, om de wereld voor de belijdenis van een' gekruisigden CHRISTUS te winnen, met *het spreken van vreemde talen* hadden aangevangen en voortgezet? Daarvan lezen wij zelfs geen letter in zijn strijdschrift tegen HIEROCLES 1), als hij PHILOSTRATUS wederlegt, bij wien APOLLONIUS van Tyane zich verstout nopens de talen der barbaarsche volken te beweren : *Ik versta ze alle, zonder er ééne geleerd te hebben* 2).

Zoo hebben wij dan met onze beschouwing van vroeger eeuwen den leeftijd van KONSTANTIJN den groote reeds bereikt. Zien wij nu op de behandelde plaatsen nog eens terug, dan valt ons oog op verscheidene, die mijn gevoelen begunstigen, dat wij *Hand.* II : 4 enz. van *menschen* verstaan moeten, die, terwijl zij *vreesachtig*, *ongeoefend*, *onbespraakt* waren, door de gemeenschap des goddelijken Geestes *tongen van vuur* gekregen en nu *rondborstig en luide tot Gods verheerlijking in* CHRISTUS *gesproken hebben.* Doch geene is ons voorgekomen, welke van *het spreken met vreemde, te voren niet aangeleerde talen* eenige bepaalde getuigenis geeft: integendeel meer dan ééne, waarmede dat denkbeeld onbestaanbaar is. Inzonderheid acht mogelijk deze en gene de twee laatstgenoemde van dat gewigt, dat zij het pleit tegen de kerkelijke overlevering alleen reeds voldingen. En dan blijkt hieruit, dat de Christenheid der drie eerste eeuwen zoowel *Hand.* II : 5—11, als H. II: 4, *Marc.* XVI : 17. *Hand.* X : 46, XIX : 6, 1 *Kor.* XII, XIII, XIV, anders begrepen heeft. Of het eerstgenoemde verhaal er het zijne toe gedaan

---

1) *Contra Hieroclem Confutat.* Lib. II. Ibid. p. 521, 522.

2) *De vita Apollonii Tyanensis.* Lib. I. Cap. 19. *Philostratorum, quae supersunt, omnia.* p. 23 OLEAR.

heeft, om de dwaling nopens *de gave der talen* in te voeren, dan of het haar, nadat de overige plaatsen waren misverstaan, verder heeft helpen voortplanten, zou ik niet durven zeggen. Mogelijk is die dwaling zelve uit onbedrevenheid in het uitleggen van den grondtekst, misschien ook uit verkeerde toepassing van het verhaal nopens den Babelschen torenbouw op de gebeurtenis van den Pinksterdag voortgevloeid, toen, in het begin der vierde eeuw, de jaarlijksche viering van het Pinksterfeest was vastgesteld. En hoe meer de vierde eeuw aan haar einde naderde, des te dieper zal zij in de Katholijke kerk zijn doorgedrongen.

Dezelfde dwaling ligt ook ten grondslag aan de door sommigen opgevatte meening, welke boven 1) vermeld is, om er later toe terug te keeren, dat het geen *spraakwonder* maar een *hoorwonder* geweest is, hetwelk te Jeruzalem aan de vreemdelingen gebeurde. Zeker werd het daardoor aanschouwelijk, dat de kerkelijke overlevering zulk eene vastheid nog niet verkregen had, dat men de verklaring, welke van haar afweek, onder Katholijken niet verdragen kon. Zelfs tot lang na den aanvang van de achtste eeuw ontbrak het haar aan die vastheid, daar BEDA toen nog het eene begrip nevens het andere stelde, zonder eene bepaalde beslissing te doen 2). Doch zoodanig eene verandering van het *spraakwonder* in een *hoorwonder* vond hoe langer hoe minder voorstanders; terwijl het meer en meer als bewezen werd aangenomen, dat de eerste belijders van JEZUS *met vreemde, te voren niet aangeleerde talen* gesproken hadden.

Het is zoo, uit de min bepaalde wijze, waarop CHRYSOSTOMUS zich in zijne redenen over de *Handelingen der Apostelen* verklaard heeft, zouden wij bijna afleiden, dat hij toen nog geene vaste overlevering van de *gave der talen* kende 3). Maar ik weet niet, of wij daaruit niet te veel besluiten zouden. Althans openbaart hij later 4) zijne overeenstemming met het kerkelijk

1) Bl. 8 en 9.

2) In *Act. Apost.* Tom. V. *Opp.* p. 871. Basileae. 1563.

3) *Homil.* IV. *Opp.* Tom. IX. p. 33 sqq.

4) *Homil.* XXXV in 1 *Cor.* XIV. Tom. X. p. 321. Hetzelfde kan men vinden bij THEOPHYLACTUS, *Opp.* Tom. III. p. 22.

stelsel zoo geheel en al, dat er niets aan ontbreekt. Nopens *de gave der talen* vraagt hij namelijk : »Om welke reden hebben de Apostelen die vóór de anderen ontvangen, en daarop geeft hij ten antwoord : »dewijl zij overal heen moesten gaan," en na nu hetgeen met de Apostelen gebeurd was vergeleken te hebben met het gebeurde bij gelegenheid van den Babelschen torenbouw, zegt hij, dat dezelfde persoon door de kracht des Geestes, het Persisch, het Romeinsch, het Indisch, en andere talen sprak. Zoo gewaagt AUGUSTINUS van talen, welke de Evangeliepredikers, door den invloed van den Heiligen Geest, gesproken hebben, zònder dat zij die hadden aangeleerd; en in dat spreken met alle talen ziet hij het beeld van de toekomende gemeenschap der kinderen Gods en der leden van CHRISTUS, waar die zich ook bevinden mogen, en het teeken van de eenheid, welke de Katholijke kerk onder alle volkeren hebben zal 1). Nog sterker laat THEODORETUS zich uit, als hij 2), onder anderen, zegt : »Aan de goddelijke Apostelen had de genade des Geestes de kennis der talen gegeven, vermits het zoo behoorde, dat zij, die bestemd waren tot leeraars van alle volken, de spraken van allen kenden, om aan een ieder door middel van zijne eigene spraak het Evangelie te prediken :" en daaraan doet hij voorafgaan : »zij spraken met verschillende talen, welken zij noch van nature kenden, noch van anderen geleerd hadden."

Doch waartoe dieper een veld ingegaan, waar ik mij weldra in de noodzakelijkheid zou zien gebragt, om den lezer met vervelende herhalingen van hetzelfde op te houden? Laat mij er dan nog alleenlijk bijvoegen, dat hetgeen de kerkvaders in hunne schriften opnamen, in de kerkvergaderingen al spoedig weêrklank gevonden heeft. Zoo was het, om een voorbeeld bij te brengen, reeds ten jare 412 in eene zamenkomst te Karthago 3), dat men zich (ware het maar in een' beteren stijl

---

1) *Opp.* Tom. IV. p. 1094. *Bened.* Tom. V. p. 279. Tom. VII. p. 403.

2) In *Epist. ad Corinth.* Cap. XII. *Opp.* Tom. III. p. 177, 178. Paris. 1622.

3) *Collatio Carthaginiensis* apud HARDUINUM, *Acta Conciliorum.* Tom. I. p. 1068.

geweest!) aldus uitliet : »Deze kerk, van welke — — — wij ontvangen hebben, dat zij verbreid en gevestigd is door den arbeid der Apostelen, welke een aanvang nam te Jeruzalem, waar de Heilige Geest op honderd en twintig bijeenvergaderde zielen gekomen is en, terwijl hij hen, op welke hij kwam, met alle talen der volken spreken deed, door een klaarblijkelijk teeken geleerd heeft, dat de kerk onder alle volken aanwezig zijn en met de talen van alle volken spreken zou." Men bragt dus op de belijders in het gemeen eene gave over, welke doorgaans alleen aan de Apostelen en hunne medehelpers, als Evangeliepredikers, werd toegekend.

Gaan wij nu de middeleeuwen in, wij zien, terwijl het misverstand nog steeds toeneemt, de kerkelijke overlevering : dat er, bij de invoering van het Christendom op de wereld, door de kracht des Heiligen Geestes, *vreemde, te voren niet aangeleerde talen* gesproken zijn geworden, eindelijk toch zulk eene vastheid verkrijgen, dat niemand er meer aan twijfelt. Zoo werd zij ook tot de Hervormers overgeplant, en, door hen vrij algemeen aangenomen, bleef zij, behoudens eenige wijzigingen, steeds dezelfde, totdat men tegen het einde der vorige eeuw begon te beproeven, om er iets beters voor in de plaats te stellen, en, daartoe van tijd tot tijd nieuwe pogingen aanwendde. Mogt ik nu door deze *Pinksterstudie* niet alleen eenig licht over eene nog steeds duistere gebeurtenis verspreid, maar ook iets tot eene hoogere waardering des Christendoms bijgedragen hebben!

